

DET KONGELIGE ARBEIDS-
OG ADMINISTRASJONSDEPARTEMENT

St.prp. nr. 92

(2000-2001)

Om jordbruksoppgjøret 2001 -
endringer i statsbudsjettet for 2001
m.m.

*Tilråding fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet av 29.
mai 2001,
godkjent i statsråd samme dag.*

Regjeringen legger med dette fram en proposisjon om jordbruksoppgjøret i 2001 med forslag om endrede bevilgninger på statsbudsjettet for 2001, endrede målpriser og andre vedtak etter at det lyktes å nå en forhandlingsløsning med jordbruksorganisasjonene. Ved Stortingets behandling av St.meld. nr. 48 (1997-98) Om Omsetningsrådets virksomhet (jf. Innst. S. nr. 15 (1998-1999)) ble det besluttet at en omtale av Omsetningsrådets virksomhet i stedet for i egne meldinger skulle gis i proposisjonene om jordbruksoppgjørene. Slik omtale av virksomheten i 1999 og 2000 er gitt i kapittel 10.

1 Grunnlaget for jordbruksforhandlingene i 2001

1.1 St.meld. nr. 19 (1999-2000) Om norsk landbruk og matproduksjon, Innst. S. nr. 167 (1999-2000) og St.meld. nr. 30 (2000-2001) Langtidsprogrammet 2002-2005

St.meld. nr. 19 (1999-2000) Om norsk landbruk og matproduksjon ble behandlet i Stortinget 9. mai 2000. I Innst.S. nr. 167 (1999-2000) slutter flertallet i Næringskomiteen seg til hovedpunktene i meldingen. Det legges til grunn at jordbruksoppgjøret skal baseres på de mål og retningslinjer som er trukket opp for landbrukspolitikken gjennom Stortingets behandling av St.meld. nr. 19.

St.meld. nr. 19 (1999-2000) tar utgangspunkt i hovedmålsettingene for landbruket i St.prp. nr. 8 (1992-93) Landbruk i utvikling, St.meld. nr. 40 (1996-97) Matkvalitet og forbrukertrygghet, St.meld. nr. 17 (1998-99) Verdiskaping og miljø - muligheter i skogsektoren og Stortingets behandling av disse. St.meld. nr. 19 (1999-2000) legger vekt på landbrukets samlede bidrag til samfunnsnytte på kort og lang sikt. Det er lagt vekt på en helhetlig politikk som omfatter hele verdikjeden og betydningen av økt forbrukerorientering av mat- og landbrukspolitikken. I komiteens merknader heter det bl.a.:

- «Komiteen mener landbruket i tråd med samfunnets behov skal:
- produsere helsemessig trygg mat av høy kvalitet med bakgrunn i forbrukernes preferanser
 - produsere andre varer og tjenester med utgangspunkt i næringens samlede ressurser
 - produsere fellesgoder som livskraftige bygder, et bredt spekter av miljø- og kulturgoder, og sikre en langsiktig matforsyning.

Komiteen vil understreke at sumvirkningen av landbrukets ulike funksjoner representerer næringens totale samfunnsnytte, og legger til grunn at en attraktiv landbruksnæring og aktiv matproduksjon over hele landet er et viktig grunnlag for å få løst sentrale samfunnsoppgaver på en god måte.

Komiteen mener norsk jordbruk både på kort og lang sikt skal bidra til å sikre forbrukerne en stabil og god matforsyning. Jordbruket skal produsere for å dekke etterspørselen etter varer det er naturlig grunnlag for å produsere i Norge, innenfor de til enhver tid gjeldende handelspolitiske rammer. Produksjonsmengden må tilpasses slik at markedet balanseres over tid. Maten skal produseres på en etisk akseptabel og økologisk og samfunnsmessig bærekraftig måte.»

«Komiteen understreker at landbruket er en langsiktig næring. Derfor er komiteen enig i at løpende produksjon er en forutsetning for forsyningssikkerheten på lang sikt, sammen med et vern om jordressursene som bidrar til å bevare produksjonsgrunnlaget. Komiteen peker på at internasjonale rammevilkår for handel med jordbruksvarer må ta høyde for nasjonal politikk for en langsiktig forsyningssikkerhet.»

«Komiteen vil peke på at en forbrukerorientering av matproduksjonen har flere sider. Virkemidler som bidrar til god matforsyning og trygge matvarer må fortsatt videreutvikles . . . Komiteen vil samtidig understreke at økt utvalg, et velfungerende marked og lavere marvarepriser er viktige elementer i en orientering mot forbrukerinteressene. Komiteen viser i den forbindelse til behovet for differensierte matpriser ut fra betalingsvilligheten til ulike kundegrupper for et differensiert produktspekter . . . Komiteen vil peke på betydningen av reell konkurranse både i næringsmiddelindustrien og i detaljhandelen.»

«Komiteen legger til grunn at norsk landbruks bidrag til bosetting og sysselsetting i distriktene forutsetter livskraftige driftsenheter og attraktive arbeidsplasser i næringen . . . Komiteen ønsker å videreføre et desentralisert jordbruk med en variert bruksstruktur som alternativ til en mer industrialisert næring. Hensynet til dyrevern og dyrehelse må vektlegges når kravet om mer effektive driftsformer vurderes.»

«Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, har også merket seg at Regjeringen likevel ser behov for en moderat utvikling i retning av større driftsenheter og at det i denne sammenheng vil være behov for å differensiere mellom produksjoner og mellom distrikter. Flertallet gir sin tilslutning til disse vurderingene. Strukturpolitikken i landbruket innebærer en avveining mellom flere hensyn. Ønsket om et landbruk med mange driftsenheter som gir et stort bidrag til bosetting og sysselsetting i distriktene forutsetter et variert arbeidsmarked med inntektsmuligheter utenom bruket. Dette må veies mot kostnadene knyttet til å ha små enheter og, både når det gjelder å sikre en tilfredsstillende inntektsutvikling, behovet for overføringer og importbeskyttelse, samt utvikling i kostnadsnivå og konkurranseevne.»

Om utformingen av de økonomiske tilskuddene heter det i Innst.S. nr. 167 (1999-2000):

«Flertallet er enig i at det i framtida blir en hovedutfordring å utforme de økonomiske virkemidlene slik at samfunnsmålene oppnås mest mulig effektivt samtidig som vareproduksjonen tilpasses markedet.»

«Flertallet er enig i at det er nødvendig å omfordele jordbruksavtalens økonomiske virkemidler i retning av bruk som har ressursgrunnlag til å gi et viktig bidrag til sysselsetting og inntekt.»

«Flertallet viser til at det er klare stordriftsfordeler i melkeproduksjonen og mener virkemidlene samlet må stimulere til en moderat strukturutvikling for å sikre en tilfredsstillende inntektsutvikling for produsenter som har melkeproduksjon som et viktig bidrag til sysselsetting og inntekt.»

I Regjeringens langtidsprogram, St.meld. nr. 30 (2000-2001) er det formulert mål om å øke forbrukerrettingen i landbruket og landbruksbasert matproduksjon. Dette innebærer økt fokus på produktutvikling, etikk i produksjonen, kvalitet og akseptable priser. Både ut fra nasjonale hensyn og med tanke på framtidige utfordringer som følge av økt konkurranse, er det viktig å gjennomføre endringer i landbrukspolitikken som kan bidra til å redusere produksjonskostnadene og de offentlige overføringene til norsk jordbruk.

Næringskomiteen understreket i Innst. S. nr. 167 (1999-2000) behovet for å forenkle virkemiddelsystemet i jordbruket. Flertallet forutsatte at dette blir fulgt opp av forhandlingspartene. Flertallet sa seg videre enig i at en slik forenkling ikke kan gjennomføres uten det vil slå ulikt ut for enkeltbruk, men at

slike utslag må aksepteres for at en nødvendig forenkling skal kunne gjennomføres.

Hovedretningslinjene når det gjelder økonomiske og sosiale forhold er omtalt i kapittel 6.

1.2 Den økonomiske politikken

Regjeringens hovedmål for den økonomiske politikken er arbeid for alle, en rettferdig fordeling, å videreutvikle det norske velferdssamfunnet og å bidra til en bærekraftig utvikling. For å nå disse målene legger Regjeringen vekt på å videreføre den økonomiske politikken basert på Solidaritetsalternativet, som sprang ut av arbeidet til Sysselsettingsutvalget. Gjennomføringen av Solidaritetsalternativet har gitt gode resultater, med økt sysselsetting og redusert arbeidsledighet. Budsjettpolitikken må bidra til en stabil utvikling i produksjon og sysselsetting. Det legges vekt på å videreføre det inntektspolitiske samarbeidet hvor partene i arbeidslivet gjennom moderate lønnsoppgjør skal bidra til å sikre en sterk konkurranseutsatt sektor. Pengepolitikken skal understøtte budsjettpolitikken og inntektspolitikken i å sikre en stabil økonomisk utvikling. For å bidra til stabil valutakurs, er det nødvendig med lav inflasjon og en stabil utvikling i produksjon og sysselsetting. En videreføring av disse sentrale elementene i Solidaritetsalternativet skal bidra til å sikre arbeid for alle og en sterk konkurranseutsatt sektor. De ulike delene av den økonomiske politikken må virke sammen for å nå disse målene.

Regjeringens langtidsprogram gir en grundig drøfting av hovedhensyn den økonomiske politikken må ivareta. I St. meld. nr. 29 (2000-2001), som ble lagt fram samtidig med Langtidsprogrammet, ble dette oppsummert i følgende punkter:

- Den økonomiske politikken må bidra til en *stabil økonomisk utvikling*, hvor en unngår unødig sterke konjunkturutslag. Midlene som disponeres over statsbudsjettet utgjør en så stor del av den samlede økonomien i Norge at det i praksis ikke er mulig å få en stabil økonomisk utvikling uten at budsjettpolitikken tar et hovedansvar. Pengepolitikken kan i noen grad avlaste budsjettpolitikken i å stabilisere økonomien. En bør imidlertid være varsom med å legge for store byrder på pengepolitikken. Det inntektspolitiske samarbeidet må bidra til at kostnadsveksten i Norge ikke kommer ut av takt med kostnadsutviklingen hos våre handelspartnere, slik at en kan sikre et varig grunnlag for lav arbeidsledighet.
- Den økonomiske politikken må være *opprettelig over tid*, slik at det ikke etter noen år blir nødvendig med store politikkomlegginger som kan svekke grunnlaget for velferden. De neste ti årene vil offentlige budsjetter etter all sannsynlighet vise betydelige overskudd, og avsetningene i Statens petroleumsfond vil være store. Etter hvert avtar imidlertid petroleumsinntektene, samtidig som utgiftene til pensjoner og omsorg øker kraftig. Dersom vi skal klare å møte disse utfordringene uten å måtte foreta vesentlige innstramminger i budsjettet i framtiden, er det nødvendig at store deler av de høye oljeinntektene det nærmeste tiåret avsettes i Petroleumsfondet.
- Den økonomiske politikken må bidra til en *effektiv utnyttelse av ressursene* både i offentlig og privat sektor. Handlingsrommet i budsjettpolitikken bestemmes ikke primært av hvor mye oljeinntekter som er tilgjengelig, men av arbeidsstyrkens størrelse og kompetanse og av hvor effektivt vi

utnytter våre ressurser. Over tid er derfor en styrking av arbeidslinjen i sysselsettings- og trygdepolitikken, arbeidet med å styrke og fornye offentlig sektor, og andre tiltak for å forbedre økonomiens virkemåte avgjørende for å trygge og videreutvikle våre velferdsordninger. Utformingen av budsjettpolitikken må også støtte opp under hensynet til en effektiv økonomi.

Revidert nasjonalbudsjett 2001 innebærer at Regjeringen holder fast ved samme innretning av budsjettpolitikken for inneværende år som det Stortinget har vedtatt. Arbeidsmarkedet er fortsatt preget av betydelig mangel på kvalifisert arbeidskraft i mange sektorer, og pris- og lønnsveksten er høyere enn hos våre handelspartnere. I denne situasjonen vil Regjeringen advare mot å svekke budsjettet i forhold til de rammene Stortinget har vedtatt.

2 Gjennomføringen av forhandlingene

Jordbrukets krav ble lagt fram 27. april. Statens tilbud ble lagt fram 4. mai. Jordbruket la 11. mai fram et revidert krav som grunnlag for videre forhandlinger. 19. mai ble partene enige om en ny avtale gjennom en underskrevet sluttprotokoll. Sluttprotokollen fra forhandlingene følger denne proposisjonen som vedlegg 1. Hovedtrekkene i avtalen er beskrevet i kapittel 6.

2.1 Jordbrukets krav

Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag la 27. april 2001 fram et felles krav med ramme og fordeling. Organisasjonene la til grunn at kravet innebar økte inntektsmuligheter i avtaleåret 2001-2002 på 19 300 kr pr. årsverk à 1 860 timer og utgjorde en økning i inntektsrammen på 1 540 mill. kr i avtaleåret. Kravet ble foreslått finansiert med økte bevilgninger over kap. 1 150 på 710 mill. kroner, målprisøkninger på 550 mill. kroner, en utvidelse av ordningen med jordbruksfradrag ved skatteligging (260 mill. kroner i avtaleåret) og bortfall av grunnavgift på fyringsolje (20 mill. kroner i avtaleåret). Det var foreslått ulike innslagstidspunkt for de ulike elementene, slik at full virkning av kravet på årsbasis var større enn virkningen i avtaleåret 01.07 2001-01.07 2002.

Utvidelsen av jordbruksfradraget innebar at jordbruksfradraget på inntil kr 36 000 pr. bruk ble videreført som basis. I tillegg ble det foreslått et utvidet inntektsfradrag der det skulle gis 25 pst. fradrag i positiv alminnelig inntekt fra jordbruket, begrenset oppad til 100 000, inklusive det gjeldende inntektsfradraget på 36 000 kr. Dette skulle gjennomføres med virkning fra inntektsåret 2002. Avtaleårsvirkningen før skatt var beregnet til 260 mill. kr. Full årsvirkning ville bli 520 mill. kroner. Deretter bygde kravet på en avvikling av grunnavgiften på fyringsolje for jordbruket som næring med virkning fra og med 2002. Dette utgjorde 20 mill. kroner i avtaleåret og 40 mill. kroner på årsbasis.

Kravet inneholdt målprisøkninger på til sammen 550 mill. kr i avtaleåret. Dette var inkludert en videreføring av målprisøkningene som ble vedtatt ved de ekstraordinære jordbruksforhandlingene for første halvår i 2001. Av hensyn til den forestående momsreformen, med halvert moms på mat fra 1. juli 2001, foreslo jordbruket at målprisene skulle økes fra 1. oktober 2001. Mulighetene for økt prisuttak var fordelt på alle produkter. Størst økning ble foreslått på fjørfe og svin. For de øvrige produksjonene ble det foreslått en økning i prisuttaket i en størrelsesorden som skulle samsvare med den generelle kostnadsutviklingen. Store deler av den foreslåtte bevilgningsøkningen over kap. 1 150, på 710 mill. kroner, ble foreslått gitt som direkte tilskudd og over velferdsordningene. Avløsertilskuddene ble foreslått utvidet som følge av innføring av en 5. ferieuke for andre grupper, samtidig som timetallet i et årsverk i jordbruket ble foreslått redusert fra 1 875 timer i 2000, til 1 860 timer i 2001 og 1 845 timer i 2002.

Videre krevde jordbruket bl.a. at ev. utviding av BSE-tiltakene, tiltak mot radioaktivitet, tiltak overfor Q-meieriene og et tilskudd til mekanisk ugrasbekjempelse skulle finansieres utenfor avtalen. Det var foreslått økte bevilgninger til verdiskapingsprogrammet for norsk mat og til økologisk landbruk,

samtidig som det ble foreslått tiltak for økologisering av det konvensjonelle jordbruket. Jordbruket foreslo omlegging av tilskudd til samdrifter i melkeproduksjon og en maksimal kvote på 400 000 liter pr. samdrift og avviste en ordning med kjøp og salg av kumelkkvoter direkte mellom produsenter.

Kravet inneholdt også forslag om en opptrappingsplan for inntekt, fordeling og rekruttering.

2.2 Statens tilbud

Statens tilbud ble lagt fram 4. mai.

Tilbudet la til grunn at det er behov for betydelige kostnadsreduksjoner og omstillinger i hele matvarekjeden. Videre ble det forutsatt at reduksjon i merverdiavgiften på matvarer fra 01.07 2001 blir utnyttet av jordbruket på en offensiv måte for å øke produksjon og inntekter i jordbruket. Med dette tiltaket vil jordbruket og hele matvaresektoren ha en mulighet for å utvide markedet og øke sine inntekter.

Rammen i statens tilbud var bygd opp som vist i tabell 2.1, og basert på en avtaleårsbetraktning. Det ble forutsatt at jordbruket har hatt en inntektsutvikling og inntektsmuligheter på linje med andre grupper i perioden 1999-2001.

Tabell 2.1: Rammebehov på avtaleårsbasis, statens tilbud

	Mill. kr	Kr/årsverk
Kostnadsøkning, 2,5 pst. av 18,1 mrd. kroner	450	6 100
Inntektsvekstbehov, 3,5 pst. av 10,5 mrd. kroner	370	5 100
Ekstra kostnadsøkning pga. BSE	110	1 500
SUM RAMMEBEHOV	930	12 700
<i>Inndekning:</i>		
Effektivitetskrav i matvarekjeden og redusert sysselsetting i jordbruket	330	4 500
Innteks- og nytteverdi momsreformen (økt etterspørsel og lavere grensehandel) og økte priser på spesialprodukter	500	6 800
Ekstraordinære poster ¹	100	1 400
Sum inndekning	930	12 700
Netto rammebehov	0	
<i>herav:</i>		
- Endring i målpriser	0	
- Endring i bevilgninger	0	

¹ Det trekkes i 2001 inn midler til omsetningsavgiftsfondene og prisutjevningsordningen for melk ut over det som er behovet ved den faktiske markedssituasjon.

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket, Utredning nr. 1 (2001).

Det ble lagt til grunn et behov for inntektsvekst på 3,5 prosent og en kostnadsøkning på 2,5 prosent i avtaleåret. Dette gir isolert sett et rammebehov på vel 820 mill. kroner.

Kostnadene for jordbruket knyttet til tiltak mot kugalskap (BSE) er beregnet av Budsjettnemnda for jordbruket til 270 mill. kroner for 2001. Ved full testing av alle dyr finansiert gjennom økt næringsmiddelavgift fra 01.07 2001 er merkostnaden for jordbruket beregnet til 110 mill. kroner på avtaleåret. Samlet utgjør dette et brutto rammebeløp på 930 mill. kroner.

Både kostnadene og kompensasjonstiltakene, med justeringer av målpriser og tilskuddssatser som ble gjort ved de ekstraordinære forhandlinger i vinter, ligger inne i grunnlagsmaterialet. De ekstraordinære kompensasjonsforhandlingene gjaldt for første halvår 2001, og jordbruket ble kompensert for 85 prosent av inntektstapet (42 mill. kr i økte målpriser og 43 mill. kr i økte tilskuddssatser innenfor eksisterende bevilgningsramme). Det ble lagt opp til at denne kompensasjonsgraden videreføres til helårsbasis utenfor det beregnede rammebehov.

Innenfor rammen ble det forutsatt styrking av tiltak for økologisk landbruk, verdiskapingsprogrammet for norsk mat, samt miljøtiltak.

Staten la i sitt tilbud inn et effektivitetskrav i matvarekjeden som reflekterer begrunnelsen fra fjorårets oppgjør om at det er behov for betydelige kostnadsreduksjoner og omstillinger i hele matvarekjeden. For jordbruksproduksjonen og den produsenteide omsetning og bearbeiding ble det beregningsmessig lagt inn en effektiviseringsgevinst på 330 mill. kroner. Dette dekker generell kostnadseffektivisering og redusert sysselsetting i jordbruket.

Stortingets vedtak om redusert matmoms har en total kostnadsramme på 6,5 mrd. kroner og er en svært omfattende økonomisk reform som vil bidra til å styrke alle ledd i matvarekjeden. Det ble forutsatt at den inntekts- og nytteverdi jordbruket har av momsreformen og endringer i målprissystemet kan settes til 500 mill. kroner. I vurderingen lå også at jordbruket i større grad skal kunne beholde gevinster i markedet gjennom økt produksjon og omsetning av spesielle produkter og kvaliteter uten målprisregulering.

I inntektsberegningene til Budsjettnemnda er det trukket for de faktisk prognoserte omsetningsavgifter. Det trekkes i 2001 inn midler til omsetningsavgiftsfondene og prisutjevningsordningen for melk. Dette utgjør vel 100 mill. kroner i 2001. Statens tilbud trakk for disse forhold ved vurdering av inntektsrammen.

Dette innebærer mulig inndekning av økt behov for ramme på 930 mill. kroner. Statens forhandlingsutvalg la til grunn at dette er tilstrekkelig for å dekke en generell kostnadsvekst på 2,5 prosent og samtidig gi grunnlag for en inntektsutvikling på 3,5 prosent.

Det ble videre foreslått en del forenklinger i virkemidlene over jordbruksavtalen for gjennomføring i oppgjøret, samt foreslått et mandat for utredning av videre forenklinger for gjennomføring ved forhandlingene i 2002.

For å gi melkeprodusentene økt handlingsrom og flere tilpasningsmuligheter, ble det foreslått å åpne for kjøp og salg av melkekvoter direkte mellom produsenter innen fylker fra 2002, basert på at kjøp skulle godkjennes av Statens landbruksforvaltning og kjøper skulle tilfredsstille gjeldende krav til å ha melkekvote. Det ble videre foreslått at driftsselskaper og samarbeidsformer i andre produksjoner enn melk også skulle få rett til produksjonstilskudd.

Miljøtiltakene ble foreslått styrket med økt bevilgning til redusert jordarbeiding, til handlingsplan for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler, biologisk mangfold og miljøtiltak i skogen.

2.3 Det videre forløp av forhandlingene

Mandag 7. mai meldte jordbruket tilbake at de fant at tilbudet ga grunnlag for forhandlinger. Det ble deretter bestemt å gjennomføre sonderinger mellom partene hvor alle viktige elementer i krav og tilbud ble gjennomgått. Partene la til grunn den forhandlingspraksis som har vært fulgt de senere år, at dersom enighet ikke ble oppnådd, skulle krav og tilbud bli stående som partenes siste standpunkt.

Jordbruket la 11. mai frem et revidert økonomisk krav. Jordbruket begrunnet sitt reviderte krav med at det var et ledd i arbeidet med å få til en forhandlingsløsning. Det reviderte kravet var bygd opp som statens tilbud, og rammen var redusert med 620 mill. kroner fra det opprinnelige 1 540 mill. kr til 920 mill. kr i avtaleåret. Fra et beregnet brutto rammebehov på 1 130 mill. kroner var det regnet en gevinst for jordbruket tilsvarende 160 mill. kroner for effektivisering og 50 mill. kroner som inntektseffekt av momsreformen. Netto rammebehov var etter dette beregnet til 920 mill. kroner. Dette ble foreslått dekket med hhv. målprisøkninger på 320 mill. kroner, økt bevilgning over kap. 1 150 på 450 mill. kroner og bortfall av skatt/avgift som utgjorde 150 mill. kroner i avtaleåret. Dette skulle gi jordbruket en inntektsvekst på 12 300 kroner pr. årsverk. Jordbruket understreket at øvrige elementer i det opprinnelige kravet lå fast.

Jordbrukets organisasjoner framholdt at det mest naturlige ville være at staten reviderte sitt tilbud. Statens forhandlingsutvalg viste til den sondering som var påbegynt 7. mai og fant at det mest hensiktsmessig at sonderingene fortsatte uten å revidere statens tilbud.

Partene fortsatte deretter sonderingene. Den 16. mai la staten fram en skisse som grunnlag for sluttsonderingene. Etter avsluttende sonderinger fra 18. mai kom partene i plenumsmøte 19. mai kl. 9.00 fram til enighet om ramme og fordeling, og underskrev sluttprotokoll om jordbruksavtalen for 2000-2002, 2. avtaleår (jf. vedlegg 1). Jordbrukets forhandlingsledere meddelte at det framforhandlede resultat ville bli lagt fram for organisasjonenes respektive styrever, og anbefalt vedtatt. Jordbruksorganisasjonene har i brev til departementet meddelt at den framforhandlede avtalen er godkjent av organisasjonenes styrever.

Sluttprotokollen ligger som vedlegg 1 og hovedpunktene er gjengitt i kap. 6 og nærmere omtalt i kap. 7-9 i denne proposisjonen.

3 Utviklingen i primærproduksjonen

3.1 Innledning

Det vises til St.meld. nr. 19 (1999-2000) og Stortingets behandling av denne i Innst. S. nr. 167 (1999-2000). I meldingen legges det vekt på behovet for å videreutvikle dokumentasjonen av utviklingen i primærproduksjonen samt forenkling av resultatkontrollen. Resultatrapporteringen bygger på løpende statistikk over utviklingen på de ulike områder, blant annet tallmaterialet fra Budsjettnemnda for jordbruket. Det vil ikke være mulig å avlese virkningene av den løpende politikken i utviklingen fra år til år, og virkningene av betydelige endringer i virkemiddelbruken vil først vise seg over tid. Ved vurderingen av tallmaterialet må dette tas hensyn til.

3.2 Arealutviklingen

Siden 1990 har totalt jordbruksareal i drift økt med ca. 4 pst.. Økningen i jordbruksareal er størst i de mest husdyrtette områdene. Økningen har funnet sted til tross for relativt liten nydyrking det siste 10-året og en omdisponering av dyrket jord til andre formål som i St.meld. nr. 19 (1999-2000) er anslått til 18 000 dekar pr. år. Arealet av fulldyrket jord er redusert igjen de seneste årene, men på grunn av en sterk økning i arealet av ikke-fulldyrket jord viser det totale jordbruksarealet en fortsatt økning. Økningen i arealet av ikke-fulldyrket jord har på 90-tallet vært såpass sterk at det har nærmet seg nivået i 1969. Åkerarealet økte fram til starten på 90-tallet, men er redusert med 10 pst. siden 1990. Kornarealene er redusert fra 1990 til 2000, men tallene viser at denne utviklingen snudde i 1998. Fra og med 1998 øker kornarealene igjen. Hveteararealet har økt med 200 000 dekar (42 pst.) fra 1990 til 2000.

Tabell 3.1: Utviklingen i jordbruksareal fordelt på ulike vekster, (1 000 dekar)

	1990	1995	1999	2000	Prosentvis endring 1990-2000
Korn og oljevekster	3 619	3 449	3 345	3 356	-7 pst.
Eng og beite	5 504	5 926	6 385	6 428	17 pst.
- herav overflatedyrket	1 141	1 294	1 510	1 579	38 pst.
Andre vekster	833	809	649	620	-26 pst.
Jordbruksareal i drift i alt	9 956	10 184	10 379	10 404	4 pst.

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket, tallene er eksklusive plener og prydhager.

Engarealet har på 90-tallet økt på bekostning av kornareal også i typiske kornfylker. Den registrerte økningen i engarealet på 90-tallet har flatet ut etter 1997. Utviklingen i engarealet skyldes trolig flere forhold. Tilskuddssatsene i, og regelverket for, areal- og kulturlandskapstilskuddet har økt på 90-tallet. Dette har bidratt til økt lønnsomhet i bruken av marginalt areal. Kravet til areal for spredning av husdyrgjødsel og økning i kjøttproduksjonen, særlig tidlig på

90-tallet, har trukket i samme retning. De siste årene har særlig redusert melkeproduksjonen bidratt til å redusere arealbehovet. Budsjettmyndas materiale tyder på at det totale eng- og beitearealet holdes oppe, men at det drives mer ekstensivt.

3.3 Bruksutviklingen

Totalt antall bruk i drift har gått ned fra 96 300 til 67 200 (30 pst.) i perioden fra 1990 til 2000. Den årlige relative nedgangen i antall bruk i drift har vært større på 90-tallet enn på 80-tallet i alle landsdeler. På 1980-tallet og i begynnelsen av 1990-tallet var nedgangen i brukstallet i første rekke knyttet til de minste brukene, men for perioden fra 1990-2000 går også antall driftsenheter i størrelsesgruppen 100-200 dekar ned. Antallet bruk over 200 dekar øker i hele perioden. Gjennomsnittsarealet pr. bruk øker gjennom hele perioden fra 1990 og var på 155 dekar i 2000. Dette har sammenheng med at antall driftsenheter avtar. Samtidig øker utleid areal og leid areal pr. driftsenhet. I 2000 hadde knapt halvparten (32 000) av tilskuddssøkerne leiejord og ca. 2,5 mill. dekar var leid areal.

Bruk med melkeproduksjon

Antall driftsenheter med melkekyr er redusert med 26 pst. fra 1989-2000. Antall besetninger er redusert mest i de minste størrelsesgruppene. Det var i 2000 registrert 20 700 bruk med melkeproduksjon, med gjennomsnittlig 14,4 kyr pr. bruk.

De siste årene har etableringen av samdrifter i melkeproduksjon økt betydelig. Tall fra Statens landbruksforvaltning viser at det i 2000 var 1 138 bruk i til sammen 529 samdrifter, mot 146 samdrifter i 1995. Pr. mars 2001 er det registrert knapt 640 samdrifter. Av disse har 16 mer enn 3 deltagere.

3.4 Geografisk utvikling

Den relative fordelingen av bruk mellom landsdelene har vært stabil i perioden 1990-2000. Distriktene holder oppe sin del av den totale produksjonen. 42 pst. av brukene er lokalisert på Østlandet og 9 pst. i Nord-Norge, Agder/Rogaland og Trøndelag har hver 13 pst. av brukene, mens 23 pst. av brukene er lokalisert på Vestlandet. Videre er det en liten forskjell mellom regionene når det gjelder utviklingen i størrelsen på bruk.

Jordbruksareal i drift har hatt en økning i alle landsdeler. Østlandet har hatt den laveste arealøkningen. De siste årene har Agder/Rogaland og Nord-Norge hatt den største relative økningen i arealet. Andelen fulldyrket jord avtar i alle landsdeler.

Fordelingen av de viktigste landbruksproduktene har også vært stabil mellom landsdeler de siste ti årene. Melkeproduksjonen har gått ned i alle landsdeler. Storfe- og svinekjøtt har med få unntak økt gjennom hele perioden i alle landsdeler. Kjøttproduksjonen er størst på Østlandet. Produksjon av sau- og lammekjøtt har endret seg lite. Svinekjøttproduksjonen har økt i alle regioner med unntak av Vestlandet, men relativt mest i Nord-Norge. Både Nord-Norge og Østlandet har økt sin andel av den totale produksjonen av svinekjøtt.

Fjørfekjøttproduksjonen har økt i alle regioner med unntak av Nord-Norge. Det har imidlertid skjedd en betydelig vridning i den geografiske fordelingen av fjørfekjøttproduksjonen. Trøndelag har økt sin andel av produksjonen betydelig, mens andelen er redusert i Agder og Rogaland og på Østlandet. Nord-Norge har økt sin andel av totalproduksjonen for de fleste produksjoner, mens de har hatt den største nedgangen i antall bruk i drift. Dette viser at strukturendringen i retning av større bruk har gått raskest i Nord-Norge.

I følge SSBs jordbrukstelling for 1999 var det 29 000 driftsenheter som hadde landbrukstilknyttet tilleggsnæring, utenom skogbruk. Disse var fordelt med 13 400 på Østlandet, 3 600 i Agder/Rogaland, 5 400 på Vestlandet 4 500 i Trøndelag og 2 200 i Nord-Norge.

3.4.1 Bygdeutviklingsmidlene

Bygdeutviklingsmidlene (BU-midlene) skal bidra til å fremme lønnsom næringsutvikling på bygdene innen og i tilknytning til landbruket. Fra og med 2000 er forvaltningen av de fylkesvise BU-midlene delt mellom Fylkesmannen og Statens nærings- og distriktsutviklingsfond (SND). For 2000 fikk fylkene til sammen tildelt 583 mill. kr i BU-midler. Dette fordelte seg på 80 mill. kr i tilretteleggende midler og 40 mill. kr til grøfting, forvaltet av Fylkesmannen og 463 mill. kr i bedriftsrettede midler forvaltet av SND, herav 240 mill. kr til investeringsstøtte i tradisjonelt jord- og hagebruk.

Rapport 2000

SND har laget rapporten «Fylkenes bruk av bygdeutviklingsmidler 2000». I 2000 er det kommet inn 3 511 søknader om bedriftsrettede midler til SND. 14 pst. av disse søknadene fikk avslag, men en del søknader blir stoppet før de blir registrert som avslag slik at avslagsprosenten i realiteten er noe høyere. Fylkesmannen har i 2000 innvilget BU-midler til 4 191 tiltak, der grøftingstiltak utgjør 75 pst.. Tabell 3.2 viser fordelingen av midler og tiltak på de ulike formål og hvor stor andel av tiltakene som er kvinnetiltak. Ser en bort fra endringer i ordningen er antall tiltak på samme nivå som i 1999.

Av de 1 265 bedriftsrettede tiltakene utenom tradisjonelt landbruk er 526 registrert som kvinnetiltak. Dette utgjør 42 pst., en klar oppgang fra 1999. Av disse midlene har kvinnelige søkere mottatt 39 pst., en økning fra 22 pst. i 1999. 18 pst. av midlene til investeringer i tradisjonelt jord- og hagebruk har gått til kvinner. Fylkene Finnmark og Vest-Agder representerer ytterpunktene med tanke på registrerte kvinnetiltak i 2000 med henholdsvis 20 pst. og 54 pst. av tiltakene.

Tiltak som fører til at flere næringsutøvere samarbeider er et av resultatmålene. Det er i 2000 en klar tilbakegang i antall samarbeidstiltak i forhold til i 1999. Dette gjelder både maskinsamarbeid og andre samarbeidsformer. Rapporten viser at 67 pst. av BU-midlene gikk til tiltak i kommuner innenfor det distriktspolitiske virkeområdet i 2000. I 1999 var andelen 68 pst.. Av midlene til tradisjonelt landbruk er tildelingen til kommuner med distriktspolitisk status 74 pst.. I 1999 var tilsvarende andel 70 pst.

Investeringsstøtte til tradisjonelt jord- og hagebruk skal avpasses de nasjonale markedsforholdene. I 2000 fikk 1 222 søkere innvilget tilskudd/investeringslån til tradisjonelt husdyrhold, mot 1 904 i 1999. I 244 saker (20 pst. av

sakene) førte investeringene til økt produksjonsomfang. 55 av de 244 medførte økninger til produksjonsomfang over 2 årsverk.

Utrednings- og tilretteleggingstiltak, som forvaltes av Fylkesmannen, omfatter tiltak som mobilisering, infrastruktur, lokalsamfunnstiltak, strukturtiltak, overrislingstiltak og utredninger. Denne tiltaksgruppen er vesentlig i forhold til ungdoms- og rekrutteringstiltak.

De sentrale BU-midlene nyttes til prosjektrettet virksomhet og tiltak av landsomfattende karakter. Midlene nyttes i hovedsak til kunnskapsutviklingsprosjekter innen næringsutvikling. Et av prosjektene er markedssamarbeidet mellom landbruket og Norges Turistråd som har pågått siden 1991. Formålet med samarbeidet er å bygge opp under den natur- og kulturbaserte reiselivsnæringen og bidra til å øke lønnsomheten i småskala reiselivsbedrifter i bygdene. Markedssamarbeidet er evaluert, omorganisert og videreføres nå i tråd med tilrådingene i evalueringen for perioden 2000-2005. I 2000 ble det brukt 6,5 mill. kr fra sentrale BU-midler til samarbeidet. Rammen for de sentrale BU-midlene var i 2000 på 50 mill. kr. Av denne rammen var 11,5 mill. kr avsatt til særskilte formål gjennom jordbruksoppgjøret. Av de 50 mill. kr ble 4,8 mill. kr brukt på nasjonale pilotprosjekter, 9,1 mill. kr er brukt på nasjonale FoU-prosjekter, 24,9 mill. kr på nasjonale referanseprosjekter og 3,8 mill. kr på regionale/fylkesovergripende prosjekter.

Tabell 3.2: Fordeling av innvilgning på ulike formål, og kvinnetiltak i 2000

	Antall tiltak	Innvilget (mill. kr)	Andel av midlene (pst.)	Kvinnetiltak (pst. av tiltak)
Utredning/tilrettelegging	663	74,1	12	11
Praktikantordning, onnebarnehager	392	15,7	3	37
Grøfting	3 136	38,4	7	-
Etablererstipend	557	33,2	6	56
Arbeidskraftstøtte	266	7,7	1	60
Bedriftsutvikling	283	24,3	4	40
Investeringer, nye næringer	718	133,2	22	37
Investeringer, tradisjonelt landbruk	1 222	249,1	41	21
Andre tiltak	161	25,3	4	17
Total	7 398	601,0	100	35

3.5 Utviklingen i sysselsettingen i jordbruket

I 1999 stod jordbruket (inkl. jakt og viltstell) i følge Statistisk Sentralbyrå for 1,0 pst. av BNP, mens det sto for 2,8 pst. i 1980. Jordbruket sto for 4,7 pst. av samlet sysselsetting i 1999, målt som utførte timeverk. I tillegg leverer mange foretak varer og tjenester til landbruket, og det er en omfattende virksomhet knyttet til foredling og omsetning av landbruksvarer.

Tabell 3.3: Antall bruk i drift og årsverk i 1 000 stk. for landet 1979-2001

År	1979	1989	1997	1998	1999	2000	2001*
Ant. bruk i drift	125,3	99,4	75,3	72,8	70,0	67,2	64,7

Tabell 3.3: Antall bruk i drift og årsverk i 1 000 stk. for landet 1979-2001

Ant. årsverk	134,6	101,7	84,0	82,0	79,7	76,0	73,3
--------------	-------	-------	------	------	------	------	------

* Budsjett

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket.

Tabell 3.3 viser at det de siste 10 år har vært en nedgang i sysselsettingen i jordbruket og også i antall bruk i drift. Det er en forholdsvis sterk nedgang i arbeidsforbruket fra 1995 til 2000 med 14,9 pst., etter en nedgang på 9,5 pst. fra 1990 til 1995. Tallene viser også en sterk nedgang på 4,6 pst. fra 1999 til 2000, mot 2,6 pst. i gjennomsnitt på 90-tallet. Det er usikkerhet knyttet til registreringene av arbeidsforbruk.

Den lavere reduksjonen i arbeidsforbruket på første halvdel av 90-tallet kan ha sammenheng med en betydelig økning i kjøttproduksjonen og andelen bruk med husdyr tidlig på 90-tallet. Denne utviklingen er endret. Den forsterkede nedgangen i arbeidsforbruket fra 1999 til 2000 er blant annet resultat av at den arbeidskrevende melkesektoren blir mindre etter oppkjøp av melkekvoter de siste årene, særlig i 2000, jf. kap. 3.9. I tillegg er utviklingen også påvirket av et stramt arbeidsmarked og inntektsmuligheter utenom brukene.

I mange små kommuner betyr landbruksrelatert sysselsetting mye. Tabellen under viser endring i sysselsettingen i landbruket fra 1996-1999 inndelt etter sentralitet, i følge SSBs regionaldatabase. Landbruk omfatter jordbruk, jakt, viltstell, skogbruk og tjenester tilknyttet skogbruket, samt uspesifisert primærnæring.

Tabell 3.4: Endring i landbrukssysselsetting, etter sentralitet.

	Andel sysselsatt i landbruket -96	Andel sysselsatt i landbruket -99	Endring landbruk fra -96 til -99
Sentralitet ¹			
Periferikommuner	10,8 pst.	9,9 pst.	-7,1 pst.
By-/tettstedskommuner	4,2 pst.	3,8 pst.	-6,3 pst.
Storbyregioner	2,1 pst.	1,9 pst.	-5,1 pst.
SUM	4,0 pst.	3,6 pst.	-6,3 pst.

¹ Periferi er kommuner med mer enn 60 min. reisetid til tettsted med mer enn 5 000 innbyggere. By/tettsted er kommuner med mindre enn 60 min. reisetid til tettsted med mer enn 5 000 innbyggere.

Kilde: SSB.

Både målt som andel av sysselsettingen og målt som utvikling i landbruket, har nedgangen vært størst i periferikommuner. Det er kommuner på Østlandet med relativt stor landbrukssysselsetting, som har hatt størst nedgang i sysselsettingen, med en gjennomsnittlig nedgang i andel på 1,9 prosent. Periferikommuner i Nord-Norge har til sammenlikning bare hatt en nedgang i andel av sysselsettingen på 0,1 prosent i perioden.

3.6 Likestilling og rekruttering

3.6.1 Likestilling

I St.meld. nr. 19 (1999-2000) er det et mål at kvinner og menn skal ha reell frihet og like reelle muligheter til å eie landbrukseiendommer og til å drive aktivt i tradisjonell produksjon og i nye næringer innen og i tilknytning til landbruket.

Rapporteringssystem som skal måle utviklingen når det gjelder likestilling i landbrukssektoren er utviklet i samarbeid med næringens organisasjoner. Rapporteringssystemet baserer seg på indikatorene andel landbrukseiendommer som overdras til kvinner, andel kvinner som søker produksjonstilskudd, andel kvinnelige medlemmer i råd og organisasjoner, andel årsverk i landbruket utført av kvinner, og andel kvinner sysselsatt ved hjelp av BU-midler.

I tiårene etter 1970 har andelen av kvinner som har overtatt gårdsbruk med odel, økt i alle landsdeler. Kvinner ble nye eiere ved 23 pst. av eierskiftene i gjennomsnitt for hele landet, flest i Nord-Norge og færrest på Vestlandet, i perioden 1995 til 1999. I perioden 1990 - 1994 var andelen kvinner som overtok gårdsbruk med odel 17 pst. Relativt flere kvinner overtar små gårdsbruk enn store.

Det ble utført 79 700 årsverk i jordbruket i 1999. Kvinner sto for en firedel av arbeidsinnsatsen, eller i alt 20 000 årsverk. Kvinneandelen er nokså lik i alle landsdeler, men lavere i Trøndelag og litt høyere i Nord-Norge. Nedgangen i arbeidsinnsatsen i jordbruket har gjennom flere år vært større for kvinner enn for menn.

Også for personer tilknyttet jordbruket har menn høyere inntekter enn kvinner. Menn henter også større andel fra primærnæringene enn det kvinner gjør. For kvinner betyr inntekter utenfor garden mye, og de henter mye av sin inntekt fra lønnsarbeid og en meget liten andel fra annen næring. Det er langt flere kvinner som er knyttet til jordbruket enn de som har sin arbeidsplass og yrke i næringa. Dette fordi kvinner har gården som bosted, uavhengig av eget yrke, dersom de er gift eller samboende med en gårdbruker.

Kvinner er en målgruppe for bygdeutviklingsmidlene. Til sammen forventet søkerne i 1999 en økning i sysselsetting på vel 900 årsverk hvorav 470 eller 51 pst. for kvinner. SND forvalter fra 2000 også de bedriftsrettede BU-midlene. I 2000 gikk 39 pst. av de fylkesvise BU-midlene til kvinner. Til sammenligning gikk kun 1 pst. av SNDs distriktsrettede lånemidler og 8 pst. av tilskuddene til distriktsutvikling til kvinner i 1999.

3.6.2 Rekruttering

Rekruttering og likestilling er nært knyttet til hverandre. I St.meld. nr. 19 (1999-2000) er rekruttering til landbruket framhevet som en forutsetning for å nå de politiske mål om et levedyktig og bærekraftig landbruk i hele landet.

Undersøkelser tyder på at rekrutteringen varierer mellom landsdelene. En undersøkelse fra Hordaland viser at økonomiske forhold ikke nødvendigvis er hovedårsaken til at ungdom kan se på landbruket som lite tiltrekkende. Manglende interesse for landbruk og negative holdninger hos foreldre, hos venner og i storsamfunnet kan være minst like viktige forklaringsfaktorer.

Bortsett fra for Hordaland har vi i dag ingen undersøkelser fra andre landsdeler som går dypere inn i rekrutteringsproblematikken.

I 1998 var gjennomsnittsalderen på nye brukere 38 år, 35 år for menn og 42 år for kvinner. Andelen brukere som har landbruksutdanning har økt fra 1979 til 1999 for både menn og kvinner. I 1999 var det en firedel som hadde landbruksutdanning, 38 pst. av de mannlige brukerne og 9 pst. av kvinnene. Trøndelag har den høyeste andelen og Vestlandet har den laveste. Både for menn og kvinner er andelen med landbruksutdanning sterkt økende med størrelsen på produksjonen, og det er høy grad av utdanning både i melkeproduksjon og kornproduksjon, særlig på de største gardsbrukene.

En undersøkelse gjort av Landbruksdepartementet i 1999 viser at gode velferdsordninger er viktig for rekrutteringen til landbruket.

Praktikantordningen i landbruket er styrket. Dette arbeidet blir nå fulgt opp av SLF (Statens landbruksforvaltning). Det skal blant annet satses på markedsføring av den styrkede ordningen overfor potensielle verter og praktikanter.

Landbruksdepartementet vil ta initiativ til at det i samarbeid med næringsorganisasjoner utarbeides et rapporteringssystem slik at utviklingen når det gjelder rekrutteringen til landbruket kan dokumenteres bedre. Rapporteringssystemet skal bl.a. baseres på indikatorer som gjennomsnittsalder på bruker, gjennomsnittsalder ved overtakelse av gård, holdninger til å benytte seg av sin odelsrett, endringer i driftsform ved overtakelse, omsetning av landbrukseiendommer uten odel, utdanning hos de som overtar/kjøper og driver gård, gjennomsnittsalder for pensjonering m.m.

3.7 Miljø

Landbruksdepartementet la i forbindelse med statsbudsjettet for 2001 fram en Miljøhandlingsplan for landbrukssektoren. Miljøhandlingsplanen inngår i Regjeringens arbeid med å utarbeide tilsvarende planer i alle sektorer. Slike planer skal blant annet inngå som et grunnlag for en årlig rapport til Stortinget om regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand. Dette vil være et viktig dokument i forhold til miljøsatsinger i landbruket i tiden framover.

3.7.1 Miljøprogram og miljøplan

Det er utarbeidet et opplegg for miljøprogram med miljøplan som prøves ut blant bønder i fylkene Østfold/Akershus og Oppland i 2001. Erfaringer fra utprøvingen skal bidra til utforming av et nasjonalt miljøprogram som er planlagt innført i 2003.

Kravene i miljøplanen skal knyttes til de juridiske og økonomiske virkemidlene i miljøprogrammet. Det er utarbeidet omfattende veiledning og informasjonsmateriell i tilknytning til gjennomføringen.

3.7.2 Overvåking, lokal satsing og informasjon

Det er viktig å opparbeide god kunnskap om økologiske prosesser, miljøtilstand og om effekter og tiltak for best mulig virkemiddelutforming. Jordsmonnsovervåkingsprogrammet (JOVÅ) er viktig for å utvikle denne typen kunnskap i forhold til næringssaltavrenning og plantevernmidler. I Kultur-

landskapsoveråkingsprogrammet (3Q) foreligger status for arealstruktur, biologisk mangfold, kulturminner og tilgjengelighet for 10 fylker. Det jobbes videre med å utvikle kunnskap og kompetanse for å gi sikre tilbakemeldinger på landskapsutviklingen og på effekten av tiltak.

Programmet for økt omsetning av produkter basert på våtorganisk avfall og slam (ORIO) startet opp høsten 2000. Programmet er etablert av Landbruksdepartementet og Miljøverndepartementet sammen med ulike organisasjoner i tilknytning til jordbruket og avfallsbransjen. Det er lagt opp til en finansiering med 2/3 fra miljøvernsektorene og 1/3 fra landbrukssektoren. I 2000 ble aktivitetene i sin helhet finansiert over Miljøverndepartementets budsjett med 1,6 mill. kroner. For 2001 bevilger Landbruksdepartementet 2,5 mill. kroner og Miljøverndepartementet 4,4 mill. kroner til dette programmet.

Miljø- og ressursvernmidlene har bl.a. gått til oppfølging av nasjonal plan og handlingsplaner for genressurser. Disse tiltakene innebærer at det opprettes to nye genressursutvalg, for hhv. kulturplanter og skogstrær, i løpet av første halvår i 2001. I tillegg videreføres genressursutvalget for husdyr. Et nasjonalt genressursråd er etablert. Landbruksmuseet gjør en viktig jobb i denne sammenhengen.

Tabell 3.5: Tiltak for å fremme miljøvennlige driftsformer og produksjon av miljøgoder. Resultater 2000.

Miljøområde	Status i 2000
Vern og bruk av biologisk mangfold	Spesielle kulturlandskapstilskudd (STILK): Skjøtselavtaler på i alt 18 411 daa. Jordvern er fra år 2001 en del av Miljøverndepartementets resultatmål
Friluftsliv/tilgjengelighet	Skjøtsel og opparbeiding av stier (STILK): 290 tilsagn, 1 308 km sti.
Kulturlandskap, kulturmiljøer og kulturminner	Utmarksbeite: Dyretallet i 2000 har gått ned med 10,1 pst. fra 1995 og med 0,7 pst. fra 1999.
	Spesielle kulturlandskapstilskudd (STILK): Det er gitt tilskudd til istandsetting og vedlikehold av 184 773 daa gammel kulturmark, til 4 764 fysiske elementer i landskapet og til istandsetting av 1 131 freda og verneverdige bygninger.
	Setre med melkeproduksjon: 1 673 stk, hvorav 1 403 enkeltsetre. Dette er en nedgang på 65 setre (-3,8 pst.) fra 1999.
Overgjødsling (erosjon og næringsaltavrenning)	Endret jordarbeiding: 45,5 pst. av totalt vårkornarealet er omfattet av ordningen (mot 39 pst. i 1999). 4,6 pst. av vårkornarealet er sådd til med fangvekster (mot 1,1 i 1999).
Helse- og miljøfarlige kjemikalier	Plantevernmidler: Tiltak skjer i samsvar med Handlingsplan for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler.
Avfall og gjenvinning	Resirkulering av organisk avfall/slam: Ca 50 pst. av de 43 000 tonnene slam blir brukt direkte som jordforbedringsmidler.
	Plastinnsamling: 80 pst. av landbruksplasten ble samlet inn i 2000 (mot 70 pst. i 1999).

Tabell 3.5: Tiltak for å fremme miljøvennlige driftsformer og produksjon av miljøgoder. Resultater 2000.

Klimaendringer, lokal luftforurensning og	Klimagasser: Landbruket står for i underkant av 10 pst. av totale norske klimagassutslipp. Andelen er synkende, men utslippene er økende.
støy	Ammoniakkutslipp: 24 800 tonn i 1999 mot 22 263 tonn i 1990.
Økologisk landbruk	2 pst. av dyrket areal i Norge er økologisk i 2000 (mot 1,8 pst. i 1999).
Områdetiltak	ca. 100 nye tiltak i 2000.

3.7.3 Miljøvennlige driftsformer

Tabell 3.5 gir en oversikt over innsatsen i 2000 for å fremme miljøvennlige driftsformer. Norges utslipp av nitrogen og fosfor til sårbart område i Nordsjøen var i 1996/97 redusert med henholdsvis 19 pst. og 26 pst. i forhold til 1985. I forbindelse med rapportering til Ministerkonferansen i Bergen 2002 om Nordsjøen blir det utarbeidet en oppdatering av beregningsparametre og beregningssystem for næringssaltavrenning. Departementet antar at utslippene av næringsalter til Nordsjøen er redusert på bakgrunn av økt oppslutning om flere miljøordninger. Dette er spesielt knyttet til oppslutningen om endret jordarbeiding og fangvekster, men også tiltak som bygging av våtmarker og forbedring av hydrotekniske anlegg har økt i omfang.

For plantevernmidler førte det nye avgiftssystemet og avgiftsøkningen til stor omsetning (hamstring) fra importør til forhandler i slutten av 1998 og 1999. En må gå ut fra at dette medvirket til en større lagerbeholdning enn normalt og at denne lagerbeholdningen har blitt benyttet i år 2000. Det er likevel sannsynlig at det er en viss reell nedgang i bruken av plantevernmidler og en dreining bort fra de med høyest miljø- og helserisiko. Landbrukstilsynet arbeider nå sammen med SSB for å utvikle bruksstatistikk for plantevernmidler, som et ledd i arbeidet med å vise utviklingen i helse- og miljørisiko.

Gjennom jordsmonnsovervåkingsprogrammet (JOVÅ) er det påvist funn av 36 plantevernmidler i prøvefeltene, hvorav 13 ble påvist i konsentrasjoner som potensielt kan skade livet i bekkene. Det er også påvist at enkelte plantevernmidler brytes ned senere enn tidligere antatt, og at enkelte tungt nedbrytbare plantevernmidler kommer til Norge som langtransportert luftforurensning. Målingene er foretatt i perioden 1995-99.

3.7.4 Miljøgoder

Ivaretagelse og produksjon av miljøgoder er et satsingsområde for Landbruksdepartementet på grunn av den samfunnsverdien det representerer. Gjengroing av beitepåvirkede arealer er en utfordring i hele landet. Videre er det viktig å ta vare på kulturmiljøer og kulturminner i tilknytning til landbruket. Resultater på de ulike områder i år 2000 framgår av tabell 3.5. Også i år 2000 har det blitt gjennomført forsøk, informasjons- og veiledningstiltak på miljøområdet.

3.7.5 Jordvern og arealbruk

Omdisponering av dyrket og dyrkbart areal til andre formål enn landbruk har i de siste årene vært ca. 18 000 dekar årlig. Dette er mye, sett på bakgrunn av at det ofte er de mest produktive arealene som tas i bruk til andre formål enn landbruk og at vi har begrensede arealressurser for jordbruk, spesielt for korndyrking. Vern av produksjonsgrunnlaget er grunnleggende for vår evne og mulighet til å produsere mat. Vern om jordressursene har derfor blitt integrert som en del av den nasjonale miljøvernpolitikken. Det vises til St.meld. nr. 19 (1999-2000) og St.meld. nr. 24 (2000-2001).

Nydyrking

Det er innvilget søknader om i overkant av 9 000 dekar nydyrking i 2000. Hedmark og Nordland er de fylkene hvor det er innvilget størst areal.

3.8 Økologisk landbruk

3.8.1 Utviklingen i den økologiske produksjonen

Ved utgangen av 2000 utgjorde økologiske arealer og arealer i karens til sammen ca. 2 pst. av totalt jordbruksareal. Omleggingstakten i 2000 var den laveste i siste 5-årsperiode. Trolig er en viktig årsak til dette at omleggingstilskuddet til grovfôrarealer var halvert i 2000 og at mange produsenter derfor har avventet omlegging til 2001 for å få utbetalt fullt omleggingstilskudd. Dette underbygges av tall fra Debio som viser at økningen i antallet nye innmeldinger til kontrollordningen i 2001 er stor.

Andelen økologisk kornareal i drift eller under omlegging er økende og utgjorde ved utgangen av 2000 10 pst. av totalt økologisk areal mot 6 pst. i 1999. Det økologiske kornarealet, inkludert arealer i karens, utgjør likevel kun 0,6 pst. av det totale norske kornareal. Det samlede grønnsakarealet har også økt noe.

Andelen storfe og sau på økologiske bruk som er lagt om til økologisk produksjon er økende. Den økologiske kraftfôrkrevende husdyrproduksjonen er fremdeles svært lav, og antallet økologiske gris og høns har sunket fra 1999 til 2000.

Revidert regelverk for økologisk landbruksproduksjon

Det norske regelverket for økologisk landbruksproduksjon ble revidert i 2000. Både regler for økologisk husdyrhold og planteproduksjon er revidert og de nye reglene er gjort gjeldende fra 2001. EU fastsatte i 1999 en ny forordning om økologisk husdyrhold. Denne er nå implementert i det nye regelverket. Forslag til nytt regelverk har vært på en 3 måneders høring. Kravet om økologisk frø og frømateriale innen 2004 og 100 pst. økologisk fôrandel innen 2005 er av de kravene i det nye regelverket det blir mest utfordrende å møte med norsk produksjon.

Evalueringsordningen.

ECON Senter for økonomisk analyse AS (ECON) har evaluert tilskuddsordningen for økologisk landbruk. ECON konkluderer med at tilskuddsordnin-

gen har hatt stor betydning for utviklingen av det økologiske landbruket i Norge. Evalueringen sier videre at de økte tilskuddene til kornproduksjon gir god økonomi for økologiske kornprodusenter og at tilskuddet har hatt en klar positiv effekt på produksjonen av økologisk korn. For bruk med melk/storfe-kjøttproduksjon er økonomien noe mer varierende. Det vil være viktig at tilskuddene er stabile og forutsigbare for å øke omleggingstakten. Informasjon og veiledning til primærprodusenter bør være sentrale innsatsområder framover. Pr. idag er regnskapsdata for dårlige til eksplisitt å kunne sammenligne lønnsomheten i økologisk drift med konvensjonell drift. Det foreslås derfor at det etableres økologiske referansebruk. Det bør vurderes å gjeninnføre melkekvoter for økologisk produksjon. Det bør også vurderes å konsentrere produksjonen i geografiske områder (klynge lokalisering). Fjerning av arealtilskuddet til grovfôrarealer til fordel for et husdyrtilskudd til husdyrtypene storfe, sau og geit kan ha vært en uheldig endring. ECON foreslår at det bør innføres en kombinert areal- og dyrestøtte.

Forskningsstrategier og handlingsplan for økologisk landbruk

Norges forskningsråd har på oppdrag fra Landbruksdepartementet utarbeidet et forslag til forskningsstrategier og handlingsplan for økologisk landbruk som en oppfølging av jordbruksoppgjøret i 1999 (St.prp. nr. 75 (1998-99)) og St.meld nr. 19 (1999-2000). Planen skisserer forskningsbehov langs hele verdikjeden innenfor fem hovedsatsingsområder. Det er anbefalt å øke de totale bevilgningene til forskning innen området fra 15 mill. kroner til 30 mill. kroner, samt å legge forskningen innen økologisk landbruk under eksisterende programstruktur i Norges forskningsråd.

3.8.2 Markedsutviklingen for økologisk produksjon

Den økologiske melkeproduksjonen økte med ca. 15 pst. fra 1999 til 2000. Kun 18 pst. av den økologiske melkeproduksjonen kom ut til forbrukerne som økologisk vare mot 21 pst. i 1999, noe som tilsvarer en reell nedgang i omsetningen på 1,4 pst.. I januar 2001 relanserte Tine sin økologiske serie under Tine logoen. Samtidig ble melken homogenisert. Etter relanseringen har salget av økologiske melkeprodukter økt kraftig. Salgstall fra Tine til og med april 2001, viser at omsetningen i denne perioden økte med vel 90 pst.

Tilførselen av økologisk sauekjøtt økte med 20 pst. fra 1999 til 2000. I samme periode var det en nedgang på 16 pst. i tilførselen av økologisk storfe-kjøtt (tallene omfatter innveid slakt både fra Norsk Kjøttssamvirke og private slakterier). Totalt sett har salget av økologisk kjøtt fra Norsk Kjøttssamvirke økt med 16 pst. sammenlignet med 1999. Andelen av produksjonen som blir solgt videre som økologisk kjøtt har imidlertid sunket noe (jf. tabell 3.6). Norsk Kjøttssamvirke har fra 2001 omorganisert seg slik at nisjeproduktene, herunder økologisk kjøtt nå blir tatt hånd om av et eget selskap. Dette vil trolig ha en positiv effekt på omsetningen av den økologiske kjøttproduksjonen.

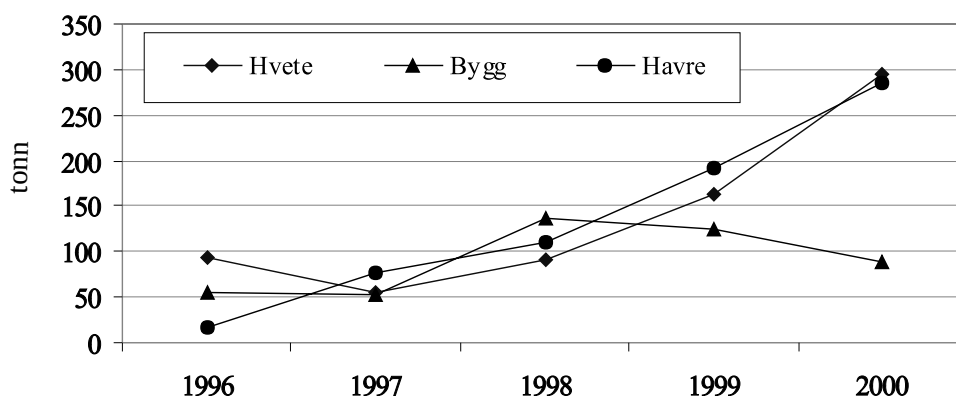
I 2000 har man for første gang oversikt over produksjon og salg av økologiske egg. Det ble i 2000 totalt innveid 300 tonn økologiske egg, noe som utgjør ca. 0,6 pst. av den totale norske eggproduksjon. Av den økologiske eggproduksjonen ble 64 pst. solgt videre som økologisk produksjon.

Tabell 3.6: Økologisk produksjon i prosent av total produksjon i 2000

	Avledede mål for markeds- andeler (pst.)	Andel økologisk produksjon av total produksjon (pst.)		Andel økologisk produksjon omsatt som økologisk (pst.)	
		1999	2000	1999	2000
Melk (l)	10	0,7	0,9	21	18
Kjøtt (kg)	5	0,3	0,45	21 sau	16 sau
				11 storfe	10 storfe

Kilde: SLF, Debio

Mengden økologisk korn levert til møllene økte med 28 pst. fra 512 tonn 1999 til 712 tonn i 2000 (fig 3.1). Sammenlignet med 1999 økte tilførselen av alle kornslag med unntak av bygg.

Figur 3.1 Antall tonn norskprodusert økologisk korn levert til mølle etter vekstsesongene 1995-1999.

Kilde: SLF

Gjennomføring av strategi og handlingsplan for markedstiltak

Statens landbruksforvaltning har hatt ansvaret for å gjennomføre tiltak i henhold til strategi- og handlingsplan for markedstiltak. Det er gjennomført en informasjonskampanje om økologisk landbruk og Ø-merket (merke for godkjent økologisk produksjon) i regi av Opplysningskontorene i landbruket. En markedsundersøkelse gjennomført i forkant og i etterkant av kampanjen viser bl.a. at forbrukernes kjennskap til Ø-merket økte fra 29 pst. før kampanjen til 58 pst. etter kampanjen. Videre økte interessen for å kjøpe økologiske varer, og resultatene fra undersøkelsen indikerer at godt over halvparten av Norges befolkning er potensielle kjøpere av økologisk mat.

Det er bevilget midler til å utvikle en internettportal for økologisk landbruk. Nettsiden ble lansert i mars under navnet SpisGodt.no. Nettsiden er et tilbud spesielt rettet mot forbrukere og produsenter, men også mot forvaltning og andre interesserte. Nettstedet tilbyr bl.a. tjenester for salg og distribusjon av økologiske matvarer.

Forbrukeranalyser

På oppdrag fra Landbruksdepartementet har Fishnet Nordic utarbeidet en forbrukeranalyse for å avdekke ny kvalitativ forbrukerinnsikt knyttet til forbrukerbehov og konsum av økologisk mat. Analysen viser at norske forbrukere har svært stor tiltro til norsk mat og offentlig kontroll med produksjon og omsetning av norske matvarer. Økologisk mat er spesielt interessant for: spesielt interesserte som er svært bevisst sitt kosthold; de som vil lette sin sosiale samvittighet i butikken (fremstå som miljøbevisst); de som ikke tenker pris, men kanskje prestisje; allergikere; eldre med voksne barn, som er frie og opp tatt av helse og selvrealisering; småbarnsforeldre og folk med forholdsvis høy inntekt, og utdanning.

3.9 Produksjons- og markedsutvikling

Tilpasning av markedstilførslene og produksjonskapasiteten til etterspørselen er avgjørende for å utnytte de inntektsmulighetene jordbruksavtalen gir. På slutten av 90-tallet påførte overproduksjon produsentene store inntektstap og det bidro til uønskede samfunnsøkonomiske kostnader. I 1999 ble utbetalingsprisene for storfe, svin og melk redusert som følge av overproduksjon, og det var også prognosert stor overproduksjon i 2000. På bakgrunn av markedssituasjonen ble det innført produksjonsregulerende tiltak som bidro til at overproduksjonen i 2000 ble mindre enn prognosert før oppgjøret 2000.

For 2001 har Budsjettnemnda budsjettert med vesentlige forbedringer i markedsbalansen, jf. tabell 3.7. Både pga. momsreduksjonen på mat fra 1. juli og mulige forbrukerreaksjoner på situasjonen rundt kugalskap og munn- og klovtsyke i Europa, har Budsjettnemnda påpekt at det er større usikkerhet om prognosen enn vanlig.

Melk

Produksjonstilpasningen innen melkeproduksjonen styres gjennom kvoteordningen, herunder kjøp- og salgsordningen. Meierileveransen av kumelk er redusert fra 1 837 mill. liter i 1990 til 1 558 mill. liter i 2000, en reduksjon på ca. 15 pst.. Meierileveransen er i 2001 beregnet til om lag 1 535 mill. liter melk. Produksjonen ble særlig redusert i 2000, med om lag 90 mill. liter. På bakgrunn av daværende kunnskap om melkeforbruket og Norges forpliktelser knyttet til reguleringseksport i WTO-avtalen ble det i St.meld nr. 19 (1999-2000) anslått at det vil være rom for produksjon av om lag 1 500 mill. liter melk.

I 2000 ble det gjennomført to runder med kvotesalg. På bakgrunn av markedssituasjonen ble avtalepartene høsten 1999 enige om å gjennomføre en ekstraordinær runde med oppkjøp av melkekvoter i januar 2000, hvor det ble solgt 72 mill. liter melk. Resultatet av den ordinære runden høsten 2000 ble salg av om lag 24 mill. liter kvote, som ble inndratt i sin helhet. Gjennomsnittlig salgskvantum pr. bruker i 2000 var hhv. 59 900 liter i den ekstraordinære runden og 54 500 liter i den ordinære runden. Det var til sammen 7,4 pst. av landets melkeprodusenter som solgte kvota i 2000, og andelen kvoteselgere var størst i Akershus, Vestfold og Østfold.

Forbruket av flytende melk har blitt redusert med over 35 liter (32 pst.) pr. person de siste 10 år. Fra 1999 til 2000 ble salget av flytende melkeprodukter redusert med 2 pst.. Til sammenligning var reduksjonen på 6 pst. fra 1998 til

1999. Produsentprisen på melk økte med 14 øre pr. liter fra 1999 til 2000. For 2001 er melkeprisen budsjettert å bli redusert med 9 øre/liter til tross for en budsjettert reduksjon i salget med om lag 1,5 pst..

For geitemelk ble det i jordbruksoppgjøret 2000 bestemt at kvotesalg ut over 0,5 mill. liter skulle legges ut igjen for salg. Det ble innmeldt 1,1 mill. liter kvote for salg i 2000. 0,6 mill. liter ble omfordelt ut igjen gjennom kvotekjøp.

Egg

Eggsektoren har lenge vært preget av overproduksjon og overkapasitet. Salgsproduksjonen ble redusert fra 50,1 mill. kg i 1993 til 46,5 mill. kg i 1999, eller 7 pst. Redusert produksjon og økt ytelse har resultert i at hønetalet ble redusert med over 18 pst. på 90-tallet. Antall bruk med høner er redusert med 24 pst. Forbruket målt i kg/person har ligget stabilt på om lag 10 kg/person de siste årene. Prisene for registrert omsetning av egg er redusert fra 10,90 kr/kg i 1999 til 10,00 kr/kg i 2000. Det var en svikt i engrosprisen i forhold til målpris i 2000 på 10 øre, jf. tabell 3.7.

Kjøtt

Det er registrert en klar økning i produksjon av kjøtt etter 1992. Sterkest er økningen for kraftfôrbaserte kjøttslag. Fra 1999 til 2000 har denne utviklingen snudd og produksjonen er redusert. Forbruket av kjøtt økte fram til 1998. I 1999 er det totale forbruket av kjøtt redusert for første gang på mange år, mens forbruket igjen viser en liten økning i 2000 og 2001. Budsjettnemnda har beregnet forbruket av kjøtt i Norge på engrosnivå i 2000 til knapt 58 kg pr. innbygger.

Fra 1998-2000 er det registrert svikt i engrosprisene i forhold til målprisene og økte omsetningsavgifter. Markedsbalansen i 2000 ble imidlertid bedre enn prognosert i fjor. Budsjettnemnda har beregnet brutto pristap for jordbruket som følge av markedssituasjonen for kjøtt og egg i 1999 til ca. 800 mill. kroner og til ca. 730 mill. kroner i 2000, jf. tabell 3.7. I prognosen for 2001 er det delvis budsjettert med markedssunderskudd og det er ikke budsjettert med pristap for produsentene. De oppnådde prisene er for kalenderåret 2001 stort sett budsjettert å ligge over målpris. Samtidig ligger omsetningsavgiftene over anslått behov ved markedsbalanse. Unntaket fra dette er kylling hvor det ikke prognoseres overskudd, men likevel pristap i 2001, pga. av høye engrospriser i forhold til målpris høst/vinter 2000-2001.

Budsjettnemndas beregning av prissvikt som følge av markedssituasjonen inkluderer svikt i forhold til engrospris og økt omsetningsavgift multiplisert med produksjonsvolum. Budsjettnemndas beregning av brutto pristap uttrykker derfor ikke det reelle inntektstapet, som trolig er lavere.

Tabell 3.7: Markedssituasjonen for kjøtt og egg i 1999, 2000 og 2001 og pristap i forhold til avtalepris på engrosleddet

	1999		2000		2001	
	Pristap ¹	Brutto tap	Pristap ¹	Brutto tap	Pristap ¹	Brutto tap
	Kr/kg	Mill. kr	Kr/kg	Mill. kr	Kr/kg	Mill. kr
Storfe	4,12	394	4,45	403	-0,23	-19

Tabell 3.7: Markedssituasjonen for kjøtt og egg i 1999, 2000 og 2001 og pristap i forhold til avtalepris på engrosleddet

Sau	0,32	7	0,57	13	0,22	5
Gris	3,07	336	2,90	298	0,02	2,1
Fjørfe kjøtt	1,98	58	0,39	14	0,36	12
Egg	0	0,5	-0,05	-2	0,15	7
SUM		796		726		6

¹ Pristap inkluderer både prissvikt på engrosleddet i forhold til avtalepris og økt omsetningsavgift.

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket.

Poteter, frukt og grønt

Oppnådde priser varierer bl.a. med avlingsnivå og kvalitet på avlingen. Det totale forbruket av grønnsaker på engrosnivå av norskprodusert og importert vare, fratrukket eksport, viser at forbruket varierer delvis i takt med den norske produksjonen. Sett over tid synes grønnsaksforbruket å være stigende. Økt import som gir tilgang på et variert utvalg av varer hele året, og relativt sett lavere priser kan forklare mye av denne utviklingen.

Forbruket av frukt og bær varierer også i takt med norsk produksjon. Frukt og grønnsaksareal til salgsproduksjon har vært forholdsvis stabilt, men for begge produksjoner er det en reduksjon i areal fra 1989 til 2000 på om lag 10 pst.

Over tid har forbruket av matpoteter gått en del ned, men forbruket av bearbeidede produkter har økt slik at totalforbruket av poteter ikke har endret seg mye. Forbruket av både mat- og bearbeidede poteter har stabilisert seg de siste årene, og var på hhv. ca. 33 og 31 kg pr. person i 2000. Utviklingen av potetareal i drift viser over tid en nedadgående trend. Samtidig er potetarealet pr. bruk tredoblet siden 1989. Tall for 2000 viser imidlertid en arealøkning på ca 1 pst., som kommer etter en sterk reduksjon i arealet årene før. Arealnedgangen de siste årene har tross normalårsavlinger medført et betydelig importbehov.

3.10 Kostnadsutviklingen

På kostnadssiden er det i hovedsak bare kraftfôrkostnadene og i noen grad kapitalkostnader som er direkte påvirket av jordbruksoppgjøret. Kostnadsutviklingen er av avgjørende betydning for inntektsmulighetene i jordbruket. Tabell 3.8 viser kostnadsutviklingen i jordbrukssektoren, beregnet av Budsjettnemnda for jordbruket. Kostnadsendringene inkluderer både volum- og prisendringer. Redusert produksjon av både kjøtt og melk har betydning for den totale kostnadsutviklingen de siste årene.

Fra 1999 til 2000 ble de totale kostnadene redusert med 2,5 prosent. Både driftskostnadene og kapitalkostnadene ble redusert. Reduserte kraftfôrkostnader som følge av redusert volum er den viktigste enkeltfaktoren, men også bortfall av kunstgjødslavgift og redusert realrente bidrar vesentlig. På den andre siden øker kostnader til drivstoff og plast vesentlig, delvis pga. avgiftsøkninger.

Tabell 3.8: Utviklingen for en del kostnadsområder i jordbruket, inkl. volumendringer iflg. normaliserte regnskaper 2001. Mill. kr og prosentvis endring.

	1990	1999	2000 ¹	2001 ²
Driftskostnader	13 073	11 914	11 651	11 652
- herav kraftfôr	5 627	4 539	4 185	4 020
Kapitalkostnader ³	6 651	6 285	6 096	6 462
Totale kostnader	19724	18 199	17 747	18 114
Endring i prosent:		99/90	00/99	01/00
Driftskostnader		-8,9pst.	-2,2pst.	0,0pst.
- herav kraftfôr		-19,3pst.	-7,8pst.	-3,9pst.
Kapitalkostnader		-5,5pst.	-3,0pst.	6,0pst.
Totale kostnader		-7,7pst.	-2,5pst.	2,1pst.

¹ Foreløpig regnskap.

² Budsjett før oppgjør.

³ Kapitalslit, renter og effekt av finansiering (prisstigningsgevinst) på lånt kapital.

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket.

Budsjettnemnda har budsjettert med en kostnadsøkning på 2,1 prosent i 2001. Driftskostnadene er forutsatt å være stabile. Herav faller kraftfôrkostnadene med knapt 4 prosent. Posten andre kostnader (diverse driftskostnader) øker med 2,9 prosent, hvor særlig kostnadene til elektrisk kraft øker med om lag 100 mill. kroner. Kapitalkostnadene er budsjettert å øke med 6 prosent, hovedsakelig på grunn av budsjettert økning i realrenta i forhold til 2000. Budsjettnemndas tall er gjort opp med forutsetning om vekst i konsumprisindeksen (KPI) på 2,5 prosent. Senere har Det tekniske beregningsutvalg for inntektsoppgjørene anslått konsumprisveksten til 3 prosent. Dette vil kunne påvirke flere poster i budsjettet, men isolert for kapitalkostnadene har Budsjettnemnda angitt at økning i anslaget for KPI vil redusere beregnede kostnader for 2001 med ca. 100 mill. kroner, hovedsakelig pga. redusert økning i realrenta fra 2000.

3.10.1 Kostnader ved kugalskapstiltak

I Budsjettnemndas budsjett for 2001 er kostnadsøkning/inntektstap for jordbruket som følge av tiltak mot kugalskap (BSE) innarbeidet i Totalkalkylen som gjengitt i tabell 3.9. Det er lagt til grunn testing av 9 400 storfe. Dette gir en beregnet kostnad for jordbruket i 2001 på ca. 270 mill. kroner. Hovedsakelig kommer kostnaden som reduserte produktpriser, ved at økte kostnader i senere ledd veltes tilbake på primærproduksjonen, som forutsatt under de ekstraordinære jordbruksforhandlingene i januar 2001. I tillegg øker også kraftfôrkostnadene for svin og fjørfe. I tillegg til revisjon av NILFs tallmateriale som lå til grunn for de ekstraordinære forhandlingene, inkluderer Budsjettnemndas tall også kostnader knyttet til spesifisert risikomateriale (SRM). Både kostnadsøkningen/inntektstapet og virkningen av kompensasjonsforhandlingene (som gjaldt 1. halvår 2001) er inkludert i Totalkalkylen.

Tabell 3.9: Totale merkostnader i 2001¹ ved tiltak mot kugalskap. Mill. kroner.

		Slakte- avfall	Skjæ- reav- fall	Test- pro- gram			Avreg- net slakte- mengde	Merkostnad kr pr. kg avregnet slaktevekt	Merkostnad kr pr. kg avregnet slaktevekt
	Fôr	Før mål- prispk t.	Etter mål- prispk t.	«føl- gekos tn.»	SRM	Sum	Mill. kg	Før mål- prispkt.	Etter mål- prispkt.
Storfe	0,0	33,6	8,2	16,0	64,6	122,4	84,4	1,35	0,10
Sau/ lam	0,0	5,9	2,2	0,6	10,0	18,7	23,6	0,70	0,09
Gris	28,9	28,2	5,1	8,5	0,0	70,8	105,5	0,62	0,05
Fjørfe ²	28,1	20,5	3,2	3,1	0,0	54,9	38,2	1,35	0,08
Sum	57,0	88,2	18,8	28,2	74,6	266,8	251,6		

¹ Selve testkostnadene er ikke medregnet her.

² For fjørfe er alle merkostnader fordelt på fjørfekjøtt, mens de i virkeligheten vil være fordelt på fjørfekjøtt og egg

Dersom testomfanget utvides til å gjelde alle storfe over 30 mnd., har Budsjettnemnda beregnet de årlige kostnadene for næringen til knapt 310 mill. kroner. Da er ikke selve testkostnadene inkludert. Utvidelse fra dagens testnivå til testing av alle storfe over 30 mnd. er beregnet til om lag 70 mill. kroner på årsbasis.

3.11 Inntektsutviklingen

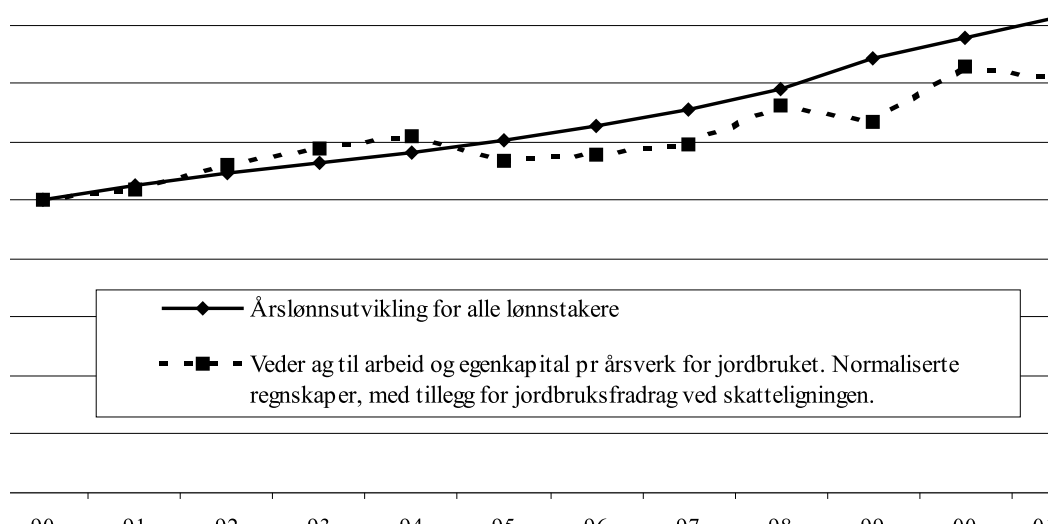
For jordbrukere som selvstendig næringsdrivende er det flere forhold som påvirker inntektene det enkelte år. Utøverne har selv ansvaret for å utnytte de muligheter jordbruksoppgjøret og markedet gir. Selvstendig næringsdrivende står i så måte i et annet forhold til sin egen inntekt enn andre grupper.

3.11.1 Inntektsutviklingen i jordbruket

Inntektsutviklingen for jordbruket samlet sett skal vurderes med utgangspunkt i normaliserte regnskaper i Totalkalkylen. Totalkalkylen omfatter landbruksbefolkningens inntekter fra tradisjonelt jord- og hagebruk. Den inkluderer strukturendringer og skal vise den faktiske tilpasningen i det enkelte år. Inntekter, kostnader og arbeidsforbruk knyttet til skogbruk og en del tilleggsnæringer er ikke med, bortsett fra kjøreinntekter for utstyr som er kostnadsført i totalregnskapet. Resultatene fra Totalkalkylens normaliserte regnskaper vil derfor ikke gi et fullstendig bilde av utviklingen i landbruksbefolkningens samlede inntektsforhold.

Figur 3.2 viser vederlag til arbeid og egenkapital pr. årsverk etter totalkalkylen for jordbruket (normaliserte regnskaper) og årslønnsutvikling for alle lønnstakere. Budsjettnemndas totalkalkyle gjøres opp før skatt. Jordbruksfradraget ved skatteliggingen kommer derfor ikke inn i beregningene, men var knyttet opp til jordbruksoppgjøret i 2000 som kompensasjon for reduserte målpriser. Inntektsvirkningen av dette, som forutsatt i St.prp. nr. 82 (1999-

2000) er derfor lagt til i figur 3.2 og tabell 3.10. Det er regnet med en inntektsvirkning pr. årsverk på 5 900 kroner i 2000 og 11 800 i 2001.

Figur 3.2 Den relative utviklingen i vederlag til arbeid og egenkapital pr. årsverk etter Normaliserte regnskaper, med tillegg for jordbruksfradrag ved skatteligningen og i årslønn for alle lønnstakere. 1990=100.

*Budsjett før oppgjør

Tabell 3.10 viser utviklingen i vederlag til arbeid og egenkapital de siste årene i følge Budsjettnemnda for jordbrukets normaliserte regnskaper. Revisjon av dataserier og beregningsprinsipper, gjør at både beregnet inntektsnivå og -utvikling kan variere mellom beregningsår. Totalkalkylen har dermed ikke samme presisjonsnivå som lønnsstatistikk og inntektsutviklingen bør vurderes over noe tid.

Tabell 3.10: Utviklingen i vederlag til arbeid og egenkapital iflg. Budsjettnemndas normaliserte regnskaper 2001 ¹.

	1999	2000	2001	00/99	01/00
	Mill. kr	Mill. kr	Mill. kr	Prosent	Prosent
Sum inntekter	29 271	29 437	28 614	0,6	-2,8
Sum kostnader	18 199	17 748	18 115	-2,5	2,1
Vederlag til arbeid og egenkapital	11 072	11 689	10 499	5,6	-10
Årsverk	79 700	76 000	73 300	-4,6	-3,6
Totalkalkylen, kr pr. årsverk	138 900	153 800	143 200	10,7	-6,9
Verdi skatteordning, kr pr. årsverk ²	0	5 900	11 800		
Totalt, kr pr. årsverk	138 900	159 700	155 000	15	-2,9

¹ Budsjett før oppgjør.

² Verdi før skatt som forutsatt i St.prp. nr 82 (1999-2000)

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket.

I Totalkalkylens normaliserte regnskaper er sektorens totale vederlag til arbeid og egenkapital beregnet økt med 5,6 prosent fra 1999 til 2000. Pr. års-

verk er det beregnet en inntektsøkning på 10,7 prosent. Dette er i underkant av 5 prosentenheter mer enn forutsatt av Budsjettnemnda i fjor, etter oppgjøret. I budsjettet for 2001, før oppgjør, er det totalt for sektoren regnet med en reduksjon i vederlag til arbeid og egenkapital på 10 prosent, eller knapt 7 prosent pr. årsverk.

Når virkningen av jordbruksfradraget inkluderes, er inntektene beregnet å øke med 15 prosent fra 1999 til 2000 og å reduseres med knapt 3 prosent fra 2000 til 2001. I toårsperioden 1999-2001 gir dette en økning på ca. 111/2 prosent. Økningen i denne perioden er bl.a. sterkt påvirket av pristapet som følge av markedsoverskudd i 1999, brutto beregnet til ca. 800 mill. kroner. Jordbruket har det økonomiske ansvaret for overproduksjon. Forbedringen i markedsbalansen fra 1999 til 2001 har gitt et vesentlig bidrag til denne inntektsutviklingen.

Det er relativt sterk variasjon i inntektene i de siste årene. En viktig årsak er det betydelige oppkjøpet av melkekvoter i 2000, som er inntektsført sektoren med 667 mill. kroner i 2000, mot 189 mill. kroner i 1999 og 97 mill. kroner i budsjettet for 2001. Dette påvirker også flere kostnads- og inntektsposter vesentlig, bl.a. melkeproduksjon og - pris, kraftfôrkjøp og økt reduksjon i totalt arbeidsforbruk i sektoren, jf. tidligere omtale. Utviklingen fra 2000 til 2001 er også negativt påvirket av kostnadene ved kugalskapstiltakene.

Utviklingen på referansebrukene, som fra i år er basert på NILFs regnskapsundersøkelser «Driftsgranskinger i jord- og skogbruk», skiller seg en del fra utviklingen i Totalkalkylen, bl.a. som følge av strukturendringene og virkningene av oppkjøpet av melkekvoter. De framregnede regnskapstallene for 1999 viser en varierende inntektsutvikling for ulike brukstyper, men et grovt veid gjennomsnitt viser svakere utvikling over de to årene enn beregnet i Totalkalkylen. Dette gjennomsnittet er imidlertid ikke representativt for totaljordbruket.

Med bakgrunn i driftsgranskingsmaterialet beregner Budsjettnemnda årlig endring i arbeidsforbruk for ulike produksjoner med uendret driftsomfang. Det er innen kornproduksjon den største produktivitetsforbedringen har funnet sted. Det er her beregnet en årlig reduksjon i arbeidsforbruket på vel 4 prosent. For melk er endringen 0,7 prosent, mens den for øvrige produksjoner er beregnet til om lag 0,3 prosent årlig.

Overføringene til jordbruket

Netto overføringer i faste kroner var høyest i første halvdel av 1980-årene og er redusert fram til 1997. Budsjettoverføringene har økt etter 1997. Tall fra OECD viser at Norge sammen med Sveits, Korea, Japan og Island har den mest omfattende jordbruksstøtten blant OECD-landene.

OECDs PSE-analyser (Producer Support Estimate) viser næringsstøttens andel av produksjonsverdien for jordbruket. Beregningene omfatter både budsjettstøtte og virkning av importbeskyttelsen (skjermingsstøtte), dvs. forskjellen mellom verdensmarkedspris og norsk pris. Beregningene er lagt opp til å ta et totalmål for støtte hvor også i prinsippet skatte- og avgiftslettelser inkluderes. For Norges del er avgiftsfritak på diesel et eksempel på avgiftslettelser som inkluderes i beregningene. Avgiften plantevernmidler og kunstgjødsel som tidligere ble trukket fra beregnet støtte, skal ikke lenger trekkes

fra fordi de er generelle avgifter. PSE-prosentsen gir indikasjon på støttenivået. Den bør ikke brukes til nøyaktig sammenligning mellom land, fordi det er variasjon mellom land i hvor stor andel av jordbruksproduksjon og virkemidler som er inkludert i beregningen. Støttenivået i Norge målt ved PSE-prosentsen har endret seg lite de siste ti årene og var i 1999 på 69 prosent. Endringer i PSE-prosentsen kan skyldes både endringer i det interne støttenivået og også valutakurser, men særlig vil endringer i verdensmarkedspriser ha stor betydning.

Norge er et av de land med størst andel produksjonsnøytral støtte i forhold til total støtte. Det siste tiåret har det skjedd en betydelig dreining i virkemiddelbruken fra pristilskudd til mer produksjonsnøytrale virkemidler både i Norge og andre land. Dette har vært gjort bl.a. for å redusere tilskuddenes produksjonsdrivende effekt og for å redusere intensiteten i produksjonen. Det er viktig å være oppmerksom på at OECDs system for støtte målt i PSE ikke direkte kan sammenliknes med WTOs inndeling av internstøtte, bl.a fordi WTO-beregningene benytter administrerte priser og verdensmarkedspriser fra 1986-88 til å beregne «skjermingsstøtten». «Skjermingsstøtten» i WTO-beregningene angir derfor ikke et lands aktuelle skjermingsstøtte. Når det gjelder Norges forpliktelser på internstøtte vises det til kap. 5.

CSE (Consumer Support Estimate) er et uttrykk for den implisitte skatt som pålegges forbrukerne som følge av landbrukspolitikken (negativ verdi fordi det er en overføring fra forbrukerne). Norges prosentvise CSE var i 1999 på - 55 pst., det vil si en økning på 2 pst. fra 1998. Hovedårsaken til økningen er endringer i verdensmarkedsprisene.

3.11.2 Lønnsutviklingen for andre grupper

Tabell 3.11 viser lønnsutviklingen fra 1999 til 2000, samt for perioden 1991-2000 for en del grupper. Inntektsutviklingen for selvstendige næringsdrivende er ikke tatt med. Det statistiske materiale er svakere for denne gruppen og vil normalt svinge mer enn for andre.

Tabell 3.11: Lønnsutviklingen i prosent for alle grupper og for to hovedgrupper av lønnstakere

	I alt 1991-2000	Anslag 1999-2000
Årslønn ¹ alle grupper ²	42,9	41 / 2
Årslønn ¹ industrien, timelønnte og funksjonærer	43,1	4,6
Årslønn ¹ offentlig forvaltning	40,2	4,6
Lønn ³ pr. normalårsverk ⁴	45,8	4,3

¹ Den samlede lønn (ekskl. overtidsgodtgjørelse) en lønnstaker vil oppnå i løpet av et år, dersom vedkommende har utført et fullt normalt årsverk. Det forutsettes at det gis full lønn under ferie, sykefravær, permisjoner mv.

² Basert på lønnsstatistikk for grupper som samlet mottar knapt 90 pst. av samlet utbetalt lønn i Norge.

³ Lønn ekskl. arbeidsgiveravgift. Dette innebærer lønn inkl. overtidsgodtgjørelse, naturallønn og sosiale ytelser som lønnstakerne mottar.

⁴ Summen av antall heltidsansatte og deltidsansatte omregnet til heltid (SSB)

Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene har i rapport av 28. mars 2001 beregnet lønnsoverhenget inn i 2001 for hovedgrupper av lønns-takere. Overhenget beskriver hvor mye lønnsnivået ved utløpet av et år ligger over gjennomsnittet for året. Det forteller dermed hvor stor lønnsveksten vil bli fra et år til det neste, dersom det ikke gis lønnstillegg eller foregår struk-turendringer i det andre året. Beregningsutvalgets anslag for lønnsoverhen-get inn i 2001 i en del områder ligger i området 1,4 til 3,2 prosent. Gjennom-snittlig overheng for alle grupper anslås til knapt 21/2 prosent. Dette er om lag 11/4 prosentpoeng høyere enn til 2000, men om lag 3/4 lavere enn til 1999.

Lønnsoppgjørene 2001 og lønnsveksten 2000 til 2001

De sentrale lønnstilleggene i 2001 ble fastlagt ved hovedoppgjøret i 2000. I offentlig sektor ble også rammen ved de sentrale- og lokale justeringsforhand-lingene fastlagt ved forhandlingene i 2000. I privat sektor er det i 2001 normale lokale lønnsforhandlinger der overenskomstene hjemler slike forhandlinger.

Det er på nåværende tidspunkt knyttet stor usikkerhet til anslag på års-lønnsveksten fra 2000 til 2001 for ulike grupper. I Det tekniske beregningsut-valgets rapport av 28. mars 2001 er det oversikter over overheng til 2001, tariff-tillegg i 2001 og gjennomsnittlig lønnsglidning i årene 1996-2000 for en del grupper. Ut fra disse tallene varierer årslønnsveksten 2000 til 2001 for en del hovedgrupper i privat og offentlig sektor (unntatt skoleverket) beregnings-messig fra 31/2 til 41/2prosent. For skoleverket kan lønnsveksten bli sterkere enn for gjennomsnittet. Dette skyldes i hovedsak lønnsøkning som følge av endringer i særavtale om arbeidstid per 1. august 2000 og kompensasjon for spesielt ferieuttak pr. 1. januar 2001.

I Revidert nasjonalbudsjett 2001 anslås årslønnsveksten fra 2000 til 2001 til om lag 41/2 prosent.

Innføring av den femte ferieuken var også en del av lønnsoppgjøret i 2000. Både i privat og offentlig sektor ble det avtalt at den resterende delen av den femte ferieuken tas ut med 2 feriedager i 2001 og de øvrige 2 dager i 2002.

Inntektsutviklingen for selvstendig næringsdrivende vil avhenge av fortje-nesteutviklingen. Her vil bl.a. konkurransesituasjonen overfor utlandet, her- under pris- og avsetningsforholdene på eksportmarkedene og valutakursut- viklingen, spille inn.

4 Utviklingen i foredlings- og omsetningsledd

4.1 Foredling og omsetning

Foredling og omsetning av jordbruksvarer ligger i hovedsak utenfor jordbruksavtalens virkeområde. Markedsordninger og handelspolitiske rammebetingelser har stor betydning for næringsmiddelindustri og omsetning, og landbrukspolitikken må i større grad ha fokus på alle ledd i kjeden fra jord til bord.

Foredlings- og omsetningsleddene er viktige både for sysselsetting og verdiskaping og for inntektsmulighetene i jordbruket. Regjeringen ønsker reell konkurranse i verdikjeden for å opprettholde produksjon og verdiskaping i Norge. Alle aktører har et selvstendig ansvar for å markedsrette sin virksomhet.

Store deler av næringsmiddelindustrien er basert på norsk råstoff, samtidig som den i økende grad er eksponert for internasjonal konkurranse. Hensynet til næringsmiddelindustriens utviklingsmuligheter, til forbrukerinteressene og til primærjordbrukets avsetningsgrunnlag gjør det viktig at industriens konkurranseevne styrkes.

4.2 Prisutviklingen på matvarer

4.2.1 Forbrukerprisutvikling

Prisundersøkelser

Flere forskningsinstitusjoner har lagt fram undersøkelser av prisutviklingen og arbeider videre blant annet med verktøy for løpende dokumentasjon av prisdannelse og prisutvikling på mat i ulike ledd helt fram til forbruker.

Høsten 2000 presenterte Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) og Statistisk sentralbyrå (SSB) en undersøkelse av prisutviklingen på matvarer. Undersøkelsen viste at for enkelte kjøttvarer har forbrukerprisen vært stabil, mens produsent- og engrospris (helt slakt) har falt etter 1998. I perioden fra undersøkelsen ble lagt fram og fram til mars 2001 har delvis det motsatte skjedd, spesielt for storfe. Engros- og produsentprisene har økt i denne perioden uten en tilsvarende økning i forbrukerprisene. NILF og SSB hadde ikke vurdert hvor i leddene mellom helt slakt og butikkvare prisreduksjonene har forsvunnet, eller årsakene til at redusert engrospris ikke kom fram til forbruker. Tallmaterialet i undersøkelsen oppdateres månedlig.

I løpet av første halvår 2001 er det planlagt å legge fram flere nye undersøkelser, blant annet av grensehandel og prisforskjeller til andre land.

Statens institutt for forbruksforskning (SIFO) gjennomførte i 2000 en sammenlignende prisundersøkelse av utvalgte grensehandelsvarer. Det ble valgt ut 53 typiske lokkevarer, og undersøkelsen viser at prisforskjellene var relativt store på en del varer. Også for en del varer som ikke er landbruksprodukter var prisforskjellene store.

Momsreformen

Stortinget fattet den 28. november 2000 vedtak om at det fra 1. juli 2001 skal betales 12 prosent merverdiavgift for næringsmidler. Halvering av momssatsen for matvarer er et sentralt element i Regjeringens merverdiavgiftsreform. Hensikten med avgiftsreduksjonen er å bidra til lavere matvarepriser og redusert grensehandel. Finansdepartementet har ansvaret for å utarbeide det detaljerte regelverket for merverdiavgiften. Nærmere avgrensning av avgiftsplikten vil bli fastsatt i forskrift.

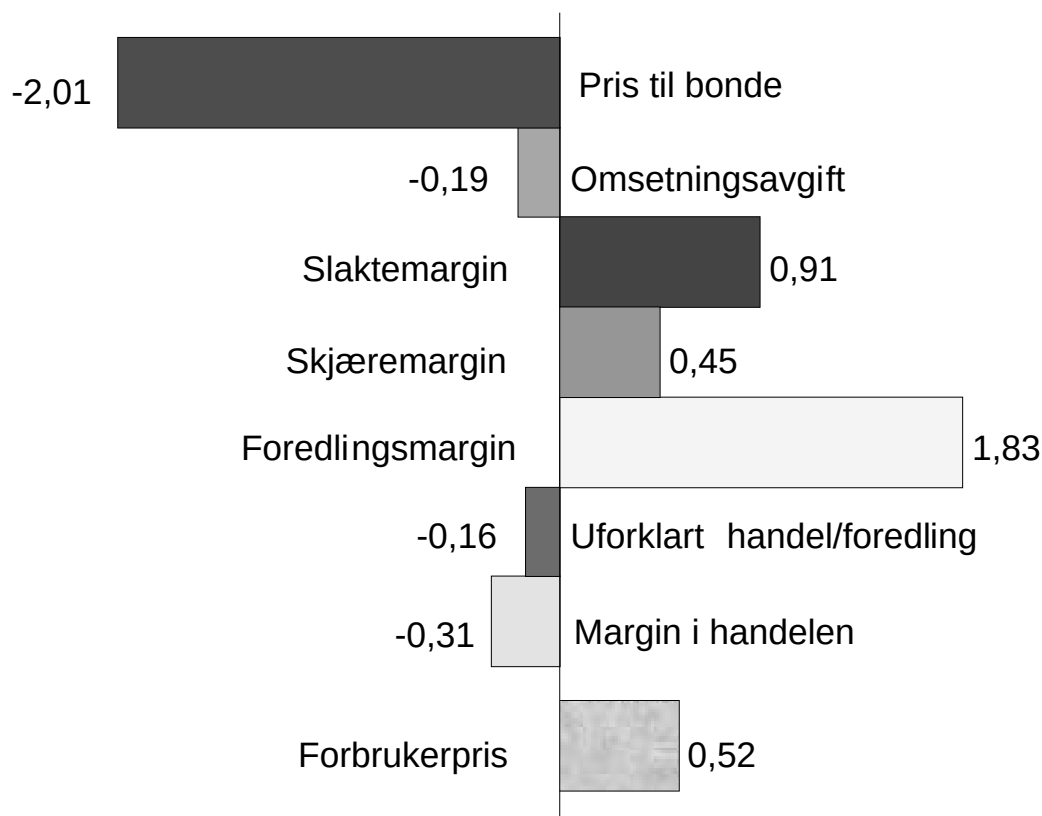
Det vil bli satt i verk en informasjonskampanje som sammen med prisovervåkingssystemene har som formål at momsreduksjonen kommer forbrukerne til gode. Kampanjen vil bli gjennomført før momsen settes ned og i de nærmeste månedene etterpå.

4.2.2 Prisforhold i matvarekjeden

På bakgrunn av resultatene fra prisutviklingsundersøkelsen høsten 2000 tok landbruksministeren initiativ til en framskyndet marginundersøkelse for kjøttprodukter. NILF og ECON, Senter for økonomisk analyse AS la 22. mai fram en rapport som kartlegger prisdannelsen mellom helslaktnivået og forbrukerpris på storfe- og svinekjøtt («Kjøttpriser fra bonde til butikk. Utvikling i bruttomarginer på svin og storfe fra 1998 til 2001»).

Undersøkelsen er gjort for et utvalg kjøttvarer hvor identifiserte produkter i detaljhandelen følges bakover i verdikjeden. Det er innhentet opplysninger om netto innkjøpspriser, korrigert for rabatter, og utsalgspriser for kjøtt(råvaren) på ti tidspunkter i perioden november 1998 til februar 2001. I tillegg er det innhentet opplysninger for å kontrollere for eventuelle endringer i arbeidsdeling mellom leddene i løpet av undersøkelsesperioden. På grunnlag av dataene er det beregnet bruttomarginer for de ulike leddene. Bruttomarginen er beregnet som differansen mellom utsalgspris og innkjøpspris for kjøttråvaren og skal dekke fortjeneste og alle andre kostnader enn kjøttråvaren.

Hovedresultater i form av endring i bruttomargin i kroner pr. kg forbruksvare for alle produkter i undersøkelsen er vist i figur 4.1.

Figur 4.1 Endring i bruttomargin for ulike ledd i verdikjeden i kroner pr. kg forbruksvare fra vinteren 1998/99 til vinteren 2000/2001 for produkter av storfe og svin.

Kilde: NILF og ECON, mai 2001.

Tidsperioden dekker prisfallet til bonde og på helt slakt gjennom 1999 og 2000, og oppgangen igjen fra høsten 2000. Bruttomarginene i kjøttindustrien økte i denne perioden, mest tydelig i foredlingsindustrien hvor marginen økte med 1,83 kroner pr. kg ferdigvare (tilsvarer ca. 11 prosent økning), men økningen i slaktemargin er også betydelig og utgjør den relativt største økningen (37 prosent). Bruttomarginen i handelen ble redusert med 0,31 kroner pr. kg, og forbrukerprisen gikk opp med 0,52 kroner pr. kg.

Det skal også gjennomføres en sammenlignende studie med Sverige og en undersøkelse for grøntsektoren. Rapportene for alle disse prosjektene skal foreligge i løpet av første halvår 2001.

SIFO la i februar 2001 fram en marginundersøkelse for kjøttvarer. Rapporten tyder på at det har vært store endringer i prispåslagene på ulike ledd de siste ti årene (1989-1999). Bearbeidings- og distribusjonsleddet har i følge rapporten hatt en markant økning i sine andeler av prispåslagene i denne perioden. Produsent-, styknings- og detaljistleddene har alle fått reduserte andeler i løpet av 10-årsperioden. De siste 2 årene viser undersøkelsen økte prispåslag på detaljistleddet, samtidig som prispåslagene reduseres på produsentleddet og stykningsleddet.

SIFO har også gjennomført en marginundersøkelse for meierivarer som ble lagt fram i 2000. Undersøkelsen viser at for hele perioden fra 1983 til 1999

er prispåslagene for produsentleddet og foredling / grossist om lag uforandret, mens detaljistleddet har økt prispåslagene noe, spesielt i slutten av perioden.

4.2.3 Konsumprisutviklingen på matvarer

Tabell 4.1 viser prisutviklingen på matvarer i følge konsumprisutviklingen fra Statistisk sentralbyrå. Indeksen for matvarer og alkoholfrie drikkevarer har steget om lag som konsumprisindeksen fra 1998 til 2000. Fra april 2000 til april 2001 har indeksen for matvarer og alkoholfrie drikkevarer steget med 2,6 prosent, mens konsumprisindeksen har steget med 3,8 prosent. Av matvarer og drikkevarer er det fisk, leskedrikker og sukkervarer som har steget mest i perioden 1998 til 2001.

Tabell 4.1: Konsumprisindeksen på matvarer og totalt

	1998	1999	2000	April 2001
Brød og kornprodukter	100	102,5	103,8	105,4
Kjøtt	100	102,7	103,5	105,9
Fisk	100	106,8	112,0	116,6
Melk, ost og egg	100	101,3	102,3	102,8
Oljer og fett	100	103,2	105,1	108,7
Frukt	100	103,7	105,0	107,4
Grønnsaker, med poteter	100	104,4	108,9	108,9
Sukker, sjokolade, andre sukkervarer	100	104,4	107,4	110,5
Andre matvarer	100	103,7	105,6	107,2
Kaffe, te og kakao	100	92,8	92,2	90,9
Mineralvann, leskedrikker og juice	100	104,2	108,4	111,5
Matvarer i alt	100	102,9	104,8	106,7
Konsumprisindeks totalt	100	102,3	105,5	109,1

Kilde: Statistisk sentralbyrå

4.3 Industri og konkurranseforhold

4.3.1 Forhold som påvirker konkurransesituasjonen for næringsmiddelindustrien

Det sterke gjensidige avhengighetsforholdet mellom primærproduksjonen og foredling / omsetningsleddene gjør at utviklingen i de ulike ledd i produksjonskjeden får betydning for hele kjeden. Næringsmiddelindustrien er avhengig av råvarer som er konkurransedyktige både med hensyn til pris og kvalitet. Primærproduksjonen er på sin side avhengig av en konkurransedyktig næringsmiddelindustri som kundebase.

Den norske næringsmiddelindustrien blir i økende grad eksponert for internasjonal konkurranse. Graden av konkurranse varierer mellom varegrupper. Spesielt utsatt er bearbeidede landbruksprodukter som omfattes av ordningen med råvarepriskompensasjon (RÅK). Verdien av RÅK-importen har økt jevnt de siste årene fra 2,6 mrd. kroner i 1995 til 3,6 mrd. kroner i 2000.

Importøkningen har vært særlig merkbar for melbaserte produkter som brød, frosne og halvstekte varer, deiger og kakemikser. Den norske eksporten av RÅK-varer har stagnert og viser nå svak tilbakegang. Den samlede verdien av RÅK-produksjonen i norsk næringsmiddelindustri i 2000 er anslått til 21,2 mrd. kroner, herav 8,8 mrd. kroner bryggerivarer.

Omsetningstall fra varehandelen viser videre en økende markedsandel for bearbeidede landbruksvarer. For norsk næringsmiddelindustri representerer det en utfordring å beholde/øke sin markedsandel innenfor dette voksende segmentet. Dette vil også være svært viktig for underleverandørene til RÅK-industrien, både primærprodusenter og foredlingsindustri. For eksempel viser anslag at 15 pst. av norsk melkeproduksjon i dag går til RÅK-industrien. Det er videre beregnet at RÅK-industrien gir avsetning fra 6 300 årsverk i jordbruket.

Den framtidige utviklingen og konkurransekraften i RÅK-industrien og annen næringsmiddelindustri vil avhenge av flere faktorer. Dette gjelder både hvilke rammebetingelser (tollvern og andre økonomiske virkemidler) som industrien må operere under, internasjonal konkurranse og industriens egen evne til utvikling og markedsorientering.

Prisutvikling råvarer

For å opprettholde en konkurransedyktig næringsmiddelindustri må det gjennom prisutviklingen innenlands og målrettede virkemidler legges til rette for å sikre industrien konkurransedyktige rammevilkår. Gjennom RÅK-ordningen utbetales tilskudd for å utjevne forskjeller i råvarekostnadene mellom norskproduserte og utenlandske ferdigvarer. Prisutjevningen skjer i form av tilskudd ved eksport av ferdigvarer (eksportrestitusjon) eller prisnedskrivning av innenlandske jordbruksråvarer som nyttes til fremstilling av ferdigvarer.

Importen av RÅK-varer til Norge skjer i hovedsak fra EU. Utviklingen i råvareprisene i EU sammenlignet med Norge er således et svært viktig element i konkurransevilkårene for norsk næringsmiddelindustri. Landbruksreformen i Agenda 2000 legger opp til en gradvis reduksjon av råvareprisene for melk, korn og storfekjøtt de kommende årene. Utbruddene av kugalskap og munn- og klovsyke vil kunne komme til å påvirke prisutviklingen på kjøtt i EU fremover, men den langsiktige effekten er usikker. Prisutviklingen i våre naboland må følges nøye og gi grunnlag for løpende vurderinger av konkurransesituasjonen i næringsmiddelindustrien og tilpasning av virkemidlene innenfor RÅK-ordningen.

Sammen med utviklingen i råvarepriser er tollvernet for bearbeidede landbruksprodukter svært viktig for industrien. Det pågår forhandlinger i henhold til EØS-avtalen med EU om handelen med både basis (artikkel 19) og bearbeidede landbruksvarer (protokoll 3), jf. omtale under kap. 5.2.

Industriutvikling - markedsorientering

St.meld.nr.19 (1999-2000) legger opp til større forbrukerorientering av mat- og landbrukspolitikken med fokus både på primærproduksjonen, foredling og distribusjon. Næringsmiddelindustrien møtes av krav om økende produktmangfold og varer av høy kvalitet til en akseptabel pris. Dette forutsetter evne

til å fange opp og tilpasse seg forbrukertrender samtidig som produksjonen drives på en kostnadseffektiv måte. Næringsmiddelindustrien har vært, og er inne i en tid med betydelige strukturendringer som skal bidra til styrket konkurranseevne.

Kravene om mangfold og kvalitet kan være spesielt vanskelig å tilpasse seg for mindre bedrifter med begrenset kapasitet og kompetanse til å drive produktutvikling og bruke forskningsinstitusjonene. Innen næringsmiddelindustrien er det et betydelig antall slike små bedrifter. Disse bedriftene er innenfor målgruppen for Senter for produktutvikling i næringsmiddelindustrien (SPIN), Konsulent- og nettverksprogrammet ledet av Matforsk og Verdiskapingsprogrammet (koblet mot primærproduksjonen).

Et dagligvaremarked der utviklingen går i retning nordiske/internasjonale kjeder som ønsker å samle innkjøpsfunksjonene gjennom sentrale innkjøpsavtaler, stiller også nye krav til industrien. Ved en slik utvikling vil det for leverandørene bli stadig viktigere å være konkurransedyktige både på hjemmemarkedet og på eksportmarkedet (Norden). De siste årene har som tidligere nevnt RÅK-industrien svekket sin posisjon både på hjemmemarkedet og eksportmarkedet.

4.3.2 Konkurransesituasjonen for næringsmiddelindustrien i det norske markedet

Forbedringsprogrammet i Norsk Kjøtt

På bakgrunn av det ekstraordinære årsmøtet i Norsk Kjøtt i desember 1999 har konsernledelsen satt i gang et forbedringsprogram der målet er forbedringer og innsparinger som skal gi en gevinst på om lag 500-600 mill. kroner årlig i tre til fem år. Forbedringene skal oppnås både gjennom strakstiltak og en utviklingsplan med strategiske og strukturelle tiltak. I 1999 og 2000 er det løpende satt ut i livet tiltak som for eksempel foredlingsspesialisering, ny ekspedisjonsstruktur i Nord-Norge og på Vestlandet, ny slakteristruktur i Gilde Hed-Opp og på Vestlandet og bemanningsreduksjoner i Norsk Kjøtt. Utviklingsplanen er en handlingsplan og et redskap for å gi Kjøttens samvirke større konkurransekraft gjennom høyere effektivitet i industri og organisasjon. Dette skal bidra positivt til medlemmenes økonomi. Planen inneholder tiltak som gir mer rasjonell drift og bedre markedsbetjening.

Meierisamvirkets forretningsstrategi i årene framover

Strategiplanen TINE 2005 ble sluttbehandlet på årsmøtet i april 2000. Målene skal nås gjennom systematisk, samordnet effektivisering av tradisjonell meierivirksomhet og gjennom vekst og utvikling på helt eller delvis nye områder, som sammen med nåværende virksomhet kan gi gunstig økonomisk og markedsmessig utvikling.

Tiltak overfor Q-meieriene

Til tross for de endringer og tiltak som er satt i verk innen melkesektoren for å sikre en reell konkurranse, viser det seg at Q-meieriene har problemer med å oppnå lønnsom drift. På bakgrunn av Stortingets klare føringer med hensyn på konkurransen i melkemarkedet og den akutte situasjonen som har opp-

stått, har Landbruksdepartementet foreslått å etablere midlertidige ordninger blant annet med et særlig tilskudd for små konsummelkmeierier. Bevilgning til tilskuddet er foreslått på jordbruksavtalens post 73, utenfor avtalerammen. Det vises til St. prp. nr. 52 (2000-2001). Proposisjonen er ikke ferdig behandlet i Stortinget.

Samtidig ble det bestemt at NILF sammen med aktuelle samarbeidspartnere, skulle få i oppdrag å foreta en utredning om forutsetningene for å etablere konkurranse i melkemarkedet generelt og i konsummelkmarkedet spesielt. Fristen for utredningen ble satt til 01.07 2002, og det ble videre forutsatt at det skal etableres en referansegruppe for utredningen. Det er lagt til grunn at rammevilkårene i markedsordningen for melk skal vurderes på nytt i god tid før den midlertidige ordningen opphører 01.01 2003. Vedtaket ble fattet i samråd med jordbruksorganisasjonene, som i den forbindelse uttalte følgende:

«Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag støtter Landbruksdepartementets begrunnelse for markedsordningen slik den er beskrevet foran (jf. referat fra møte 13.01 2001, vår anm.).

Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag tar til etterretning de tiltak Landbruksdepartementet finner det nødvendig å iverksette, i tillegg til de eksisterende, for å sikre fortsatt drift av Q-meieriene og for derigjennom å sikre konkurranse i melkemarkedet. Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag forutsetter at denne konkurransen skjer i framtida på reelle og likeverdige vilkår.»

5 Importvernet og internasjonale forhold

5.1 WTO Landbruksavtalen

Den såkalte Uruguay-runden med multilaterale forhandlinger om regelverk knyttet til handel resulterte i opprettelsen av *Verdens Handelsorganisasjon* (World Trade Organisation - WTO) 1. januar 1995. Samtidig ble det etablert egne avtaler om landbruk (*Landbruksavtalen*) og om sanitære og plante-sanitære forhold (SPS-avtalen). Landbruksavtalen legger viktige rammebetingelser for den nasjonale landbrukspolitikken gjennom forpliktelser og rettigheter på tre områder: markedsadgang, internstøtte og eksportsubsidier.

Det er nå innledet nye forhandlinger, jf. kap. 5.2. Inntil en ny landbruksavtale er ferdigforhandlet vil Norge være bundet av forpliktelsene i dagens landbruksavtale.

5.1.1 Markedsadgang

Landbruksavtalen medførte omlegging til et tollbasert importvern der tollsatsene i gjennomsnitt skulle reduseres med 36 prosent til år 2000. I tillegg forpliktet Norge seg til å etablere tollkvoter for såkalt eksisterende og ny markedsadgang. Tollsatsene i tolltariffen ble trappet ned til forpliktelsene for år 2000 allerede i 1995.

5.1.2 Internstøtte

WTO Landbruksavtalen definerer tre typer internstøtte - *gul støtte*, *blå støtte* og *grønn støtte*. Det er knyttet reduksjonsforpliktelser til bruken av gul støtte. Blå og grønn støtte er unntatt reduksjonsforpliktelser. Dersom summen av blå og gul støtte i løpet av avtaleperioden overstiger nivået som var bestemt i 1992 kan avtalepartene i WTO under visse forutsetninger iverksette ulike mottiltak. Slike mottiltak må begrunnes i at det påvises at økningen i støtten har skadet eller truet andre parters interesser.

5.1.3 Gul støtte eller AMS

Gul støtte eller AMS (Aggregate Measurement of Support) er verdien av differansen mellom norske målpriser og faste referansepriser, i tillegg til prisstøtte over budsjett fratrukket særavgifter. WTO-landbruksavtalen har konkrete bindinger knyttet til bruken av gul støtte. Tillatt nivå for gul støtte er redusert med 20 pst. i gjennomføringsperioden (1995-2000). For Norge innebærer reduksjonskravet en reduksjon fra 14,3 milliarder kroner til 11,4 milliarder kroner for år 2000 og deretter. For 1999 var det notifiserte nivået i gul boks 10,8 milliarder kroner. Etter siste notifikasjon ble målprisene redusert tilsvarende 900 millioner kroner i 2000. Redusert bevilgning over kapittel 1150 og redusert melkeproduksjon har i tillegg bidratt til at AMS er redusert, til tross for reduserte omsetningsavgifter.

5.1.4 Blå støtte

Blå støtte er støtteordninger under produksjonsbegrensende programmer basert på faste arealer eller avlinger, eller på et fast antall dyr. I 1999 var notifisert blå støtte på 7,7 milliarder kroner.

5.1.5 Grønn støtte

Den tredje kategorien støtte er grønn støtte. Dette er støtte som har liten eller ingen innvirkning på produksjon og handel. Grønn støtte er unntatt fra reduksjonsforpliktelsene. I 1999 var notifisert grønn støtte på 4,2 milliarder kroner.

5.1.6 Eksportstøtte

Landbruksavtalen i WTO forutsetter en årlig reduksjon i bruken av eksportsubsidier fra 1995 til år 2000 på til sammen 36 prosent målt i verdi og 21 prosent målt i volum. Det er særlig for kjøtt og ost at bindingene for eksportstøtte er reelt begrensende for Norge.

5.2 WTO-forhandlingene

I gjeldene avtalereguleringer forpliktet WTOs medlemsland seg til å starte nye forhandlinger et år før gjeldende avtale utgår. Forhandlingene startet derfor opp i mars 2000 med utgangspunkt i innebygd dagsorden, det vil si forhandlinger på områdene landbruk, tjenester og immaterielle rettigheter. WTOs fjerde ministerkonferanse er planlagt avholdt i Qatar i november 2001. Det er på norsk side bred politisk enighet om behovet for en ny omfattende forhandlingsrunde i WTO. På forrige ministermøte som ble avholdt i Seattle høsten 1999 ble det ikke oppnådd enighet i WTO om en ministererklæring med et mandat for en slik runde.

Mandatet for de pågående forhandlinger på jordbruksområdet er artikkel 20 i eksisterende landbruksavtale. Artikkel 20 viser til den langsiktige målsettingen om å oppnå betydelig gradvise reduksjoner i støtte- og vernetiltak og sier samtidig at det i de videre forhandlinger også skal tas hensyn til bl.a. de erfaringer som er gjort med gjennomføringen av den eksisterende avtale og såkalte ikke-handelsmessige eller ikke-økonomiske forhold. I henhold til artikkel 20 kreves det ikke at det langsiktige målet nås allerede i den kommende forhandlingsrunden. Partene er heller ikke pålagt noen konkrete forpliktelser med hensyn til resultatet av forhandlingene. Selve forpliktelsen til å forhandle for å fortsette reformprosessen innebærer imidlertid at partene må forventes å gå lenger enn de eksisterende forpliktelser.

Det er fra norsk side en hovedmålsetting å sikre handlingsrom for å føre en aktiv landbrukspolitikk også i framtiden. St.meld. nr 19 (1999-2000) Om norsk landbruk og matproduksjon, og Stortingets behandling av denne og St.prp. nr. 82 om jordbruksoppgjøret 2000, legger klare føringer for Norges tilnærming til forhandlingene på landbruksområdet.

I Næringskomiteens innstilling til Stortinget heter det blant annet:

«Komiteen understreker at målsettingen for forhandlingene er å sikre et nasjonalt handlingsrom til å føre en aktiv landbrukspolitikk som gir grunnlag for jordbruksdrift over hele landet i tråd med målsettingene om et multifunksjonelt landbruk.»

Videre heter det:

Et flertall «mener det er viktig at Landbruksavtalen i WTO fortsatt gir rom for et bredt spekter av virkemidler.»

Det understrekes videre av dette flertallet at:

«importvernet er en bærebjelke i norsk landbrukspolitikk, også for å sikre at landbrukets funksjoner ut over matproduksjon ivaretas. Det er derfor avgjørende å videreføre et importvern som gir preferanse for norsk produksjon.»

Flertallet legger for øvrig til grunn at:

«det skal føres en aktiv linje fra Norges side i landbruksforhandlingene, herunder et aktivt samarbeid med de aktører som Norge har helt eller delvis sammenfallende interesser med.»

Utenriksministerens redegjørelse for Stortinget 1. juni om status for Norges arbeid i Verdens Handelsorganisasjon (WTO) og forberedelsene til ministerkonferansen i Qatar og den påfølgende debatt legger ytterligere føringer for WTO-forhandlingene.

Norge anser det som svært viktig å finne allianser med land som har helt eller delvis sammenfallende interesser med oss, og mye av arbeidet som har vært gjort på WTO-området i løpet av 2000 har hatt som siktemål å bygge allianser. EU, Japan, Sør-Korea, Sveits og Mauritius er noen av de landene Norge samarbeider godt med på landbruksområdet. Ullensvangkonferansen om ikke handelsmessige hensyn som ble arrangert sommeren 2000 hadde blant annet som siktemål å styrke dialogen med andre land, herunder utviklingsland.

Forhandlingene på landbruksområdet foregår i WTO Landbrukskomiteens spesialsesjon. Spesialsesjonen har avholdt møter om lag hver tredje måned. I forhandlingenes første fase som har pågått siden mars 2000 har blant annet virkningene av dagens Landbruksavtale så langt vært drøftet, herunder virkningen på verdenshandelen. I løpet av 2000 ble også de ulike lands forhandlingsforslag lagt fram. 125 (medregnet 15 EU-land) av 140 medlemsland har lagt fram til sammen 44 forhandlingsforslag på landbruksområdet.

5.2.1 Det norske forhandlingsforslaget

Det norske forhandlingsforslaget ble lagt fram i WTO som en del av Fase 1 i jordbruksforhandlingene. Forslaget er delt inn i en operativ og konkret Del I som inneholder spesifikke forhandlingsforslag, og en Del II som utdyper enkelte bakgrunnselementer. Artikkel 20 erkjenner den «langsiktige målsettingen om betydelige gradvise reduksjoner i støtte og vern». Imidlertid er det slik at mens artikkel 20 representerer en forpliktelse til å videreføre reformprosessen, skal denne prosessen ikke nødvendigvis avsluttes ved at den langsiktige målsettingen nås i denne forhandlingsrunden. I tillegg vil størrelsen på reduksjonene i støtte og vern måtte bestemmes blant annet av erfaringene som er høstet fra gjennomføringen av den eksisterende avtalen, konsekvensene av denne avtalen, ikke-handelsmessige hensyn (NTC), særskilt og differensiert behandling av u-landene og målsettingen om å etablere et rettferdig og markedsorientert handelssystem for jordbruksvarer.

Det fleste NTC er unike for jordbruket og har karakter av å være kollektive goder som kan rettferdiggjøre statlige medvirkning. De fleste av disse kollektive godene kan bare ivaretas gjennom løpende jordbruksproduksjon. Videre er produksjon av jordbruksvarer biologisk og stedbunden. Alle disse spesielle og multifunksjonelle særtrekkene må anerkjennes og taler for at den spesielle behandlingen av jordbruk innen det multilaterale handelssystemet videreføres. Videre må det i forhandlingene tas hensyn til behovet for å fremme bærekraftig utvikling og miljø.

Hvert medlemsland bør gis tilstrekkelig handlingsrom i nasjonal politikk-utforming for å sikre en nasjonal produksjon som er nødvendig for å ivareta ikke-handelsmessige hensyn, ut fra hvert lands produksjonsvilkår og -potensial, målsettinger og historiske og kulturelle bakgrunn. For å ivareta våre ikke-handelsmessige hensyn er innenlands produksjon av nøkkelprodukter av vital betydning for Norge. Som et resultat av ulikheter i produksjonsvilkår mellom og innen land og med sikte på å sikre innenlands produksjon som er nødvendig for å ivareta ikke-handelsmessige hensyn på tilfredstillende vis, må land med komparative ulemper tillates å gjøre bruk av virkemiddelkombinasjoner som i utstrakt grad innebærer bruk av produksjonsavhengige virkemidler. På den andre siden anses ikke eksportrettede virkemidler å være del av en langsiktig strategi for å sikre ikke-handelsmessige hensyn. Under forutsetning av at slike hensyn er sikret, kan slike virkemidler underlegges strengere disiplin.

Når det gjelder Norges konkrete forhandlingsforslag, heter det blant annet at bedret markedsadgang er et nøkkelelement i reformprosessen på jordbruksområdet. Regler for nye forpliktelser må utformes slik at medlemslandene gis anledning til kun å foreta begrensede tollreduksjoner for deres nøkkelprodukter. I vurderingen av framtidige tollreduksjoner bør det tas særlig hensyn til varer av spesiell interesse for utviklingsland. For land med lav selvforsyning og et smalt produksjonsspekter som f.eks. skriver seg fra naturgitte produksjonsforhold, vil innenlands produksjon være ømfintlig for fremtidige økninger i minsteadgangskvotene. Retningslinjer knyttet til minsteadgangskvoter må utformes i tråd med dette. Den spesielle sikkerhetsmekanismen bør videreføres.

For internstøtte foreslås det bl.a. at AMS-støtte deles i to kategorier. Den første kategorien vil bestå av AMS-støtte til jordbruksproduksjon som omsettes innenlands. Slik støtte underlegges mindre strenge reduksjonsforpliktelser. Den andre kategorien vil bestå av AMS-støtte til eksportorientert produksjon. Slik støtte bør bli gjenstand for større reduksjoner. AMS-støtte bør fortsatt ikke være produktspesifikk. Blå og grønn støtte videreføres.

Med hensyn til eksporttiltak, erkjenner Norge behovet for sterkere disiplin som en del av en balansert tilnærming som fullt ut ivaretar de ikke-handelsmessige hensyn i et multifunksjonelt jordbruk. Imidlertid må det sikres at subsidieelementet i alle former for eksporttiltak, slik som direkte eksportsubsidier, eksportkreditter, statlige handelsforetak og matvarehjelp, behandles likt i videreføringen av reformprosessen.

Det bør rettes et spesielt fokus på interessene til utviklingsland, særlig de minst utviklede og netto matvareimporterende land. Norge erkjenner at forbedret markedsadgang for jordbruksvarer er av vital betydning for mange utviklingsland som et middel for økonomisk vekst og fattigdomsbekjempelse.

Videre må utfordringene som utviklingslandene er stilt overfor både når det gjelder akutt matusikkerhet og situasjoner der en stor del av befolkningen er avhengig av jordbruk behandles grundig i forhandlingene med sikte på å sikre tilstrekkelig fleksibilitet i nasjonal politikkutforming for å fremme nasjonal jordbrukssproduksjon. Med tanke på å sette utviklingslandene, og særlig de minst utviklede, i stand til å dra full nytte av det multilaterale handelssystemet inneholder det norske posisjonspapiret til vurdering i forhandlingsprosessen en rekke konkrete forslag til særskilt og differensiert behandling av utviklingsland.

Det norske forslaget kom opp til diskusjon på det sjette forhandlingsmøtet i mars 2001. På grunn av det store antall forhandlingsforslag som ble lagt fram i sluttspurten av Fase 1 ble det liten tid til noen dyptgående diskusjon av de enkelte forslag, inkludert det norske.

Spesialsesjonens 7. møte i mars 2001 ble benyttet til en oppsummering og gjennomgang av prosessen så langt, samt vedtak av arbeidsprogram for Fase 2 av forhandlingene fram til mars 2002. De enkelte lands forhandlingsforslag vil danne grunnlaget for forhandlingene i fase 2.

5.3 Tollfri import fra minst utviklede land (MUL)

I henhold til den norske GSP-ordningen er det fra 1995 tollfrihet for import fra MUL for alle produkter unntatt korn, mel og kraftfôr, hvor det er 30 pst. tollreduksjon innen såkalte indikative tak ved import fra MUL. I tillegg er det årlig fastsatt et nivå for utløsning av GSP-ordningens sikkerhetsmekanisme ved import av storfekjøtt fra land med MUL-status. Dette nivået er for 2001 på 700 tonn utbeinet kjøtt.

Regjeringen har besluttet at det innføres toll- og kvotefri markedsadgang fra 01.01.02 for alle produkter fra de land som til enhver tid er oppført på FNs MUL-liste. Eksisterende sikkerhetsmekanisme under GSP-systemet videreføres.

Toll- og kvotefri markedsadgang gjøres gjeldende for korn, mel og kraftfôr fra 01.07.02. Markedsordningen for korn skal videreføres med Felleskjøpet som markedsregulator. Det er en forutsetning for endringer i importbetingelsene for MUL at markedsbalansen på korn, mel og kraftfôr skal ivaretas i samsvar med intensjonene i markedsordningen. Det etableres en sikkerhetsmekanisme for korn, mel og kraftfôr som administreres av Statens Landbruksforvaltning (SLF) og som utløses når SLF vurderer at markedsbalansen er i fare. Berørte departementer orienteres i forkant av beslutningen om utløsning av sikkerhetsmekanismen. Det vil bli utarbeidet nærmere kriterier for utløsning av sikkerhetsmekanismen med sikte på å ivareta hensynet til forutsigbarhet og åpenhet.

Dagens overvåkningssystem gjennomgås og nødvendige tilpasninger gjennomføres innen ovennevnte ordninger iverksettes. Det må videre sikres at importen under ordningen reelt sett kommer fra MUL. De nåværende ordninger for import fra Botswana og Namibia videreføres.

Fra norsk side vil en starte et aktivt arbeid med sikte på å få oppslutning fra andre industriland om binding i WTO av toll- og kvotefri markedsadgang

for alle produkter fra MUL. Bindingen vil måtte knyttes til tilfredsstillende sikkerhetsmekanismer i WTO.

5.4 Forholdet til EU/EUs landbrukspolitikk

5.4.1 Innledning

Selv om landbrukspolitikken ikke er en del av EØS-avtalen, har utviklingen av EUs landbrukspolitikk likevel betydning for norsk landbruk og næringsmiddelindustri på flere måter. Prisutviklingen på landbruksproduktene i EU påvirker omfanget av grensehandelen og konkurransekraften til i første rekke RÅK-industrien, som er konkurranseutsatt både på hjemmemarkedet og eksportmarkedet. Utformingen av EUs landbrukspolitikk har og betydning for graden av sammenfall i interesser mellom EU og Norge i internasjonale prosesser som WTO-forhandlingene.

EU vedtok i 1999 en større reform av sin landbrukspolitikk med prisreduksjoner på sentrale landbruksprodukt (melk, storfekjøtt og korn) og økt vektlegging av bygdeutvikling og miljø som sentrale elementer. EU er nå i ferd med å iverksette tiltakene i reformen.

Sykdomssituasjonen i EU med kugalskap og munn- og klovsyke har imidlertid skapt en debatt i EU hvorvidt det er nødvendig med en mer gjennomgripende endring av EUs felles landbrukspolitikk der økt omlegging til økologisk landbruk og begrensninger av transporten av dyr er nevnt som aktuelle tiltak.

5.4.2 Forhandlinger med EU

I henhold til EØS-avtalens artikkel 19, skal EU og Norge søke å fremme handelen med landbruksvarer. Forhandlingene om utvidet handel med basis landbruksvarer startet høsten 1995. I siste forhandlingsmøte i november 1997 kom Kommisjonen og Norge fram til enighet om en skisse til løsning. Som følge av misnøye med skissen blant flere medlemsland, bl.a. produktomfang og -sammensetning, har saken blitt liggende uten noen konklusjon fra EUs side. EU har nå signalisert initiativ til nye møter for om mulig å få avsluttet saken. Fra norsk side ønsker en å avslutte protokoll 3 før artikkel 19-forhandlingene tas opp igjen.

Protokoll 3 til EØS-avtalen omfatter handel med bearbeidede landbruksvarer og har til formål å opprette frihandel med bearbeidede landbruksvarer. Under EØS-forhandlingene ble protokoll 3 ikke slutført. Forhandlingene ble tatt opp igjen i januar 1999, og Kommisjonen og EFTA EØS-landene kom til enighet om en løsning i juli 1999. Løsningen innebærer en viss utvidelse av vareomfanget og et generelt kutt tollsatsene på 3 pst. i forhold til dagens handelsregime for bearbeidede landbruksvarer (protokoll 2 etter frihandelsavtalen). Medlemslandene gav imidlertid ikke sin tilslutning til løsningen, og Kommisjonen presenterte i juli 2000 krav om ytterligere tollreduksjoner for fire produkter inn til Norge. Norge gav i desember 2000 tilbakemelding om at en delvis kunne innfri EUs krav. Norge avventer nå EUs reaksjon.

5.4.3 Forhandlinger i regi av EFTA

Det er orientert om EFTAs forhandlinger om frihandelsavtaler i tidligere proposisjoner, jf. St.prp.nr.1 (2000-2001) Utenriksdepartementet.

Forhandlinger om frihandelsavtale pågår nå mellom EFTA-landene og henholdsvis Canada, Tunisia, Jordan, Egypt, Kypros og Chile. Frihandelsforhandlingene med Mexico, Makedonia og Kroatia er avsluttet, men avtalene er ikke ratifisert.

EFTA-konvensjonen av 1960, også kalt Stockholmskonvensjonen, regulerer etter EØS-avtalens ikrafttredelse i utgangspunktet kun handelsforbindelser mellom Sveits på den ene siden og EFTA/EØS-landene Norge, Island og Liechtenstein på den andre siden. Denne konvensjonen som også omfatter landbruk, er nå revidert. I revisjonen har en for bearbejdede jordbruksprodukter blitt enige om at EFTA-land i sin handel seg imellom skal benytte de samme tollsatser som gjelder mellom EFTA-land og EU. Videre har en utarbeidet et felles regelverk i EFTA for handel med såvarer og organiske jordbruksprodukter. Sveits og Norge har bl.a. akseptert en gjensidig tollfri ostekvote på 60 tonn.

5.5 Verdens Tollorganisasjon (WCO)

WCO har til formål å sikre rasjonell og effektiv tolladministrasjon og administrerer blant annet det harmoniserte varekodesystemet (HS-systemet), som brukes i over 80 land. I HS-systemet blir de ulike varene klassifisert etter kapittel, og videre i tollposisjoner og underposisjoner. Varene kan så klassifiseres videre inn i tollvarenummer på nasjonalt plan. Tollsatsen fastsettes nasjonalt for det enkelte tollvarenummer, men den er bundet i henhold til avtaler i WTO. Anvendte satser kan imidlertid være lavere enn de bundne.

Spørsmål knyttet til klassifisering og nomenklatur blir behandlet av WCO i en egen HS-komite, og selv om vedtak i denne komiteen ikke er formelt bindende, har de hittil vært retningsgivende for norsk klassifisering. Siden tollsatsene er bundet i avtaler, vil et vedtak som innebærer å flytte produkter fra en posisjon til en annen, kunne medføre drastiske endringer i importvernet.

Det ble i november 2000 fattet vedtak i HS-komiteen om at ustekt pizza skal klassifiseres på underposisjon 19.01.20. Norske tollmyndigheter og landbruksmyndigheter har i samarbeid besluttet at gjeldende norske tariffers vedtak, som innebærer at ustekt pizza klassifiseres på tollvarenummer 19.01 9090, vil være gjeldende fram til 1. januar 2002. Fra og med 1. januar 2002 vil ustekt pizza klassifiseres på et nytt tollvarenummer under underposisjon 19.01.20, i tråd med vedtaket i HS-komiteen. Dette innebærer videre en matriseberegning av tollsatsen, slik at tollsatsen vil variere avhengig av faktisk innhold av spesifikke råvarer.

6 Hovedtrekk ved jordbruksoppgjøret i 2001

6.1 Hovedtrekk

Jordbruksoppgjøret i 2001 er basert på de prinsipper som er trukket opp i St. meld. nr. 19 (1999-2000) «*Om norsk landbruk og matproduksjon*» og tilhørende Innst. S. nr. 167 (1999-2000). Videre baseres opplegget på Regjeringens langtidsprogram. Det heter i Langtidsprogrammet blant annet at Regjeringen har som mål å øke forbrukerrettingen i landbruket og landbruksbasert matproduksjon. Dette innebærer økt fokus på produktutvikling, etikk i produksjonen, kvalitet og akseptable priser. Både ut fra nasjonale hensyn og med tanke på framtidige utfordringer som følge av økt konkurranse, er det viktig å gjennomføre endringer i landbrukspolitikken som kan bidra til å redusere produksjonskostnadene og de offentlige overføringene til norsk jordbruk. I Innst. S. nr. 167 (1999-2000) heter det i kapitlet om økonomiske og sosiale forhold følgende:

«Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener at gode inntektsmuligheter i landbruket er avgjørende for å sikre matsikkerhet og tilstrekkelig produksjon av trygg mat med høy kvalitet og produksjon av fellesgoder for samfunnet. Samtidig bidrar gode inntektsmuligheter til rimelig fordeling av inntekt og velferd i samfunnet.

For å sikre at landbruket skal kunne utføre de mangesidige samfunnsoppgavene som næringen er tildelt, mener et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, næringen må tilbys inntektsmuligheter og sosiale vilkår som sikrer rekrutteringen til næringen. Dette flertallet vil peke på at det er klare forskjeller mellom lønnsinntakere og selvstendig næringsdrivende i landbruket. Det har vært og vil fortsatt være vanskelig å nå eksakte mål om inntektsutvikling og -nivå knyttet til en faktisk inntektsutvikling i andre yrker. Dette flertallet mener det må føres en aktiv landbrukspolitikk som sikrer aktive utøvere i jordbruket en inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med andre grupper i samfunnet.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, understreker at yrkesutøvere i landbruket er selvstendig næringsdrivende. Fortsatt vil næringens egen tilpasning ha avgjørende betydning for den faktiske inntektsutviklingen. Det er begrensninger i handlingsrommet for inntektsdannelsen framover. God utnytting av markedsmulighetene, økt mangfold, et balansert marked, strukturelle endringer og fornuftige kostnadstilpasninger vil i økende grad få betydning for at en slik inntektsutvikling kan oppnås. Flertallet viser til at landbrukshusholdningene i økende grad henter sine inntekter fra andre kilder enn fra bruket. Samlet er landbrukshusholdningenes inntekter om lag på linje med andre grupper. Samtidig viser tall fra Statistisk sentralbyrå at jordbruksinntektene - definert som vederlag for arbeid og egenkapital - i 1999 utgjorde ca 60% av industriarbeiderlønn. Flertallet er enig i at på mindre bruk med lite ressursgrunnlag vil andre forhold enn brukets inntektsmuligheter ofte ha større betydning for rekrutteringen. Det er derfor i inntektspolitikken viktig å sikre inn-

tekstmulighetene på bruk hvor selve næringsdriften har betydning for rekrutteringen.

Flertallet er enig i at det er nødvendig å omfordele jordbruksavtalens økonomiske virkemidler i retning av bruk som har ressursgrunnlag til å gi et viktig bidrag til sysselsetting og inntekt. Flertallet har merket seg at det ikke er aktuelt å foreta en avkorting av overføringene i forhold til annen inntekt.

Flertallet viser til at inntektene i jordbruket på 90-tallet, relativt sett, har utviklet seg noe svakere enn for andre grupper i samfunnet, slik det måles i Totalkalkylen for jordbruket (normaliserte regnskaper). Jordbruksavtalene har heller ikke vært til hinder for høyere inntekt. Dersom markedstilpasningen hadde vært bedre, kunne målprisene i større grad blitt nådd.

Flertallet vil peke på at utviklingen i normaliserte regnskaper viser den faktiske tilpasningen for hele sektoren. I jordbruksforhandlingene forhandles det om inntektsmuligheter. Den registrerte utviklingen kan derfor i ettertid vise seg å bli annerledes enn de mulighetene avtalen gir. Videre varierer inntektene i jordbruket relativt mye og det er behov for å se på rammene for næringsdriften og resultatene av virkemiddelutformingen i et lengre tidsperspektiv. Flertallet er derfor enig i at endringene i inntektsmulighetene som følger av et oppgjør bør vurderes på avtaleårsbasis, uten detaljert fordeling på halvår.

Flertallet er enig i at en vurdering av utslagene av et jordbruksoppgjør for grupper av bruk kan vurderes mer direkte på NILFs Driftsgranskinger i jordbruket. En større del av detaljutformingen på avtalen bør også legges til drøftingene i fase to av jordbruksforhandlingene.

På 1990-tallet er også de produksjonsnøytrale inntektenes andel av bruttoinntektene økt, bl.a for, gjennom inntektsdannelsen, å bidra til at bedre inntektsmuligheter ikke gir overproduksjon og overkapasitet. Flertallet er enig i at dette har vært en riktig utvikling. Både internasjonale forhold og behovet for bedre markedsbalanse nasjonalt tilsier en videre tilpasning i den retning framover.

Flertallet vil peke på at bedre utnytting av inntektsmulighetene, ved produktutvikling og nisjeproduksjon i samsvar med forbrukernes etterspørsel i økende grad vil bli viktig for inntektsdannelsen. Landbrukspolitikken må derfor stimulere slik tilpasning. Et enklere virkemiddelsystem kan bidra til det. Et omfattende og detaljert virkemiddelsystem er ressurskrevende både for forvaltningen og brukerne. Det kan også stimulere tilpasninger i næringen som kommer i konflikt med en best mulig tilpasning til etterspørselen.

Flertallet er enig i at det er behov for å forenkle virkemiddelsystemet i jordbruket og forutsetter at dette følges opp av forhandlingspartene i de årlige jordbruksforhandlingene. Flertallet er videre enig i at en slik forenkling ikke kan gjennomføres uten at det vil slå ulikt ut for enkeltbruk. Slike utslag må likevel aksepteres for at en nødvendig forenkling skal kunne gjennomføres.»

I sluttprotokollen fra forhandlingene viser avtalepartene til at utformingen av de landbrukspolitiske virkemidlene er basert på Stortingets behandling av St.meld. nr. 19 (1999-2000).

6.2 Rammen for oppgjøret

6.2.1 Grunnlagsmaterialet

Materialet fra Budsjettnemnda for jordbruket viser en betydelig inntektsøkning for totaljordbruket i perioden 1999 til 2001 (11,5 pst.), selv om inntektene er beregnet å falle fra 2000 til 2001 (3 pst.). Årlige svingninger som følge av periodisering, usikkerhet i tallmaterialet generelt, og andre forhold, gjør at inntektsutviklingen må vurderes gjennom en helhetsbetraktning over mer enn ett år. Nøkkeltallene for inntektsutviklingen går fram av tabell 6.1.

Tabell 6.1: Beregnet inntektsutvikling 1999-2001

		Prosentvis utvikling fra 1999 til	
		2000	2001
1	Inntektsvekst pr. årsverk inkl. jordbruksfradrag, iflg. Budsjettnemndas totalkalkyle (normaliserte regnskap)	15	111/2
2	Inntektsutvikling på driftsgranskingsbrukene	ca. 4	ca. 5
3	Inntektsutvikling andre grupper	41/2	9

Ut fra Innst. S. nr. 167 (1999-2000) er det materialet fra Totalkalkylen som skal ligge til grunn for vurderinger av inntektsutviklingen for jordbruket samlet. Resultatene viser en inntektsutvikling fra 1999 til 2000 som er knapt 5 pst. bedre enn forutsatt i fjorårets oppgjør, og en noe bedre utvikling fra 1999 til 2001 enn for andre grupper.

Inntektsutviklingen må, etter Regjeringens mening, ses i sammenheng med flere forhold. Det har vært en nedgang i sysselsettingen på 8 prosent for toårsperioden 1999-2001 som bl.a. kan forklares med ekstraordinært stort oppkjøp av melkekvoter i 2000. Inntektene i 2000 påvirkes også av at det ble nyttet ca. 670 mill. kroner til oppkjøp av melkekvoter.

Som omtalt også i St.prp. nr. 82 (1999-2000) var nivået for jordbruksinntektene i 1999 ut over de avtalemessige forhold også i betydelig grad influert av markedsforholdene. Som følge av overproduksjon og prissvikt i forhold til målprisene, er det for 1999 beregnet et brutto inntektstap for kjøtt og egg på ca. 800 mill. kroner. I tillegg kommer prissvikt i melkeproduksjonen. Forbedringen i markedsbalansen fra 1999 til 2001 har gitt et vesentlig bidrag til inntektsutviklingen.

Regnskapsmaterialet fra driftsgranskingene skal i avtalesammenheng nyttes til å vurdere fordelingsmessige spørsmål og ikke inntektsutviklingen i totaljordbruket. Dette materialet viser utviklingen på enkeltbruk, og fanger ikke opp virkningen av strukturendringer og statlige midler til oppkjøp av melkekvoter og andre infrastrukturtiltak m.m. Driftsgranskingene viser en klart svakere utvikling enn Totalkalkylen. Ut fra en totalvurdering mener Regjeringen at jordbruket samlet sett har hatt en tilfredsstillende inntektsutvikling fra 1999 til 2001 sammenlignet med andre grupper. I denne vurdering er det tatt hensyn til de inntektsmuligheter jordbruket har hatt, og at inntektsnivået i 1999 er påvirket av inntektsreduksjon på grunn av overproduksjon.

6.2.2 Rammen

Rammen for jordbruksoppgjøret ble i år 2000 for første gang vurdert på avtaleårsbasis. Som påpekt i Næringskomiteens innstilling vil det være vanskelig å nå og vurdere eksakte mål for inntektsutviklingen basert på den faktiske tilpasning. Avtalepartene er enige om at det er mest hensiktsmessig at Totalkalkylen fortsatt beregnes på kalenderårsbasis, som øvrige deler av resultatkontrollen.

I Innst. S. nr. 167 (1999-2000) om økonomiske og sosiale forhold er det trukket opp følgende to hovedforutsetninger for næringens økonomiske rammevilkår:

«Dette flertallet mener det må føres en aktiv landbrukspolitikk som sikrer aktive utøvere i jordbruket en inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med andre grupper i samfunnet.»

og:

«God utnytting av markedsmulighetene, økt mangfold, et balansert marked, strukturelle endringer og fornuftige kostnadstilpasninger vil i økende grad få betydning for at en slik inntektsutvikling kan oppnås.»

Ved vurdering av rammen er det foretatt en helhetsvurdering av disse forhold. Det er lagt til grunn at det er behov for kostnadsreduksjoner og omstillinger i hele matvarekjeden. Videre er det lagt til grunn at reduksjon i merverdiavgiften på matvarer fra 01.07 2001 blir utnyttet av jordbruket på en offensiv måte for å øke produksjon og inntekter i jordbruket.

Partene har imidlertid ikke konkretisert sine forutsetninger om rammebehov og inndekning ved fastsetting av inntektsrammen. Med utgangspunkt i statens tilbud og jordbrukets reviderte krav, innebærer avtalen at det er forutsatt en inndekning gjennom effektivitetsforbedringer i hele matvarekjeden og en inntekts- og nytteverdi av momsreformen.

Kostnadene for jordbruket knyttet til tiltak mot kugalskap (BSE) er beregnet av Budsjettnemnda for jordbruket til 270 mill. kroner for 2001. Dette er lagt inn i Totalkalkylen for jordbruket og tatt hensyn til i inntektsberegningen 1999-2001. Ved full testing av alle storfe over 30 mnd. er varige kostnader beregnet til 310 mill. kroner pr. år for næringen. I tillegg kommer 70 mill. kr, når det legges til grunn at testprogrammet avgiftsfinansieres gjennom økt næringsmiddelavgift fra 01.07 2001. Merkostnaden ved full gjennomføring blir dermed 110 mill. kroner på avtaleåret.

Både kostnadene og kompensasjonstiltakene, med justeringer av målpriser og tilskuddssatser som ble gjort ved de ekstraordinære forhandlinger i vinter, ligger inne i Budsjettnemndas materiale. De ekstraordinære kompensasjonsforhandlingene gjaldt for første halvår 2001, og jordbruket ble kompensert for 85 prosent av inntektstapet (42 mill. kr i økte målpriser og 43 mill. kr i økte tilskuddssatser innenfor eksisterende bevilgningsramme). Avtalen er basert på at denne kompensasjonsgraden videreføres til helårsbasis.

På denne bakgrunn er avtalepartene enige om en ramme for avtaleåret 2001-2002 og fullt utslag på årsbasis som framgår av tabell 6.2.

Avtalens målpriser økes innenfor en ramme på 300 mill. kroner på årsbasis. Av dette vil 217 mill. kroner få virkning i avtaleåret 2001-2002. Bevilgningene over kapittel 1 150 økes med 40 mill. kroner fra 01.01 2002, og kompen-

sjasjon for tiltakene mot kugalskap videreføres og utvides til helårsvirkning med 85 mill. kroner på årsbasis. Til sammen gir dette en økning i rammen på årsbasis på 425 mill. kroner, jf. tabell 6.2. I tillegg disponeres 148 mill. kroner av frigjorte midler på avtalen. I sluttprotokollen er avtalens ramme presentert som vist i tabell 6.2 og 6.3.

Tabell 6.2: Avtalens ramme for avtaleåret og på årsbasis, mill. kroner

	Avtaleåret	Årsbasis
Målprisøkning fra 01.11 2001 (sau fra 01.09.01)	217	300
Bevilgningsendring, jordbruksavtalen fra 01.01 2002	40	40
Videreføring av BSE-tiltak til helårsbasis	85	85
Ramme, utenom engangsmidler	342	425
Kroner pr. årsverk	4 700	5 800

Tabell 6.3: Disponering av engangsmidler innenfor avtalen, mill. kroner.

Prosjekter, økologisk landbruk	20
Radioaktivitet 2001	10
Oppkjøp melkekvoter	90
Tilføres Landbrukets utviklingsfond	20
Anlegg for animalsk avfall i Nord-Norge	8
SUM engangsmidler	148
Kroner pr. årsverk	2 000

I sluttprotokollen går det videre fram at det innenfor rammen omdispone-res 89 mill. kroner (1 200 kroner pr. årsverk) til direkte inntektsgivende tiltak.

Partene er enige om at Budsjettnemnda for jordbruket, ved beregning av antall årsverk i grunnlagsmaterialet for neste års forhandlinger, skal ta hensyn til reduksjon i timetallet pr. årsverk i jordbruket som oppfølging av utvidet ferie i andre sektorer.

Oppfølging av merverdiavgiftsreformen

Det overvåkingssystem for utviklingen i matvareprisene som er iverksatt vil etter hvert gi en vesentlig bedre markedsinnsikt og markedsoversikt for alle aktører i markedet. Med et slikt overvåkingssystem vil alle aktører i matvarekjeden få en god oversikt over kostnadspåslag og verdiskaping i matvarekjeden. Videre vil en få en god oversikt over norske forhold sammenliknet med våre naboland. Regjeringen vil peke på at det er viktig at dette materialet brukes på en aktiv måte med sikte på å styrke norsk matvaresektor konkurranse-messig og for å bidra til at avgiftsreduksjonen kommer forbrukerne til gode som lavere priser. For å få et mer oversiktlig grunnlag for å vurdere prisutslaget for forbrukerne fra 1. juli 2001, innebærer avtalen at målprisene generelt økes først fra 1. november (med unntak for sau som økes fra 1. september).

Reduksjonen av merverdiavgiften fra 24 til 12 prosent innebærer en avgiftslettelse på 6,5 mrd. kroner. Det er prinsipielt sett viktig at denne store endring i rammevilkår blir benyttet som basis for å styrke norsk matproduksjon, foredling og omsetning av matvarer. Det er særlig viktig at omleggingen

brukes som utgangspunkt for å redusere grensehandelen og å styrke norsk produksjon generelt.

6.3 Internasjonale forhold

Importvernet er ikke gjenstand for forhandlinger i henhold til jordbruksavtalen og Hovedavtalen. Utformingen av importsystemet har imidlertid stor betydning for jordbruket. Utformingen av pris- og markedssystemene i jordbruket må skje innenfor de rammer importvernet setter. Dette gjelder både de rammer som følger av internasjonale forpliktelser og av nasjonale tilpasninger innenfor disse. Kapittel 5 omtaler Regjeringens vurderinger og oppfølging på dette området. I kap. 5.1 er det redegjort for status for Norges internstøtteforpliktelser i WTO. Regjeringen konstaterer at den inngåtte jordbruksavtalen er innenfor forpliktelsene.

6.4 Andre hovedpunkter

Målpriser

Målprisene økes med 300 mill. kroner på årsbasis, med en økt inntektsmulighet for jordbruket på 217 mill. kroner i avtaleåret, som følge av at målprisene er avtalt økt fra 1. november 2001 (1. september for sau), jf. tabell 6.4 og 6.5. Partene legger opp til at målprisene bør knyttes til standardprodukter og den todeling av markedet som er formalisert gjennom landbruksmeldingen og verdiskapingsprogrammet, slik at jordbruket får økt incitament til å ta del i verdiskapingen i markedene for spesialprodukter.

Forebyggende tiltak mot kugalskap

Avtalen er basert på at forbudet mot bruk av kjøttbeinmjøl videreføres. Videre er det foreløpig lagt til grunn at det blir full testing av alle storfe over 30 måneder i Sverige og Finland, men at Norge ikke går lenger i testing enn det våre naboland gjør. Det er lagt til grunn at kostnader ved eventuell ekstra testing avgiftsfinansieres gjennom økt næringsmiddelavgift.

Verdiskapingsprogrammet

Verdiskapingsprogrammet for norsk matproduksjon, som ble vedtatt i jordbruksoppgjøret i år 2000, økes med 40 mill. kr. Dette innebærer opp mot en fordobling av frie midler i programmet og gir et godt grunnlag for å lykkes med å øke mangfoldet i norsk matvaresektor.

Økologisk landbruk

Bruken av midler til økologisk landbruk økes i avtaleperioden med om lag 50 mill. kroner til 125 mill. kr. Dette gjøres for å skape en rask vekst i produksjon og omsetning av økologiske produkter i tråd med Stortingets forutsetninger og å tilby forbrukerne økte volumer med økologisk produserte varer. Den inngåtte avtalen innebærer økte tilskudd til omlegging til økologisk drift, økt innsats i forskning, veiledning og informasjon, regional forankring, markedsstra-

tegier og kontroll. Mer kortvarige prosjekter er forutsatt finansiert med engangsmidler.

Fordelingsprofilen

Fordelingsprofilen er basert på prinsippene fra Stortingets behandling av St. meld. nr. 19 (1999-2000), ved at målprisøkningene får størst betydning på bruk der vareproduksjonen har stor betydning for inntekt og sysselsetting. Videre er strukturprofilen i tilskudd til avløsning ved ferie og fritid redusert, som forutsatt i St.prp. nr. 82 (1999-2000). Strukturdifferensieringen er også redusert i tilskudd til dyr på utmarksbeite, samtidig som bunnfradraget er redusert med 1 000 kroner pr. bruk. Den geografiske differensieringen styrkes ved økte distriktstilskudd til produksjoner på Vestlandet og i Nord-Norge.

Forenkling av virkemiddelbruken

I tråd med Stortingets forutsetninger er avtalepartene enige om at det innen jordbruksoppgjøret i 2002 skal foretas en utredning av virkemiddelbruken over jordbruksavtalen med sikte på forenklinger, jf. kap. 7.2 og sluttprotokollens punkt 8 gjengitt i vedlegg 1. Partene er også enige om å sette ned en arbeidsgruppe for vurdering av beitetilskuddene, med sikte på samordning. I årets avtale er enkelte mindre ordninger avtalt avvirket eller samordnet, det gjennomføres samordning av utbetalingstidspunkt for tilskudd og det åpnes for å yte produksjonstilskudd til driftsselskap/nye samarbeidsformer i andre produksjoner enn melk. De endringer i regelverket for tilskudd til samdrifter i melkeproduksjon som er foretatt, må ses i sammenheng med dette.

Markedsordningene for melk og korn

Markedsordningene er basert på at det legges til rette for konkurranse mellom samvirke og andre aktører i markedet. Markedsregulator har ansvar for å implementere jordbruksavtalen og følge opp de prisbestemmelser som til enhver tid gjelder.

I prisutjevningsordningen for melk har det vært problemer knyttet til oppfølgingen av avtalens prisbestemmelser og med å framskaffe det nødvendige tallmateriale for forvaltningen. Dette har blant annet medført behov for opprettinger i ettertid og kan bidra til å svekke tilliten til markedsordningen. Avtalepartene er enige om å drøfte oppfølging av prisbestemmelsene for melk høsten 2001 sammen med markedsregulator.

Det etableres nå en ny markedsordning for korn med tilsvarende ansvarsfordeling som for de øvrige jordbruksprodukter. Det er viktig at Norske Felleskjøp følger opp sitt ansvar som markedsregulator på kornsektoren på en måte som gir tillit til markedssystemene på jordbrukssektoren. Jordbruksorganisasjonene har en forpliktelse i henhold til Hovedavtalen for jordbruket, for at markedsregulator utøver sin rolle i gjennomføringen av jordbruksavtalens bestemmelser, i tråd med intensjonene.

Miljøtiltak

Avtalen innebærer at miljøtiltakene styrkes. Bevilgning til endret jordarbeiding økes fra 123 til 153 mill. kroner. Tilskuddssatsene tilpasses til bevilgning

gen. Videre økes bevilgningen til handlingsplan for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler med 3 mill. kroner, og biologisk mangfold og miljøtiltak i skogen styrkes.

Øvrig virkemiddelutforming

Regjeringen mener det er nødvendig å øke fleksibiliteten i kvoteordningen for melk for å øke melkeprodusentenes handlingsrom og tilpasningsmuligheter. Statens forhandlingsutvalg foreslo derfor i tilbudet å åpne for kjøp og salg av melkekvoter mellom produsenter innen fylker. I forhandlingene ble partene enige om å utrede en ordning med kjøp og salg av kvoter mellom produsenter nærmere. Også andre ordninger som kan øke fleksibiliteten kan vurderes. Arbeidet skal være avsluttet innen 15. februar 2002, jf. kap. 7.7.3.

På bakgrunn av målsettingene trukket opp i Innst. S. nr. 167 (1999-2000) er partene i avtalen også enige om å sette ned en arbeidsgruppe som skal foreta en gjennomgang av aktuelle virkemidler, slik at landbruket i større grad kan bidra til å løse de mangesidige samfunnsoppgavene næringen er tillagt. Arbeidet skal ses i sammenheng med forenklingsprosjektet, jf. sluttprotokollens punkt 8 i vedlegg 1.

6.5 Fordeling på priser og tiltak

Endring i avtalepriser

Avtalepartene er enige om de endringer i målpriser i avtaleåret som framgår av tabell 6.4. Det er foretatt økninger innenfor en ramme på 2 prosent på målprisene. Dette er mindre enn den anslåtte generelle prisveksten for 2001. Regjeringen legger til grunn at utslaget i konsumprisindeksen som følge av denne målprisøkningen på jordbruksråvarer vil ligge under 0,1 prosent.

Tabell 6.4: Fordeling av målprisendringer på årsbasis¹. Med virkning fra 1. november 2001, unntatt for sauekjøtt.

			Målpris-	Total
	Kvantum	Verdi	endring	endring
	Mill. l/kg	Mill. kr.	Kr pr. l/kg	mill. kr
Melk, ku	1 542,0		0,07	103,7
Melk, geit	20,3		0,07	1,4
Storfe	84,4		0,50	42,2
Gris ¹	105,5		0,55	58,0
Sau, fra 01.09.01	23,4		0,80	18,7
Egg ¹	46,9		0,30	14,1
Fjorfe kjøtt ¹	38,2		0,75	28,7
Poteter	225,1		0,05	11,3
Grønnsaker		976,9	2,0 pst.	19,9
Frukt		100,1	2,0 pst.	2,0
Norsk matmel	190,0		0,00	0,0

Tabell 6.4: Fordeling av målprisendringer på årsbasis¹. Med virkning fra 1. november 2001, unntatt for sauekjøtt.

Sum avtalepriser på årsbasis			300,0	
------------------------------	--	--	-------	--

¹ Videreføring av de ekstraordinære forhandlinger om kompensasjon for kostnader ved tiltak mot kugalskap innebærer en økning av målprisene for gris med kr 0,20, fjørfe 0,35 og egg kr 0,15

For melk er partene enige om å drøfte visse tekniske justeringer i målprisene, basert på materialet fra etterkontrollen, og fordele tilleggene i melkepris på de ulike utjevningsgruppene i fase II. Som følge av omleggingen av markedsordningen for korn, innføres fra kommende avtaleperiode målpriser også for korn og oljefrø og statens grunnpriser avvikles. Fordi noteringspunktet for målprisene flyttes lengre ut i verdikjeden innebærer den nye ordningen en teknisk justering av prisene i den gamle ordningen med 14 øre pr. kg, jf. kap. 7.7.2.

Avtalen innebærer videre at forskningsavgift på landbruksvarer skal trekkes fra oppnådd pris før sammenligning med målpris. Målprisene innen grøntsektoren og poteter kan tilpasses til markedet innenfor en ramme på om lag 10 mill. kr. Det skal tas stilling til dette i fase II.

Som følge av kugalskapsforhandlingene og enigheten om å øke målprisene på et senere tidspunkt enn når ny avtaleperiode begynner, blir målprisene for kjøtt og egg endret på ulike tidspunkt framover. Tabell 6.5 viser de avtalte målpriser, med innslagstidspunkt kommende periode.

Tabell 6.5: Målpriser for jordbruksvarer og innslagstidspunkt 2001-2002. Kr. pr. kg.

	Vedtatte målpriser	Gjeldende avtalepriser:		
		for avtaleåret	fra 1.juli	fra 1. sept.
	2000-2001	2001	2001	fra 1. nov 2001 til 1. juli 2002
Storfe	33,95			34,45
Gris	23,97	24,17		24,72
Sau	41,44		42,24	
Kylling	27,60	27,95		28,70
Egg	14,63	14,78		15,08

Endringer i bevilgninger over kap. 1 150

Avtalen innebærer at bevilgningene over kapittel 1 150, *Til gjennomføring av jordbruksavtalen*, endres som vist i tabell 6.6. Økningen får bare betydning for statsbudsjettet for 2002. Fordelingen på underposter og satsendringer på de enkelte ordningene går fram av vedlegg 1.

Tabell 6.6: Endringer i bevilgninger til gjennomføring av jordbruksavtalen

		Endring	Budsjett 2001
Post		mill. kr	mill. kr
50	Fondsavsetninger	-16,0	1 604,6

Tabell 6.6: Endringer i bevilgninger til gjennomføring av jordbruksavtalen

70	Markedsregulering	2,0	230,5
73	Pristilskudd	7,2	1 747,4
74	Direkte tilskudd	81,4	6 771,5
77	Utviklingstiltak	-44,6	402,6
78	Velferdsordninger	10,0	1 798,5
SUM	Kap. 1150	40,0	12 555,0

Post 74, Direkte tilskudd, økes med 81,4 mill. kroner hovedsakelig som følge av redusert bunnfradrag, økning i arealer med redusert jordarbeiding og økte tilskuddssatser til ammekyr (spesialisert kjøttproduksjon) som samordnes med tilskudd til melkekyr og arealtilskudd til korn.

Beregnete utslag på referansebrukene

Budsjettnemndas referansebruk skal i følge Innst. S. nr. 167 (1999-2000) brukes til å vurdere utslaget av en avtale for produksjoner, distrikter og bruksstørrelser. Beregningene fra årets forhandlinger er basert direkte på NILFs «Driftsgranskinger i jord- og skogbruk». Dette er regnskapsundersøkelser fra et utvalg på om lag 1 000 bruk der en betydelig del av familiens inntekt kommer fra jord- og/eller skogbruk. I forhold til de tidligere referansebrukene er de viktigste endringene at driftsregnskapene brukes mest mulig direkte med registrerte størrelser, uten normering av arbeidskraft og kapital. Avlingene for korn og poteter er imidlertid, som tidligere, jevnet ut for tilfeldig variasjon. De 9 første gruppene angir resultater for hovedproduksjonene. Deretter er materialet delt inn etter distrikt og struktur.

Tabell 6.7 angir det isolerte utslaget av de avtalte pris- og tilskuddsendringene. Det er full årsvirkning av den inngåtte avtalen som er vist i tabellen. Siden disse beregningene er statiske og kvantumsfaste, fanger de ikke opp effektene av tilpasninger, verken på inntekts- eller kostnadssiden. Beregnet inntekt i 2001, før avtale inkluderer inntektsvirkning før skatt av jordbruksfradraget som ble innført fra 2000.

Tabell 6.7: Isolert utslag av pris- og tilskuddsendringer på referansebrukene. Kroner pr. årsverk à 1 875 timer. Fullt utslag på årsbasis.

		2001	Fullt
		m / utslag	utslag av
		av skatt	avtalen ¹
1	Melk og storfeslakt 14,7 årskyr	142 200	5 300
2	Korn. 271 dekar korn	170 100	9 100
3	Sau. 103 vinterfôra sauer	102 000	5 500
4	Melkeproduksjon geit. 75,5 årsgeiter	158 700	5 600
5	Svin og korn. 28,0 avlssvin + 256 dekar korn	146 100	21 500
6	Egg og korn. 2 100 høner + 175 dekar korn	114 200	19 900
7	Poteter og korn. 86 daa poteter + 284 daa korn	210 300	9 400
8	Storfeslakt/ammeku. 14 ammekyr	51 200	12 800

Tabell 6.7: Isolert utslag av pris- og tilskuddsendringer på referansebrukene. Kroner pr. årsverk à 1 875 timer. Fullt utslag på årsbasis.

9	Frukt/bær og sau/geit. 37 daa frukt + 16 v.f. sauer	89 300	2 600
10	Melk og storfeslakt > 15 årskyr (11,4)	131 800	3 100
11	Melk og storfeslakt < 15 årskyr (21,4)	154 000	7 500
12	Melk og storfeslakt 17,8 årskyr, Østl. flatbygder	135 900	7 500
13	Melk og storfeslakt 13,8 årskyr, Østl. andre bygder	145 000	4 600
14	Melk og storfeslakt 22,5 årskyr, Jæren	167 300	8 000
15	Melk og storfeslakt 12,9 årskyr, Agder/Rog. andre bygder	124 300	5 000
16	Melk og storfeslakt 13,1 årskyr, Vestlandet	140 900	4 200
17	Melk og storfeslakt 14,1 årskyr, Trøndelag flatbygder	138 800	5 200
18	Melk og storfeslakt 15,2 årskyr, Trøndelag andre bygder	147 700	5 300
19	Melk og storfeslakt 13,3 årskyr, Nord-Norge	149 300	4 000
20	Korn. > 400 dekar korn (222 dekar), Østlandet	141 400	8 300
21	Korn. < 400 dekar korn (522 dekar), Østlandet	219 900	6 900
22	Korn og korn/svin, 250 daa + 18 avlsgriser, Trøndelag	171 900	18 200
23	Sau (de 25 største brukene) 166 vinterfôra sauer	126 200	11 300
24	Sau. 75 vinterfôra sauer Vestlandet	80 000	3 600
25	Sau. 106 vinterfôra sauer Nord-Norge	100 600	5 400

¹ Medregnet utslag av kompensasjon for tiltak mot BSE

7 Nærmere om sentrale politikkområder

7.1 En forbrukerrettet næringspolitikk

En framtidsrettet næringspolitikk må ta forbrukernes krav og preferanser på alvor. Kunnskap om forbrukernes preferanser og holdninger er grunnleggende i denne sammenhengen. Landbruksdepartementet arbeider med å systematisere ulike undersøkelser av viktige målgrupper. Dette vil utgjøre et viktig beslutningsgrunnlag framover, sammen med god dialog med forbrukerorganisasjoner.

Åpen og god informasjon om produkter og produksjonsmetoder er viktig for at forbrukerne skal kunne gi signaler om sine preferanser. Videre gir det forbrukerne mulighet til å velge, og å være trygge på at valgene er gjort på et reelt grunnlag gjennom kontroll, informasjon og merking av produktene.

En forbrukerrettet næringspolitikk kan ses i tre hoveddimensjoner:

1. Produksjon av helsemessig trygg mat som frambys på en redelig måte. Forbrukerhensyn må ivaretas gjennom politikktutforming, forvaltning og tilsyn, åpenhet og innflytelse
2. Et velfungerende marked der det tilbys varer av høy kvalitet og et bredt produktspekter tilpasset et variert og kjøpekraftig publikum
3. Akseptable matvarepriser og råvarepriser

Tiltakene under punkt 1 ligger bare delvis under jordbruksavtalen, men tiltak utenfor avtalen kan stille krav til- og ha kostnadskonsekvenser for næringen. Under punkt 2 og 3 er en rekke virkemidler under jordbruksavtalen relevant i en forbrukerrettet næringspolitikk. Utformingen av virkemidlene under jordbruksavtalen må vurderes ut i fra målet om at norsk landbruk, industri og handel skal bli mer konkurransedyktige både i lavprismarkedet og mangfoldsmarkedet. Det er viktig å vurdere om det er element i jordbruksavtalen som kan være til hinder for dette.

7.1.1 Trygg mat

Ernærings- og helsemessig trygg mat er grunnleggende i all produksjon og omsetning. Norsk landbruk, næringsmiddelindustri og myndighetene har en felles overordnet målsetting om produksjon av trygg mat. For å fylle denne målsettingen er det blant annet viktig å opprettholde den gode dyrehelsen vi har her i landet. Det er et myndighetsansvar å iverksette de nødvendige regelverk for å ivareta folke- og dyrehelse, både ved nasjonal produksjon og ved import.

Utviklingen av kugalskap (BSE) og munn- og klovsyke i Europa, og tiltak for å stoppe utviklingen og spredning av sykdommene, har gitt fokus på spørsmålet om trygg mat, og fått vidtrekkende betydning for næringsliv og forbrukere. Tiltakene som er satt i verk for å hindre spredning til Norge og sikre forbrukerne trygg mat øker kostnadene i matproduksjonen og for det offentlige, men anses nødvendige. Situasjonen understreker også behovet for å se hele

matvarekjeden i sammenheng og å ha pålitelige kvalitetssystemer hele veien fra jord til bord.

Det er stor grad av interessesammenfall mellom produsenter, næringsmiddelindustri og forbrukere når det gjelder behovet for at maten er trygg og at tilliten opprettholdes. I gjennomføring av tiltak og finansiering av dem kan det oppstå interessemotsetninger. I valg av tiltak skal hensynet til befolkningens liv og helse være overordnet. Forbrukernes tillit til maten er en grunnleggende forutsetning både for å opprettholde markedet og en tilfredsstillende økonomisk utvikling i jordbruket. Departementet finner det derfor rimelig at dekning av kostnadene fordeles mellom næringen, forbrukerne og myndighetene, jf. St.prp. nr. 52 (2000-2001) og bakgrunnen for forslaget til ramme og fordeling for oppgjøret (kap. 6).

Munn- og klovsyken kan, etter departementets vurdering, i liten grad knyttes direkte til konsekvenser av landbrukspolitikken langs aksene økologisk kontra konvensjonelt landbruk, eller småskala kontra større bruk. Tiltak for å hindre spredning av denne sykdommen og den fôrbårne kugalskapen settes inn etter vitenskapelige kriterier og vil ha konsekvenser for utformingen av virkemidlene i den nasjonale landbrukspolitikken bare så langt det kan påvises å ha sammenheng med sykdommene.

Samtidig kan den store oppmerksomheten dette har fått bidra til å skape eller forsterke forbrukertrender. Disse trendene vil næringen måtte tilpasse seg og møte offensivt. Framtidas matprodusenter vil møte store krav til ulike typer kompetanse, ikke minst for å sikre dokumentert trygg produksjon og tilfredstillende av et sammensatt marked.

Departementet mener det er viktig å sikre et landbruk med høy grad av profesjonalitet i forhold til det å produsere mat, og vil videreføre en omfordeling av de økonomiske virkemidlene som lagt til grunn i St.meld. nr. 19 (1999-2000), Stortingets behandling av den, og som er fulgt opp i St.prp. nr 82 (1999-2000).

7.1.2 Helse- og ernæringspolitikk

Sammen med trygg mat er et ernæringsmessig riktig sammensatt kosthold en hovedutfordring i helsepolitikken. For å nå målet om et riktig sammensatt kosthold, må ulike politikkområder ses i sammenheng. Norsk landbruk, omsetningsledd og helsemyndigheter står overfor en stor utfordring bl.a. i forhold til anbefalingene om en fordobling av frukt- og grønnsakforbruket. I forhold til ernæringspolitiske målsettinger bør også forbruket av fisk og kornvarer øke, mens forbruket av fett, sukker og salt bør reduseres.

Spesielle satsinger knyttet til ernærings spørsmål over jordbruksavtalen er ordningen med frukt- og grønnsakabonnement i skolen og skolemelkordningen, som finansieres over jordbruksavtalen og av Omsetningsrådet gjennom omsetningsavgiften. Videre finansierer Omsetningsrådet støtte til prisnedskrivning av råvarer til undervisning gjennom omsetningsavgiften. Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet har i mange år arbeidet for å bedre situasjonen mht. skolemåltid i grunnskolen. Et ledd i dette er prosjektet «Frukt og grønt i skolen».

Bevilgningene over statsbudsjettet til disse tiltakene videreføres på samme nivå. De administrative kostnadene til ordningen «Frukt og grønt i skolen» skal begrenses til 1,5 mill. kroner.

7.1.3 Matpriser

Regjeringen legger til grunn at større vekt på forbrukerinteresser innebærer å arbeide for lavere matvarepriser, særlig på «volumvarene» og varene som er utsatt for grensehandel, samtidig som forbrukernes etterspørsel etter større mangfold skal imøtekommes. Denne todelte strategien har vært lagt til grunn i utformingen av politikken etter behandlingen av St.meld. nr. 19 (1999-2000) i Stortinget.

Det er en målsetning å redusere forskjellene i forbrukerpriser mellom Norge og våre naboland. Grovt sett er imidlertid bare en tredjedel av forbrukerprisen knyttet til råvareprisene, og det er bare råvareprisene som omfattes av jordbruksavtalen. Senere ledd i matvarekjeden har derfor også stor betydning for at målsetningen kan nås.

Den forestående momsreduksjonen på matvarer skal gi et vesentlig bidrag til at prisforskjellene til nabolandene blir redusert, jf. kap. 6. En fungerende konkurranse i matvaremarkedet og dokumentasjon på utviklingen gjennom videreutvikling av prisovervåkingssystemet er virkemidler offentlige myndigheter vil bruke aktivt for å bidra til at reformen i størst mulig grad fører til reduserte matvarepriser for forbrukerne og dermed til økte markedsmuligheter for jordbruket. Sterkt fokus på prisene gir behov for kostnadsreduksjon både i primærproduksjon og senere ledd i kjeden fram til forbruker.

Resultatet av prisutviklingsundersøkelsene og marginstudiene som så langt er lagt fram, viser at det er behov for å holde fokus på prisdannelsen. Det er viktig å kunne dokumentere og følge med i prisutviklingen på ulike ledd i verdikjeden og helt fram til forbruker. Resultatene fra NILF/ECONs rapport (jf. kap. 4.2.2) understreker betydningen av dette. Departementet legger til grunn at det skal arbeides videre med verktøy for dokumentasjon av prisdannelsen og prisutviklingen på mat i ulike ledd. Herunder er det i kap. 8.6.3 foreslått å sette av midler til videreutvikling av prosjektet med marginsammenligning med naboland.

Momsreformen påvirker situasjonen for den konkurranseutsatte næringsmiddelindustrien ved at det norske markedet kan bli større dersom målsetningen om redusert grensehandel nås. Departementet vil understreke at en betydelig del av norsk matproduksjon møter konkurranse som RÅK-varer. Denne industrien skal sikres råvarepriser, som sammen med andre virkemidler, bidrar til likeverdige konkurransevilkår, jf. kap. 8.3.

7.1.4 Mangfold

Ved siden av arbeidet for trygg mat og lavere priser står økt verdiskaping gjennom økt mangfold og produktutvikling sentralt. Valgmuligheter er et sentralt forbrukerkrav og det er viktig å sikre forbrukerne økt bredde i produktutvalget slik at de kan gi uttrykk for sine preferanser gjennom sine valg i markedet. Videreføring og utviding av verdiskapingsprogrammet for norsk mat er et hovedvirkemiddel i denne sammenheng. Hovedformålet er å bidra til en høyere verdiskaping gjennom å stimulere til økt utnyttelse av markedsmulighe-

tene i hele verdikjeden, dvs. både innenfor primærproduksjon og foredling. Forslag til videreutvikling av programmet er omtalt i avsnitt 7.1.5.

Departementet legger til grunn at jordbruket skal kunne ta del i den økte verdiskapingen og den bedre utnytting av markedet dette kan gi. For at ikke jordbruksavtalens prisbestemmelser skal hindre jordbruket i å oppnå en merpris for spesialprodukter, bør målprissystemet utvikles som foreslått i rapporten fra den partssammensatte gruppen som har gjennomgått prissystemet ¹⁾

En del forbrukergrupper har også preferanser knyttet til måten maten er produsert på. Det kan bl.a. gjelde krav til etisk dyrehold, miljøvennlige driftsformer, forsvarlig transport eller at maten er økologisk produsert. Det må antas at debatten omkring matproduksjon etter sykdomsutbruddene i Europa vil forsterke slike trender. En del av forbrukerorienteringen av næringen må innebære å søke kunnskap om forbrukertrender og utnytte denne kunnskapen offensivt til økt verdiskaping. Forslagene til satsing på miljøtiltak og økologisk produksjon går fram av kap. 7.4 og 7.5.

En forenkling av jordbruksavtalens virkemidler vil i seg selv bidra til å øke forbrukerorienteringen i næringen, jf. kap. 7.2. En stor og økende andel av bøndenes inntekter kommer uavhengig av produsert mengde og er i stor grad betaling for produksjon av fellesgoder. Det er nødvendig å knytte krav og kriterier til slik betaling. Det er likevel viktig at systemet så langt som mulig forenkles slik at ikke tilpasninger til tilskuddsregelverket kommer i konflikt med det markedet etterspør.

7.1.5 Verdiskapingsprogrammet for norsk matproduksjon

Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon startet opp i januar 2001. Hovedformålet med programmet er å bidra til høyere verdiskaping både innenfor primærproduksjon og foredling, jf. St.prp. nr. 82 (1999-2000). Ved å stimulere til en bedre utnyttelse av markedsmulighetene skal programmet bidra til å øke produksjon, omsetning og forbruk av spesialiserte matvarer, øke kvalitet, mangfold og valgmuligheter i matvaretilbudet samt øke omsetning av norske råvarer.

Med utgangspunkt i interessen for verdiskapingsprogrammet og programmets betydning legges til grunn en økning på 40 mill. kr i forhold til i 2001.

SND har det operative ansvaret for gjennomføringen og bevilger fra programmets midler i et samarbeid med fylkesmannen. I tillegg har departementet oppnevnt en styringsgruppe for programmet som skal utvikle og revidere programmets strategier, foreta overordnede prioriteringer mht. innsatsområder, målgrupper mv. Styringsgruppen skal også påse at programmets aktiviteter er i samsvar med målsettingen samt å bidra til å kommunisere programmet ut i næringen.

Verdiskapingsprogrammet har en tidshorisont på 10 år. I programmets første fase fram til 2003 er hovedstrategien:

¹⁾ Gjennomgang av målprissystemet og tilhørende avtalebestemmelser for kjøtt, egg, frukt og grønt.

«Verdiskapingsprogrammet skal legge til rette for primærprodusenter og næringsmiddelbedrifter som utvikler spesialiserte matvarer av høy kvalitet for salg i markeder med høy betalingsvillighet og som bidrar til økt verdiskaping for primærprodusentene.»

Med utgangspunkt i strategiene og utfordringen i verdiskapingsprogrammets første fase, er det er valgt 6 handlingsområder for programmet:

1. Nyskaping og bedriftsutvikling.
2. Distribusjon og markedskanaler.
3. Kompetanse.
4. Mobilisering og nettverk.
5. En norsk merkeordning for landbruksprodukter, basert på geografisk opprinnelse, tradisjon og egenart.
6. Gjennomgang av offentlige rammebetingelser.

I prioriteringen mellom prosjekter ved tildeling av midler i verdiskapingsprogrammets første fase vektlegges følgende faktorer:

1. Potensiale for verdiskaping/lønnsomhet.
2. Produktenes særpreg og kvalitet.
3. Markedsmuligheter.
4. Potensiale som merkevare.
5. Prosjekter innenfor økologisk landbruk og geiteholdet.
6. Prosjekter innenfor en norsk merkeordning for landbruksprodukter, basert på geografisk opprinnelse, tradisjon og egenart.

Prioriteringen ved tildelingen av midler fra verdiskapingsprogrammet må sees i sammenheng med regjeringens målsetting om at 10 pst. av det totale jordbruket skal være økologisk innen utgangen av 2009 og handlingsplanen for utviklingen av markedet for økologiske produkter. Dette medfører at søknader om økologiske prosjekter prioriteres så fremt de også oppfyller de øvrige krav til tildeling av midler fra programmet.

For å styrke mulighetene knyttet til geiteholdet er det viktig å bidra til utvikling av nye produkter og legge til rette for økt verdiskaping basert på geitehold. Det må derfor arbeides aktivt innenfor verdiskapingsprogrammet for å få frem gode prosjekter som baserer verdiskapingen på produkter fra geitehold, jf. for øvrig omtalen av geit i kap. 7.7.3.

Det skal foretas en gjennomgang av prioriteringer og rammer som grunnlag for fase 2 i verdiskapingsprogrammet fra 2003 til og med 2005. Etter at fase 2 er gjennomført skal programmet evalueres, og evalueringen vil danne grunnlag for prioriteringene i den siste femårsperioden.

Opprinnelsesmerking

Departementet viser til Ot.prp. nr. 85 (2000-2001) Om lov om endringer i lov 17. juni 1932 nr. 6 om kvalitetskontroll med landbruksvarer m.v. (hjemmel for norsk merkeordning for landbruksprodukter) som ligger til behandling i Stortinget. Merkeordningen som er foreslått følger opp St.meld. nr 19 (1999-2000) og vil være en integrert del av verdiskapingsprogrammet for matproduksjon. Produktene som skal inngå i merkeordningen kan omfatte både volumprodukter og mer lokale produkter rettet mot nisjer i markedet. Samlet sett vil dette legge til rette for økt lønnsomhet for næringen og økte valgmuligheter for forbrukeren. Som et element i verdiskapingsstrategien vil merkeordnin-

gen stimulere utviklingen av spesialiserte matvarer av høy kvalitet, basert på norske mattradisjoner, samt lokale og regionale matspesialiteter, der inspirasjonen også kan være hentet fra andre land.

Det er lagt til grunn at Statens næringsmiddeltilsyn (SNT) vil få ansvaret for å forvalte regelverket. Stiftelsen Godt Norsk fremstår som en egnet aktør for å administrere ordningen ut fra den kompetanse de har når det gjelder merkeordninger og profilering av mat på bred basis. Styret for stiftelsen har foreslått at de får ansvar for å administrere ordningen ved en omorganisering og utvidelse av stiftelsen. Departementet finner det naturlig at stiftelsen blir tillagt den oppgave og rolle som styret har foreslått.

7.2 Forenklinger, målretting og utredninger av virkemiddelbruken

7.2.1 Innledning

Både i St. meld. nr. 19 (1999-2000) «*Om norsk landbruk og matproduksjon*» og Innst.S.nr.167 (1999-2000) fra Næringskomiteen er behovet for å forenkle landbrukspolitikken med tilhørende virkemidler et viktig tema.

Det vises blant annet til kap. 6.3.7 i St.meld. nr. 19 (1999-2000) om forenkling av tilskuddsordningene der det sies:

« . . . Det store antallet ordninger bidrar til et komplekst og uoversiktlig system. Det gjør det komplisert å forholde seg til for brukerne, det gjør det mer administrativt krevende og det blir vanskeligere å vurdere formålseffektiviteten og om de bidrar til god ressursallokering og tilpasninger over tid. Videre kan tilskuddstilpasninger hos produsentene komme i konflikt med markedstilpasningen.»

I Innst.S.nr.167 (1999-2000) fra Næringskomiteen sies det blant annet om forenkling:

«Flertallet er enig i at det er behov for å forenkle virkemiddelsystemet i jordbruket og forutsetter at dette følges opp av forhandlingspartene i de årlige jordbruksforhandlingene. Flertallet er videre enig i at en slik forenkling ikke kan gjennomføres uten at det vil slå ulikt ut for enkeltbruk. Slike utslag må likevel aksepteres for at en nødvendig forenkling skal kunne gjennomføres.»

«
«Det er behov for forenklinger og målretting i de økonomiske virkemidlene. Regjeringen legger til grunn at partene skal arbeide mot dette gjennom de årlige jordbruksforhandlingene, og at endringer gjennomføres gradvis slik at næringsutøverne gis mulighet til å tilpasse seg.»

Frem til årets jordbruksoppgjør har Landbruksdepartementet foretatt en gjennomgang av virkemiddelsystemet over jordbruksavtalen i lys av St.meld.nr. 19 (1999-2000) og Næringskomiteens innstilling. På bakgrunn av dette foreslo Statens forhandlingsutvalg i sitt tilbud en rekke forenklinger på enkeltordninger også i årets oppgjør. Det er mulig å gjøre flere ordninger innholdsmessig enklere, redusere antall ordninger, slå sammen ordninger og gjøre tilpasninger som gir en enklere og mer effektiv forvaltning uten at dette går på bekostning av formålene med ordningene. I arbeidet med å få til en avtale ble mange av disse forslagene i år utsatt, flyttet til utredninger eller kuttet ut.

Med bakgrunn i stortingsmeldingen og tilhørende innstilling, er det behov for en større gjennomgang av de viktigste elementene i virkemiddelsystemet under jordbruksavtalen. I kap. 7.2.2 foreslås det derfor et mandat for en større gjennomgang av de mer omfattende elementene i dagens virkemidler med henblikk på en bedre og mer effektiv måloppnåelse i forhold til de hovedsatsingsområdene som skisseres i stortingsmeldingen. Denne gjennomgangen av virkemiddelbruken må også ses i lys av de rammer Norge har, særlig i forhold til WTO.

7.2.2 Mandat for gjennomgang av virkemiddelbruken

Det sett av virkemidler som i dag finansieres over jordbruksavtalen (kap. 1150) har utviklet seg over en lang periode gjennom de årlige jordbruksforhandlinger. Noe av kompleksiteten i dagens landbrukspolitikken har sammenheng med at de årlige jordbruksoppgjørene åpner for hyppige endringer i virkemiddelbruken og rammebetingelsene. Mye av kompleksiteten i dagens ordninger har også en historisk forklaring fordi de er etablert og utviklet over tid.

Departementet mener det er behov for en ny gjennomgang av virkemiddelbruken, både i forhold til St.meld. nr. 19 (1999-2000) og til WTO. I tillegg vil en oppfølging av forslagene i St.meld.nr 31 (2000-2001) Kommune, fylke, stat, - en bedre oppgavefordeling og Regjeringens fornyelsesprogram gi viktige føringer særlig i forhold til forvaltningen av virkemidlene.

Svært høye tilskudd pr. dekar og dyr viser seg å stimulere til uønskede tilskuddstilpasninger. Målsettingene om god ressursallokering, respons på forbrukersignaler og bondens frihet til å tilpasse seg, ivaretas best om virkemidlene i størst mulig grad gis produsentene koplet til de mål som søkes nådd. Det er derfor behov for å vurdere om dagens sett av virkemidler i tilstrekkelig grad bidrar til å underbygge gjeldende mål for politikken. Det er ønskelig at både distrikts- og strukturdifferensieringen i tilskuddene er så målrettet som mulig.

I forhandlingene ble partene enige om følgende mandat for gjennomgangen av virkemiddelbruken:

«Partene er enige om at det innen jordbruksoppgjøret i 2002 foretas en utredning av virkemiddelbruken over jordbruksavtalen med sikte på forenklinger. Det legges til grunn at utredningen skal skje innenfor de hovedmålsettinger som gjelder for landbrukspolitikken, jf. St.meld. nr. 19 (1999-2000) og Stortingets behandling av den. Avtalepartene er enige om at hovedansvaret for utredningen legges til NILF som evt. koordinerer deler av arbeidet mot andre forskningsinstitusjoner med relevant kompetanse. Avtalepartene skal ta aktiv del i arbeidet gjennom referansegrupper for ulike deler av prosjektet.

Utredningen skal omfatte følgende elementer:

- Et enklere og mer helhetlig virkemiddelsystem målrettet mot enheter hvor jordbruksproduksjonen gir et viktig bidrag til sysselsetting og inntekt, samtidig som mål for bosetting og pleie av kulturlandskapet kan oppfylles. Det bør også særskilt vurderes om enkelte av dagens ordninger kan målrettes mer gjennom et større lokalt/regionalt ansvar i forhold til spesielle ordninger og politiske mål. Det må foretas en konsekvensvurdering av foreslåtte endringer, der det fokuseres på effekter for struktur og sysselsetting i

- landbruksnæringa.
- En gjennomgang av alle ordninger med transportstøtte med henblikk på en bedre total ressursallokering og mindre miljøbelastninger. Det skal vurderes konsekvenser av ulike prioriteringer mellom transportstøtte og direkte distriktsdifferensiert støtte til produsentene. Konsekvensvurderingen må også ta med eventuelle effekter for struktur og sysselsetting i omsetnings- og foredlingsledd. Ved vurdering av fraktordningene skal gjeldende forutsetninger for regional produksjonsfordeling ligge til grunn. Det vises i denne forbindelse til St.meld. nr. 19 (1999-2000) og Stortingets behandling.
 - Det utredes mulige forenklinger av katastrofeordningene. Det bør blant annet utredes muligheter for - og konsekvenser av at mer ansvar for å sikre seg mot inntektstap som følge av naturgitte forhold overføres til næringsutøverne selv. Det bør i den forbindelse vurderes flere alternativer. Et alternativ er at deler av forvaltningen overføres til andre instanser (forsikringsselskaper etc.), kollektive forsikringsordninger og private forsikringsordninger.
 - En gjennomgang av miljøvirkemidlene med sikte på bedre samordning, større formålseffektivitet, økt regional handlefrihet og redusert byråkrati.

Utredningene skal også vurdere kompleksiteten i målstrukturen og virkemiddelbruken i forhold til både næringsmessige- og samfunnsmessige mål for landbruket, samt i lys av WTO-forpliktelsene.»

Videre ble partene enige om å nedsette en arbeidsgruppe med følgende mandat:

«I Innst. S. nr. 167 (1999-2000) er det framholdt at for å sikre at landbruket skal kunne utføre de mangesidige samfunnsoppgavene som næringen er tildelt, må næringen tilbys inntektsmuligheter og sosiale vilkår som sikrer rekrutteringen til næringen. Det er videre framholdt at god utnytting av markedsmulighetene, økt mangfold, et balansert marked, strukturelle endringer og fornuftige kostnadstilpasninger i økende grad vil få betydning for at en slik inntektsutvikling kan oppnås. Det er også pekt på at det er viktig å sikre inntektsmulighetene på bruk hvor selve næringsdriften har betydning for rekrutteringen.

De retningslinjer som er trukket opp stiller mange og kryssende krav til utforming av virkemidler og øvrige næringspolitiske rammevilkår i landbruket. Det er særlig krevende å utforme virkemidlene slik at det blir mest mulig sammenheng mellom rammevilkårene for næringen samlet og for den enkelte bruker.

Partene er enige om å sette ned en arbeidsgruppe som skal foreta en gjennomgang av aktuelle virkemidler, slik at landbruket i større grad kan bidra til å løse de mangesidige samfunnsoppgavene, slik Stortinget har trukket opp. Arbeidet må ses i sammenheng med forenklingsprosjektet, beskrevet ovenfor.»

7.2.3 Forenklinger i årets oppgjør

Departementet har som målsetting å forenkle virkemiddelbruken over jordbruksavtalen ut fra følgende hovedprinsipper:

- Redusere antall ordninger
- Gjøre ordningene enklere for jordbrukere og forvaltningen, og om mulig

- mer målrettet
- Forenkle forvaltningssystemet for ordningene

I årets jordbruksoppgjør ble det enighet om følgende tiltak som oppfyller ett eller flere av kriteriene ovenfor. For øvrig vises til nærmere omtale under de enkelte ordninger i kap. 8:

Underpost 50.11 Tilskudd til landbrukets utviklingsfond (LUF) har vært gjennomgått av en partssammensatt arbeidsgruppe. Det foreslås flere mindre forenklinger og justeringer som generelt gir en større fleksibilitet for de enkelte fylker i hvordan midlene kan disponeres.

Underpost 50.12 Tilskudd til Fondet for katastrofeordningen i planteproduksjon m.m.: Delordningene tilskudd til kjøp av grovfôr og tilskudd til fornying av frukttrefelt avvikles.

Underpost 50.13 Tilskudd til Tiltaksfondet for småfe og fjørfe m.m.: Produkttilskudd honning avvikles.

Underpost 50.14 Tilskudd til kornfondet dekker det meste av markedsordningen for korn. Stortinget vedtok ved behandlingen av jordbruksoppgjøret i 2000 å oppheve statens kjøpeplikt. Dette innebærer en betydelig forvaltningsmessig forenkling i det statlige ansvar for ordningen.

Underpost 73.17 Distrikts- og kvalitetstilskudd på frukt, bær, grønnsaker og poteter: Forvaltningsmessige forenklinger ved at det reduseres fra to til en søknadsomgang og utbetaling pr. år. Distriktstilskudd til potet i Nord-Norge samordnes.

Underpost 74.11 Driftstilskudd melkeproduksjon legges om til et tilskudd pr. bruk og forvaltes og utbetales fra SLF etter søknad.

Underpost 74.14 Tilskudd til husdyr

- Ammekyr på og utenfor melkebruk fjernes som egne tilskuddsgrupper og legges inn i en felles gruppe med melkekyr.
- Tilskudd til kaniner fjernes som egen satsgruppe.
- Alle husdyr i samdrifter og på medlemsbrukene behandles som en tilskuddsenhet.
- Regelverk for særskilt søknadsbehandling ved oppstart av husdyrproduksjon fjernes.

Underpost 74.17 Areal- og kulturlandskapstilskudd

- Tilskudd til unge bønder avvikles

Underpost 78.11 Tilskudd til avløsning ved ferie og fritid

- Regelverk for særskilt søknadsbehandling ved oppstart av husdyrproduksjon fjernes.

Underpost 78.12 Tilskudd til avløsning ved sykdom m.v.

Forvaltningen av ordningen overføres til Trygdeetaten med nødvendige regelverksmessige justeringer fra 01.01 2004.

Underpost 78.15 Andre velferdstiltak

Tilskudd til kursvirksomhet for avløsere overføres til kompetansehevende tiltak under LUF, post 50.11.

7.2.4 Forskrifter og forvaltning

Forskrifter

Det pågår et større revisjonsarbeid med forskriftene for produksjonstilskudd. Formålet er å oppdatere regelverket, slik at det blant annet samsvarer bedre med målene for tilskuddsordningene og den utvikling som har funnet sted i landbruket. Videre er det behov for å utforme mer entydige begreper og definisjoner, blant annet for å gjøre regelverket mer brukervennlig.

Det er i dag allerede en betydelig grad av både formelle og uformelle samarbeid i norsk jordbruk. I den grad den strukturmessige differensieringen av tilskuddene er ment å kompensere for faktiske kostnader, treffer tilskuddene bare i begrenset grad. Den vanskelige grensegangen mellom en eller flere driftsenheter gjør også at forvaltningens kontroll med at tilskuddene utbetales i samsvar med formålene er begrenset (felles bosted er eneste praktiske kriterium).

Det er i dag mange bønder som ønsker å etablere samarbeid/samdrift for å oppnå reduserte kostnader, en mer spennende arbeidsplass, økt velferd og sosiale goder gjennom mer omfattende og formaliserte samarbeid (driftsselskap). Dette åpner også for at mange bønder kan få ryddigere samarbeid både seg imellom og i forhold til tilskuddsregelverket. Dette gir bønder på de mindre brukene en ny mulighet for å kunne redusere sine kostnader og forbli aktive i næringen. Det er et stort behov for dette også i andre produksjoner enn melk.

Partene er enige om at regelverket for produksjonstilskuddene endres slik at det åpnes for å kunne gi produksjonstilskudd til alle samdrifter/formelle samarbeid organisert i ulike selskapsformer. Nærmere detaljer fastsettes ved justering av gjeldende forskrift etter samråd med jordbruksorganisasjonene.

Justering av regelverket vil i hovedsak være et tiltak for å tilpasse det til dagens virkelighet, gjøre det enklere og mer forståelig, og gi større grad av likebehandling og fleksibilitet. Det legges til grunn at bønder som velger å tilpasse seg gjennom samarbeid/selskap skal motiveres av reelle økonomiske og velferdsmessige fordeler, og ikke av tilskuddstilpasning. Dersom samarbeidet gir reduserte strukturkostnader skal man heller ikke opprettholde strukturprofilen i tilskuddene. Det understrekes at dette dreier seg om å gi tilskudd til jordbrukere som frivillig ønsker å gå inn i driftssamarbeid. Det innebærer ikke at selskaper i større grad enn i dag skal kunne få eiendomsrett til landbrukseiendommer.

Styrer, råd og utvalg

I tilknytning til jordbruksavtalen eksisterer det en rekke partssammensatte styrer, råd og utvalg som Statens landbruksforvaltning (SLF) er sekretær for.

Gjennomføringen av en del ordninger var tidligere lagt til markedsregulatorne i jordbruket. Vedtak under disse ordningene ble derfor lagt til partssammensatte utvalg, siden samvirkeorganisasjonene ikke hadde formell forvaltningsmyndighet. Når disse ordningene er flyttet til SLF, er det et redusert behov for bruk av utvalg.

Jordbruksorganisasjonene er med i utarbeidelsen av rammevilkårene for landbrukspolitikken gjennom jordbruksforhandlingene. Organisasjonene har også påvirkningsmulighet i høringer ved fastsetting/endringer av forskrifter og kan etter behov kommunisere direkte med tilskuddsforvalter. For øvrig må SLF selv vurdere hvordan organisasjonen innhenter eventuelle eksterne innspill og råd, samt i hvilken form samhandlingen med ulike bransjer og brukergrupper bør skje. På denne bakgrunn er det enighet mellom partene om at følgende partssammensatte utvalg blir avviklet:

- Styringsgruppa for kvoteordningen for melk
- Styret for Fondet for katastrofeordningen i planteproduksjon
- Fraktnemnda for slakt
- Rådet for ullomsetning
- Styret for tidligpensjonsordningen i jordbruket

Rådgivende utvalg for markedsordningen for korn og utvalget for trekkordningen avvikles 01.07.01 som følge av ny markedsordning for korn.

Landbruksdepartementet er i ferd med å oppnevne et programstyre for kompetanseutviklingsprogrammet i landbruket. Dette styret skal også være styre for Fondet for etterutdanning og driftsøkonomiske tiltak i landbruket (EDL-fondet). Styret for EDL-fondet kan derfor avvikles.

Budsjett- og kontrollutvalget i forbindelse med Underpost 77.15 Tilskudd til kvalitets- og salgsfremmende tiltak legges ned ut fra samme resonnement. Landbrukstilsynet er selv ansvarlig for å innhente faglige råd i den grad det ansees nødvendig.

Virkemidler for beitebruk

Det er i dag 3 separate tilskuddsordninger som delvis har samme formål og delvis griper inn i hverandre.

1. Tilskudd til antall dekar innmarksbeite
2. Tilskudd til dyr på utmarksbeite
3. Tilskudd til organisert beitebruk

De senere årene har det vært en sterk økning i registrert innmarksbeiteareal, med en økning på landsbasis med mer enn 250 000 dekar de siste fem årene. De siste to årene har det kommet til 170 000 dekar. Økningen har sammenheng med høye satser i arealtilskudd og fordi det finnes store potensielle beitearealer hvor det ofte er vanskelig å skille innmark fra utmark. Arealøkningen har samlet sett liten sammenheng med økt antall beitedyr.

Stimulansen til beiting i utmark er et tilskudd pr. beitedyr som går minimum 8 uker på utmarksbeite. Formålet er å utnytte utmarksbeiteressursene og forebygge gjengroing av tradisjonelle beiteområder. Det er behov for å vurdere virkemiddelbruken i forhold til målsettingene mellom innmarksbeiter og utmarksbeite.

I tillegg har vi også ordningen med tilskudd til organisert beitebruk. Hoveddelen av midlene blir gitt til samarbeidsprosjekter som et tilskudd pr. dyr hentet fra utmarksbeite.

Partene er enige om at det nedsettes en arbeidsgruppe som vurderer alle beitetilskuddene med sikte på samordning.

For tilskudd til innmarksbeite innføres for kommende avtaleperiode et maksimalt areal innmarksbeite pr. beitedyr. Avgrensingen settes i jordbruksforhandlingenes fase II.

7.3 Bygdeutviklingsmidlene

7.3.1 Lønnsom næringsutvikling

Bygdeutviklingsmidlene skal bidra til lønnsom næringsutvikling på bygdene innen og i tilknytning til landbruket. Ved prioriteringer og fordeling av midlene må store utfordringer knyttet til fraflytting, sysselsetting, rekruttering og demografisk utvikling vektlegges. En effektiv bruk av midlene er avhengig av et godt samarbeid mellom SND, fylkesmannen, fylkeskommuner og kommuner. Regionale utviklingsprogram vil fortsatt være et viktig element i en samlet utviklingsstrategi. Forslag til bevilgninger framgår av kap. 8.

Departementet viser til at St.meld. nr. 36 (2000-2001) «SND: Ny giv, ny vekst, nytt næringsliv» ligger til behandling i Stortinget. Gjennom Stortingets behandling vil det bli tatt stilling til forslag om endringer i forvaltningen av BU-midlene. Det er i meldingen bl.a. foreslått reduksjon i antall styremedlemmer, økt vedtaksmyndighet til styrene og at jordbruksavtalpartene fortsatt deltar i behandling av saker med bevilgning over jordbruksavtalen.

7.3.2 Verdiskaping i tilknytning til landbruket

Den største delen av midlene til utviklingstiltak innvilges på fylkesnivå. De viktigste tiltakene er investeringer i nye næringer, bedriftsutvikling og etablererstipend som er direkte rettet mot virksomhetsetablering og utvikling. Det er også viktig å vektlegge ungdoms- og rekrutteringstiltak og tiltak som fremmer arbeidsplasser for kvinner. Midler til utredning, tilrettelegging og lokalsamfunnstiltak bidrar til kunnskapsutvikling, mobilisering av utviklingskraft, nyskapingmiljø og entreprenørskap.

Satsing på de menneskelige og naturgitte ressursene bør være styrende for saksbehandling og oppfølging. Samtidig bør det legges stor vekt på oppfølging etter at støtte er gitt og virksomheten er kommet i gang.

De sentrale BU-midlene brukes til prosjektvirksomhet og tiltak av landsomfattende og fylkesovergripende karakter. Hoveddelen går til kunnskapsutviklingsprosjekter innen næringsutvikling. Øremerking av sentrale BU-midler er omtalt i kap. 8.2.

Bruken av BU-midler skal sammen med verdiskapingsprogrammene bidra til at det tradisjonelle landbruket i større grad produserer det forbrukerne vil ha. En slik tilpasning vil også bidra i forhold til landbrukets behov for en positiv inntektsutvikling. Investeringer støttet med BU-midler må være lønnsomme, og de må bidra til å senke produksjonskostnadene. Nasjonale markedsforhold må tas hensyn til slik at BU-støtte ikke bidrar til økt overproduksjon. Investeringer innen områder som har økende etterspørsel og områder som ikke har markedsdekning, bør prioriteres slik at etterspørselen så langt det er mulig kan dekkes med norske produkter. Det samme gjelder produksjoner hvor Norge har eksportkvoter i EØS-avtalen som ikke er oppfylt og der norsk produksjon kan være konkurransedyktig på eksportmarkedet.

7.3.3 Investeringsstøtte til tradisjonelt landbruk

Ordningen med investeringsstøtte til tradisjonelt landbruk skal bidra til tilfredsstillende finansiering av bygninger og anlegg. Større hensyn til dyreetiske forhold medfører et betydelig behov for ombygging og utvidelse av husdyrrom. I tillegg er det avdekket spesielt store behov for rehabilitering av gjødselkjellere og betongkonstruksjoner. Det vises til de retningslinjer som Landbruksdepartementet har fastsatt for støtte til investeringer i tradisjonelt jordbruk. Det gis ikke adgang til å utvide produksjonskapasiteten for kraftfôrbaserte produksjoner, og det er sterke begrensninger for støtte til utvidelse i de øvrige produksjonene.

7.4 Miljøvirkemidler

St.meld. nr. 19 (1999-2000) Om norsk landbruk og matproduksjon trekker opp retningslinjene for miljøarbeidet i landbruket i tiden framover. I Landbruksdepartementets sektorvise miljøhandlingsplan 2001-2004, som ble lagt fram sammen med St.prp. nr.1 (2000-2001), er dette utdypet og konkretisert. Oppfølging av handlingsplanen vil stå sentralt i årene som kommer.

Miljøprogram og miljøplan

Miljøprogrammet skal utvikles i tråd med retningslinjene gitt i St. meld. nr. 19 (1999-2000). Det planlegges et landsomfattende informasjonsopplegg med start høsten 2002 for å forberede innføringen av miljøplan på alle bruk i 2003.

Regionalisering av miljøvirkemidler

De spesielle miljøordningene er i dag regionalisert og forvaltes av fylkesmannen. Organiseringen og forvaltningen av disse midlene vil være en sentral del av miljøprogrammet. Det legges opp til at den sentrale styringen av disse midlene skal bli mer målbasert, og at det skal være stor frihet i prioritering ut fra miljøutfordringene i det enkelte fylket. Dette vil gi et økt regionalt ansvar på miljøområdet og mer lokal tilpassing av virkemiddelbruken.

Miljøtilstand og miljørapportering

Det er en utfordring å få til gode mål og indikatorer for miljøtilstanden i landbruket. Dette gjelder spesielt i forhold til miljøgoder som kulturminner, kulturlandskap og biologisk mangfold, men også i forhold til forurensning. Resultatene av miljøtiltakene knyttet til landbrukssektoren blir i dag først og fremst målt kvantitativt. Det er et klart behov for en mer sammensatt og kvalitativ vurdering. Landbruksdepartementet vil derfor foreslå at det gjennomføres et prosjekt vedrørende utvikling og vurdering av kriterier for tildeling av midler til spesielle miljøtiltak i jordbruket og et rapporteringssystem for å kunne vurdere resultatene av miljøtiltakene og endringer i miljøtilstanden. Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) gis ansvaret for å gjennomføre prosjektet. Prosjektet må ses i sammenheng med opplegget for gjennomgang av- og forenklinger i miljøvirkemidlene, jf. kap. 7.2.2.

7.4.1 Miljøvennlige driftsformer

Satsing på miljøvennlige driftsformer har som formål å oppnå en bærekraftig ressursforvaltning hvor en blant annet reduserer negative effekter ved landbruksproduksjonen.

Erosjon og næringssaltavrenning

Det er fortsatt behov for å ha et sterkt fokus på miljøvennlige jordarbeidingsmetoder for å redusere erosjon og forurensing av vassdrag og tilførsler av næringsalter til Nordsjøen. Ny ministerkonferanse om Nordsjødeklarasjonen skal avholdes i Bergen i 2002 der det bl.a. skal rapporteres på måloppnåelse. Det gjennomføres ny vurdering og dokumentasjon av effekter av tiltak innen jordbruket basert på nyere resultater fra forskning og overvåkning, og det arbeides med en tilrettelegging for rapportering om næringssalttilførsler og måloppnåelse i samsvar med ny rapporteringsform for Nordsjøområdet.

Ordningen endret jordarbeiding har fått økt oppslutning det siste året, spesielt gjelder dette for bruk av fangvekster. Ordningen samordnes forvaltningsmessig med Areal- og kulturlandskapstilskudd slik at utbetalingstidspunktet forskyves fra høstmånedene til februar året etter. På grunn av den økte oppslutning er det stipulert et behov for økning på avsetningen til ordningen. Avsetningen til endret jordbearbeiding økes med 30 mill. kr til totalt 153 mill. kr.

Det er økende interesse for å gjennomføre tiltak for å redusere erosjon og avrenning. Dette gjelder ved siden av endret jordarbeiding også økologiske rensetiltak, investering i hydrotekniske anlegg og miljørettet omlegging i kornområder. Det er videre viktig å legge opp til dyrkingsformer som er tilpasset de lokale forhold og utfordringer.

Gjennom Gøteborgprotokollen (konvensjonen om langtransportert grensekryssende luftforurensning) har Norge forpliktet seg til å stabilisere ammoniakktilslippene til 1990 nivå innen 2010. Departementet vil i løpet av 2001 og 2002, i samarbeid med næringsorganisasjonene, vurdere aktuelle tiltak for å nå denne forpliktelsen.

Plantevernmidler

Den partssammensatte arbeidsgruppa som løpende evaluerer gjennomføringen og effekten av tiltak under handlingsplanen for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler, har anbefalt en økning i avsetningen til handlingsplanen. Dette skal først og fremst dekke en økt satsing i Planteforsk og forsøksringene for i fellesskap å videreutvikle en effektiv varslingstjeneste som verktøy for å sikre lavest mulig bruk av plantevernmidler. Det er også foreslått å øke FoU-innsatsen med vekt på å utvikle alternative metoder og tiltak, særlig innen ugrasbekjemping i korn, og på områder der brukbare alternativ mangler, f.eks. innen grønnsak- og bærproduksjon. Midlene som blir avsatt til videreføring av handlingsplanen i 2002, vil bli fordelt på prioriterte tiltak etter forslag fra arbeidsgruppa.

Avsetningen til handlingsplan for plantevernmidler økes med 3 mill. kr, fra 17 mill. kr til 20 mill. kr i 2002.

Program for våtorganisk avfall (ORIO)

ORIO har på bakgrunn av signalene fra departementene lagt fram et budsjett for perioden 2000 til 2004 med ei samla ramme på 30 mill. kr. For 2002 er budsjettet på 8 mill. kr. Dette vil for landbrukssektoren utgjøre 2,67 mill. kr. På bakgrunn av at landbrukssektoren ikke satte av midler i 2000, settes det av 3 mill. kr over LUF.

7.4.2 Miljøgoder

Det er et mål å ivareta kulturlandskap, kulturmiljøer og kulturminner i landbruket og regionale variasjoner i kulturlandskapet gjennom aktiv drift og bosetting. I dette ligger også å ivareta et rikt dyre- og planteliv og å tilrettelegge for ferdsel og opplevelse.

Beiting

Det vises til kap. 7.2 der en gjennomgang av beitetilskuddene er omtalt. Formålet med gjennomgangen er å kunne foreta en samordning og forenkling av tilskudd til innmarksbeite, utmarksbeite og organisert beitebruk.

Spesielle tiltak i landbrukets kulturlandskap (STILK) og områdetiltak

For å sikre faglig gode tiltak på STILK-ordningen er det et mål at fylkene utarbeider kriterier for prioritering og retter tiltak dit utfordringene er størst i fylket. Det legges stor vekt på at tiltakene har god kvalitet og at tiltakene sammen med øvrig landbruksdrift bidrar til god måloppnåelse for biologisk mangfold, kulturminner og friluftsliv/ferdsel. Ordningen med Spesielle tiltak i landbrukets kulturlandskap (STILK) vil bli evaluert i 2001.

Genetiske ressurser

Bevaring og utnytting av genressurser er et viktig ledd i å sikre bærekraftig landbruk. Det er tatt initiativ til å styrke det nordiske samarbeidet om forvaltningen av genressurser. I Norge følges det nordiske arbeidet opp gjennom nasjonale handlingsplaner for genetiske ressurser. Norge har utarbeidet en samlet plan for genressurser innen husdyr, kulturplanter og skogstrær, samt egne handlingsplaner innen hvert av områdene. Som en oppfølging av dette arbeidet har Landbruksdepartementet etablert et nasjonalt genressursråd, genressursutvalg for planter og genressursutvalg for skogstrær i tillegg til eksisterende genressursutvalg for husdyr. Rådet og utvalgene vil ha en rådgivende og koordinerende rolle og ha ansvar for å planlegge og gjennomføre tiltak med utgangspunkt i de nasjonale handlingsplanene.

For å følge opp planlagte prosjekter til bevarings- og utviklingstiltak, samt forsknings-, kartlegging- og overvåkingsprosjekt, og for å finansiere driften av genressursråd- og utvalg er det behov for å øke bevilgningen. Genressursarbeidet sorterer under miljø- og ressursvern på Spesielle miljø- og kulturlandskapstiltak over LUF.

7.5 Økologisk landbruk

7.5.1 Innledning

I følge beregninger fra FAO (FNs mat- og jordbruksorganisasjon) vil forbruket av økologisk mat i EU vokse svært raskt de neste årene. I 1997 ble det omsatt økologisk mat i EU for ca. 40 milliarder kroner. I 2005 er volumet beregnet til å ligge mellom 200 og 240 milliarder kroner. De store markedene for økologisk mat i Europa er i dag Tyskland, Storbritannia, Danmark og Frankrike - hvorav Storbritannia er det hurtigst voksende. Interessen for økologisk mat er økende også blant norske forbrukere og det er viktig at det norske landbruket kan dekke etterspørselen etter slike varer.

Det er en målsetting at 10 pst. av totalt jordbruksareal i Norge skal være økologisk innen 2010 forutsatt at det finnes et marked for avsetning av produktene, jf. St.meld. nr. 19 (1999-2000).

På samme måte som markedsaktørene er avhengig av økte volumer for å kunne omsette de økologiske produktene på en rasjonell og kostnadseffektiv måte, vil et velfungerende marked for de økologiske varene være en viktig motivasjonsfaktor både for eksisterende økologiske produsenter og ikke minst for produsenter som vurderer å legge om. I det videre arbeidet må det derfor legges vekt på hele verdikjeden fra primærledd til forbruker.

Det er beregnet at i overkant av 800 bruk i året må legge om for at arealmålsettingen skal nås. Stabile rammevilkår og langsiktighet i tilkuddsordningene vil være viktig for å få flere produsenter til å satse på økologisk drift. Behovet for informasjon og veiledning om økologisk landbruk vil øke. Likeledes vil forskning og ny kunnskap være en forutsetning for den videre utviklingen. Spesielt gjelder dette forskning rettet mot spesielle utfordringer i selve produksjonsformen, f.eks. økologisk korndyrking, men også knyttet til produktutvikling og utvikling på markedssiden. Til sist vil informasjon være viktig for både å øke produksjonen og forbruket av økologiske landbruksprodukter.

For å nå målsettingen for det økologiske landbruket er det nødvendig å styrke innsatsen vesentlig. Dette vil bidra til økt avsetning av økologiske landbruksprodukter og til et mer miljøvennlig jordbruk. Det foreslås derfor at satsingen på økologisk landbruk styrkes med om lag kr 50 mill. til 125 mill. kr, hvorav 20 mill. kroner er engangsmidler. Tabell 8.15 viser fordelingen av bevilgning for 2002.

7.5.2 Primærproduksjon

Omleggingstilskudd, arealtilskudd og husdyrtilskudd

For å stimulere til økt omlegging til økologisk landbruk er avtalepartene enige om at omleggingstilskuddet til økologisk landbruk økes med 100 kr fra 650 kr pr. da til 750 kr pr. da for innmeldte arealer fra og med våren 2001.

I jordbruksoppgjøret i 2000 ble arealtilskuddet til grovfôrarealer fjernet og husdyrtilskudd ble innført. Endringen skulle få full virkning fra 2002. I 2001 utbetales det, som en overgangsordning, halvt husdyrtilskudd og halvt arealtilskudd. Avtalepartene er enige om at denne ordningen videreføres slik den praktiseres i 2001, dvs. med et arealtilskudd til grovfor på kr 55 pr. daa. Hus-

dyrtilskuddene økes innenfor en ramme på 10 pst. ut fra den halvering av nivåene som ble fastsatt i fjorårets jordbruksoppgjør.

På bakgrunn av Econs evaluering av tilskuddsordningen, samt klare signaler fra det økologiske miljøet om behov for stabilitet i tilskuddsordningene til de økologiske produsentene foreslås det ingen endringer i de øvrige tilskuddene.

Forskning

Med bakgrunn i Norges Forskningsråds forslag til forskningsstrategier for økologisk landbruk, økes avsetningen til forskning innen økologisk landbruk med 2 mill. kr til 8 mill. kroner.

Regional forankring, veiledning og informasjon

For at 10 pst.-målet skal nås er det viktig at sentralforvaltning, fylkesmenn, kommuner og veiledningsapparat kan fungere som pådrivere og kunnskapsformidlere. For å øke omleggingstakten anses det videre som sentralt at innsatsen knyttet til veiledning og informasjon økes.

For å gjøre dette mulig, er det nødvendig å gi de ulike aktørene større økonomisk handlingsrom og noe mer fleksibilitet ved tildeling av midler. På bakgrunn av dette er avtalepartene enige om at det avsettes 28 mill. kroner til en samlet målrettet satsing.

Anbefalte elementer i en slik satsing er:

- Krav til at den enkelte fylkesmann i løpet av 2001 utarbeider en handlingsplan for utvikling av økologisk landbruk i sin region i samarbeid med jordbruksorganisasjonene og andre sentrale aktører. Det avsettes midler til gjennomføring av handlingsplanen
- Midler til gjennomføring av nasjonale pilotprosjekt. Målet er å utnytte enkelte regioners fortrinn til raskt å utvikle spesielle produksjoner. Videre å avdekke flaskehalser, finne rasjonelle løsninger og utvikle helkjedesystemer som sikrer at økologiske produkter kommer ut til forbrukerne. For å stimulere til økt omlegging av sauehold til økologisk produksjon og økt omsetning av økologisk sauekjøtt vil det bli prioritert å sette i gang pilotprosjekter på sau i regioner hvor denne produksjonen står sterkt. Prosjektene må ha klare overføringseffekter til andre deler av landet og bør forankres hos fylkesmannen. Prosjektene inkludert urteproduksjonen skal gå over flere år. Utformingen fastsettes i fase II
- Det er avgjørende at kvaliteten på veiledningen er god og det foreslås å øke tilbudet om opplæring innen økologisk landbruk, bl.a. rettet mot ringledere. Prosjektet Gratis førsteråd (GFR) bør videreføres og styrkes. Videre bør det behovet produsenter som har mottatt GFR har for produksjonsfaglig oppfølging, f.eks. i form av intensivrådgivning, kartlegges og følges opp f.eks med et tilsvarende opplegg som i prosjektet GFR
- Som en utviding av tilbudet rettet mot de som legger om til økologisk jordbruk innføres et tilbud om gratis nettbasert innføringskurs i økologisk landbruk og en ordning med etablerte økologisk bønder som faddere for de som legger om
- Fra og med 01.01.04 vil det kun være tillatt å benytte økologisk formeringsmateriale i økologisk produksjon. I en utredning fra Landbrukstilsynet blir det pekt på at de ordinære tilskuddene til settepotetavl ikke er til-

strekkelige til å gjøre den økologiske settepotetdyrkingen interessant. Det foreslås derfor å innføre et prisnedskrivningstilskudd på om lag kr. 3 pr. kg for økologiske settepoteter. Det er også behov for økonomisk stimulering av annen økologisk produksjon og formeringsmateriale, for eksempel hagebruksfrø

- Fra 2005 vil det settes krav til at alt fôr til husdyr skal være økologisk. Produksjon av økologisk korn er følgelig en vesentlig flaskehals for utviklingen av økologisk landbruk i Norge. Storskalaforsøkene i økologisk korn- dyrking foreslås derfor videreført med en økt innsats knyttet til informasjon og kompetanseheving i økologisk korndyrking.

Organisasjoner

OIKOS ble stiftet 3. september 2000 og består av de tidligere organisasjonene ØkoProdusentane, Norsk økologisk urtelag og Norsk økologisk landbrukslag. Biologisk-Dynamisk forening består som egen organisasjon, men i tett samarbeid med OIKOS, bl.a. gjennom representasjon i styret.

Det er behov for en aktiv organisasjon som kan målbære de økologiske bøndenes behov ovenfor både avtaleparter og andre aktører. Det er nødvendig å prioritere økonomisk støtte til OIKOS i en etableringsfase, slik at de har ressurser nok til bygge opp en slagkraftig organisasjon. Også Biologisk- Dynamisk forening bør få noe økning i sin støtte.

Det avsettes kr 3,5 mill. kr i støtte til de økologiske organisasjonene OIKOS og Biologisk-dynamisk forening. Av dette tildeles OIKOS 3,3 mill. kr i etableringsstøtte og Biologisk-dynamisk forening 0,2 mill. kr. Støtte til organisasjoner i 2003 settes til 3,0 mill. kr.

Tilskudd til nedskrivning av kostnader ved kontrollen med økologisk produksjon

Det har vært en kraftig økning i både antall henvendelser til Debio og påmeldinger til kontrollordningen. Økende interesse for økologisk landbruk generelt medfører videre økt behov for informasjon, ikke minst til media.

En velfungerende kontrollordning er sentralt for å skape og opprettholde tilliten til økologiske produkter. Videre er det en forpliktelse som følger av EØS-avtalen. Det er derfor svært viktig å sikre at tilsynet har tilstrekkelig kapasitet til å kunne møte en økning i antall kontroll- og søknadsbehandlinger. Det er også viktig at Debio, som innehar god kunnskap om regelverket, har kapasitet til å viderebringe riktig informasjon raskt. Dette er også viktig for opinionsdanningen.

Avtalepartene er enige om å bevilge 4 mill. kroner til nedskrivning av kostnader ved kontroll og oppgaver i tilknytning til kontrollordningen. I tillegg foreslås det å avsette 0,5 mill. kroner til informasjonsarbeid. Bevilgningen flyttes over til kap. 1 110 fra og med 01.01. 2002.

7.5.3 Markedet for økologiske landbruksprodukter

Gjennomføring av strategi- og handlingsplan

Arbeidet med gjennomføring av markedsstrategier og handlingsplan for økologisk landbruk må videreføres. En viktig del av videreføringen vil fortsatt

være knyttet til informasjon til forbrukerne. Et sentral område vil videre være å støtte informasjon og markedsføringsarbeid.

Premieringsordning

Dersom foredlings- og omsetningsledd inntar en mer aktiv holdning til økologisk produksjon, antas det at dette vil skape en effekt bakover i verdikjeden som vil være et effektivt incitament for produsenter til å legge om driften. Kombinasjonen av lave økologiske produksjonsvolumer og krav knyttet til foredling av økologiske produkter, medfører at det både er utfordrende og kostnadskrevenende å få produksjonen fram til forbruker som økologisk produkt. Denne typen utfordringer er spesielt knyttet til foredling og omsetning av økologisk kjøtt.

Det foreslås at det opprettes en midlertidig premieringsordning rettet mot kjøttbransjen. Premieringen rettes mot aktører i foredlingsleddet som bidrar til å øke den andelen av den økologiske kjøttproduksjonen som når butikkene som økologisk produkt. Premiering gis i etterhånd av faktisk salg og på grunnlag av solgt kvantum. For å unngå en tilskuddsbasert omsetning, forutsettes det at varene omsettes til en merpris sammenlignet med konvensjonelle varer. Det foreslås at ordningen avgrenses til å gjelde perioden 2002-2005.

Bevilgningen til markedsstrategier inkludert opprettingen av en premieringsordning økes med 10 mill. kr til 20 mill. kr i 2002.

7.6 Andre politikkområder

7.6.1 Likestilling og rekruttering

I Stortingsmelding nr.34 (2000-2001) Om distrikts- og regionalpolitikken som ligger til behandling i Stortinget er det lagt til grunn at kjønns- og livsfaseperspektivet er en forutsetning for utviklingen av robuste samfunn. I dette ligger at utviklingen krever forståelse for befolkningens ulike preferanser og behov i forhold til kjønn, alder og livsfaser. Oppmerksomheten må rettes mot kvinners deltagelse i næringslivet, mot ungdom og unge i etableringsfasen. For å få til dette, må virkemidlene bli mer fleksible og kvinner må ha samme muligheter til å gjøre bruk av virkemidlene som menn.

Utviklingen når det gjelder likestilling og rekruttering i landbruket går sakte jf. kap.3.6. Landbruksdepartementet har i samspill med næringa og andre offentlige instanser, utarbeidet en ny strategi for likestilling og rekruttering til landbruket. Politikken må samordnes og knyttes sterkere opp mot den generelle regional- og distriktpolitikken. Tiltak for likestilling og rekruttering må rettes både mot utviklingen i bygdene generelt og landbruket spesielt, og det må legges sterkere vekt på livsfaseperspektivet. Målet er å gjøre det attraktivt å bo og virke i bygda og landbruket. Innsatsen må rettes både mot kvinner og menn.

Landbruksdepartementet vil i samarbeid med avtalepartene, Kommunal- og regionaldepartementet og Barne- og familiedepartementet og eventuelt Fiskeridepartementet iverksette en målrettet satsing i en eller flere pilotregioner med sikte på å styrke rekruttering til og likestilling i landbruket og bygda med livsfaseperspektivet som basis. Innsatsen skal rettes både mot kvinner og

menn. Utvelging av regioner og konkretisering av satsingene gjøres av de deltagende aktører i fellesskap. Tiltakene vil bli dekket over BU-midlene for 2002.

7.6.2 Etter- og videreutdanning

I St. meld. nr. 42 (1997-98) Kompetansereformen og Stortingets behandling av denne er det lagt vekt på å utvikle et etterutdanningstilbud for selvstendige næringsdrivende. Avtalepartene har sett behovet for en felles strategi for å utvikle etterutdanningstilbud som retter seg mot jordbrukere som selvstendig næringsdrivende. Kompetanseutviklingsprogrammet i landbruket ble etablert i 2001 med en varighet på 3 år i første omgang.

Det er opprettet et felles styre for kompetanseutviklingsprogrammet og EVL (etter- og videreutdanningsfond i landbruket, tidligere EDL-fond). Styret er oppnevnt av partene i jordbruksforhandlingene. Fondet forvaltes av Statens landbruksforvaltning. Det settes av 8 mill. kr i 2002 til kompetanseutviklingsprogram i landbruket.

7.6.3 Veiledningstjenesten i landbruket

Landbruk og matproduksjon er kunnskapsbasert virksomhet, og kravene til næringsutøverens kunnskaper i produksjonsfaglige spørsmål, driftsledelse og foretaksøkonomi vil være økende.

Landbruksdepartementet har derfor etablert en arbeidsgruppe med representanter fra fem fylker (Fylkesmannen i Telemark, Rogaland, Nord-Trøndelag, Troms og Finnmark) for å vurdere tiltak for å utvikle en mer kostnads- og formåls effektiv veiledningstjeneste i landbruket. Gruppen har gjennom en enkel kartlegging i sine fylker vist at landbruket gjennom sine egne veiledningsorganisasjoner disponerer betydelige ressurser til kunnskaps- og tjenesteformidling. Tjenestene er spredt på en rekke ulike organisasjoner/virksomheter som er organisert dels på lokalt nivå, dels på fylkesnivå og dels i landsdeler. Kartleggingen viser at det er liten grad av samlokalisering og deltakelse i samordningstiltak mellom de ulike delene av veiledningstjenesten.

Etter gruppens vurdering bør det legges vekt på å utvikle og organisere veiledningen slik at kunnskapsformidlingen blir mer effektiv og virkningene på lønnsomheten i landbruket blir sterkere. Arbeidsgruppens hovedanbefaling er at det, bl.a. gjennom virkemiddelsystemet over jordbruksavtalen, stimuleres til samordning og organisering av landbrukets tjenesteformidlings- og veiledningsvirksomhet i regionale kompetansesentra for landbruk. Ressurser og kompetanse som i dag er spredt på mange ulike organisasjoner kan da disponeres på en samlet og helhetlig måte.

Arbeidsgruppen gis mandat til å fortsette sitt arbeid i et hovedprosjekt. Mandatet utformes av Landbruksdepartementet etter samråd med næringsorganisasjonene. I det videre arbeidet legges det til grunn et nært samarbeid mellom avtalepartene og andre berørte aktører.

7.7 De enkelte produksjonssektorene

7.7.1 Nye retningslinjer for målprisreguleringen

En partssammensatt arbeidsgruppe har gjennomgått jordbruksavtalens prisbestemmelser. Gjennomgangen omfattet målprissystemet og tilhørende avtalebestemmelser for kjøtt, egg, frukt og grønt. Gruppa har gitt en vurdering av endringene i funksjonsforutsetningene for målprissystemet og foreslått endringer og presiseringer i avtaleteksten, jf. kap. 7.1.4.

Det er foreslått prinsipper for hvordan målprissystemet bør utformes, herunder vektlagt behovet for å tilpasse representantvaresystemet slik at det ikke reduserer jordbrukets økonomiske incitament til å utvikle kvalitets- og spesialprodukter. Prissystemet bør utformes slik at jordbruket kan få økonomisk gevinst av vellykkede satsinger på spesialprodukter. Varer som har en ekstra kvalitetsegenskap som tilkommer hos primærprodusent bør behandles særskilt når disse varene er nisjeprodukter, men likevel kommer inn under klassifiseringen som representantvare.

Det er behov for å fastsette retningslinjer for rapportering fra markedsregulator til SLF og for regulators informasjonsplikt overfor andre markedsaktører. Det bør avtalefestes hva som skal skje dersom oppnådd pris på representantvaren overstiger målpris som gjennomsnitt for avtaleåret. Arbeidsgruppen anbefaler at en i tilfeller med overnotering i et avtaleår legger til grunn oppfølging gjennom tilsvarende undernotering i det påfølgende avtaleår.

Når det gjelder forskningsavgiften, mener partene at håndteringen av avgiften i forhold til målprisen bør være lik for alle sektorer når avgiftsgrunnlaget utvides. Forskningsavgift på landbruksvarer trekkes fra oppnådd pris før sammenligning med målpris.

7.7.2 Korn og kraftfôr

I St.meld. nr. 19 (1999-2000) om norsk landbruk og matproduksjon ble det foreslått å avvikle den statlige kjøpeplikten på korn og erstatte den med en ny markedsordning basert på målpriser i jordbruksavtalen. Flertallet i næringskomitéen sluttet seg til dette i Innst. S. nr. 167 (1999-2000). Under jordbruksoppgjøret 2000 ble det vedtatt å nedsette en avtalepartssammensatt arbeidsgruppe med mandat å utrede den detaljerte utformingen av en ny markedsordning for korn, jf. St.prp. nr. 82 (1999-2000). Flertallet i næringskomitéen ga i Innst. S. nr. 219 (1999-2000) om jordbruksoppgjøret 2000 sin tilslutning til dette og viste til Innst. S. nr. 167 (1999-2000). I St.prp. nr. 82 (1999-2000) ble det forutsatt at de nærmere retningslinjer for ny markedsordning, herunder plassering av ansvar for gjennomføring av markedsreguleringstiltak og hvor i verdikjeden målprisen skal gjelde, skulle fastsettes av jordbruksavtalepartene innen 1. februar 2001 etter at utredning og høring var gjennomført. Stortinget hadde ikke noen merknader til dette opplegget.

Den partssammensatte arbeidsgruppen avga rapport 15. november 2000. Rapporten ble sendt på høring til 29 instanser med høringsfrist 2. januar.

Jordbruksavtalepartene drøftet opplegget for den nye markedsordningen i møte 6. februar 2001. Under henvisning til St.prp. nr. 82 (1999-2000), Stortingets behandling av den (Innst.S. nr. 219 (1999-2000)) og innstilling fra parts-

sammensatt arbeidsgruppe avgitt 15.11 2000 ble partene enige om at det innføres en ny markedsordning for korn fra 01.07 2001 som baseres på at:

1. Statens kjøpeplikt på korn til faste priser oppheves og erstattes med målpriser i jordbruksavtalen for fôrkorn, oljefrø, mathvete og matrug. Målpri-sene defineres på et utvalg mottaksanlegg ved Oslofjorden. Prisene forut-settes styrt innenfor et prisbelte på +/- 5 prosent i forhold til målpris.
2. Importsystemet legges om til et system med tollkvoter. Kvotene fordeles ved auksjon.
3. Pris- og markedsreguleringsansvaret legges til Norske Felleskjøp. Det legges til grunn at dette suppleres med tiltak for å bidra til konkurranse i kornhandelen, og at en betydelig del av førstehåndsomsetning og fored-ling av korn håndteres utenom Felleskjøpsystemet. Det skal legges til rette for konkurranse på likeverdige vilkår. De landbrukspolitiske og kon-kurransepolitiske rammevilkår, herunder markedsregulators mottaks- og forsyningsplikt, vil bli utformet ut fra dette.

Partene ble enige om at jordbruksavtalens pris og reguleringsbestemmelser for korn for avtaleåret 2001-2002 skal baseres på pkt. 1 - 3 ovenfor og for øvrig bygge på innstilling avgitt 15.11 2000 fra den partssammensatte arbeidsgrup-pen. Partene ble videre i møtet den 06.02.01 enige om i fellesskap å bidra til å forberede ordningen og etablere de konkurransemessige forutsetninger for den, jf. pkt. 3.

Vedtaket om å gi Norske Felleskjøp markedsreguleringsansvaret ble gjort under forutsetning av at det ble satt i verk tiltak for å bidra til konkurranse i kornhandelen og at en betydelig del av førstehåndsomsetningen og foredling håndteres utenom Felleskjøpsystemet. Endringene på eiersiden i Statkorn AS, der Statkorn Holding ASA i mars 2001 kjøpte tilbake Felleskjøpgruppens aksjer i Statkorn AS med virkning fra 01.01 2001, vil bidra til dette.

Opplegget for kornsesongen 2001/2002

Det innføres ny markedsordning for korn fra 1. juli 2001. Statens kjøpeplikt på korn til faste priser oppheves og erstattes med målpriser i jordbruksavtalen. Eksisterende virkemidler som prisnedskrivningstilskudd, matkorntilskudd og prisutjevningsbeløp på råvarer til kraftfôr videreføres.

Fraktordningene videreføres innenfor samme ramme som tidligere, 150 mill. kroner, men med endringer når det gjelder innfrakt/mellomfrakt. Etter høring har Landbruksdepartementet fastsatt nye forskrifter for frakt av korn. Endringene innebærer at det i hovedsak kun gis frakttilskudd til korn som fraktes mellom overskuddsområdet (fylkene Akershus/Oslo, Vestfold, Øst-fold, Telemark, Buskerud, Hedmark og Oppland) og underskuddsområdet (fylkene utenfor overskuddsområdet). Dette tilskuddet utbetales med en sats fra kornprodusent eller mottaksanlegg til transittanlegg ved Oslofjorden og en sats fra transittanlegg til havner med produksjonsanlegg i underskuddsområ-det. Det gis ikke frakttilskudd fra produsent eller mottaksanlegg til nærmeste transittanlegg hvis avstanden er 5 mil eller mindre. Endringene i de eksiste-rende fraktordningene fører til innsparinger i størrelsesorden ca. 18 mill. kro-ner. De innsparte midlene nyttes til satsjusteringer for frakt av korn fra over-skuddsområdet til underskuddsområdet og justering av egenfraktandel og/eller fraktsatser for frakt av kraftfôr med om lag halvparten av innspart beløp

på hver ordning. Disse endringene er fastsatt ut fra en helhetsvurdering av den distriktpolitiske og konkurransemessige virkning av fraktordningene.

Målprisene i den nye markedsordningen, gjeldende fra 01.07 2001, innebærer en teknisk justering av prisene i gjeldende ordning med 14 øre pr. kg. De nye prisene blir som vist i tabellen nedenfor.

Tabell 7.1: Målpriser på korn i ny markedsordning.

	Kroner pr. kg
Målpris hvete	2,31
Målpris rug	2,15
Målpris fôrkorn	1,85
Målpris oljevekster	4,44

Intensjonsprisen på bygg fastsettes til kr 1,93 pr. kg. Intensjonsprisen på havre fastsettes til kr 1,71 pr. kg. Målprisen er basert på andel bygg og havre på hhv. 63 og 37 prosent. Målprisbestemmelsene i den nye ordningen inntas i ny avtaletekst i fase 2. Det innføres prisnedskrivningstilskudd til erter. Justeringen kan innebære en økning i kraftfôrpris på 1 øre pr. kg.

7.7.3 Markedsordningen for melk

Det vises til kap. 4 for nærmere omtale av konkurransesituasjonen i meierisektoren.

Produksjonsnivå for melk

Ut fra utviklingen i det innenlandske melkeforbruket og Norges forpliktelser knyttet til reguleringseksport i WTO-avtalen, er det anslått at det vil være rom for produksjon av om lag 1 500 mill. liter kumelk. Budsjettneemnda for jordbruket har beregnet meierileveransen til om lag 1 535 mill. liter melk i 2001. Dette innebærer at det fortsatt er behov for reduksjon av produksjonen.

Kvotordningen for melk

Statens forhandlingsutvalg foreslo i sitt tilbud at ordningen med kjøp og salg av kumelkkvoter endres slik at det også åpnes for direkte kjøp- og salg mellom brukere. Statens landbruksforvaltning har på oppdrag fra Landbruksdepartementet, utredet et slikt system. Forslaget bygger på utredningen fra SLF.

Det ble lagt til grunn at hovedformålet med å innføre et system med direkte kjøp og salg av kvoter, er å øke tilpasningsmulighetene og handlingsrommet for melkeprodusentene. Det er særlig behov for å øke enkeltbruks mulighet til å øke sin kvote. Etter forhandlingsutvalgets vurdering vil systemet også bidra til å øke bygdenes muligheter til å opprettholde sin andel av melkeproduksjonen, slik Næringskomiteen ba om ved behandlingen av St.meld. nr. 19 (1999-2000).

Statens forhandlingsutvalg foreslo en ordning som bygger på følgende hovedprinsipper:

- Ordningen reserveres for de brukene som i dag har kvote. Dersom markedssituasjonen og/eller interessen for kjøp endres, vil det være mulig å

- forandre ordningen slik at også eiere av bruk uten kvote kan kjøpe kvote.
- Bestemmelsen om at man maksimalt kan kjøpe 20 eller 30 pst. av kvoten man har fra før, fjernes.
 - Begrensningene på 170 000 liter/historisk basiskvote og arealkravene videreføres.
 - Kjøp og salg av kvote kan skje når som helst i løpet av året, men kvotehandelen gis ikke virkning før 1. januar påfølgende år. Godkjenninger fra SLF sendes fortløpende.
 - Prisfastsettingen på kvotene overlates til kjøper og selger.
 - Eiere av bruk med aktiv ²⁾

kvote kan selge kvoten.

- Selgere kan selge gjennomsnittet av sin produksjon innenfor kvoten siste 5 år.
- Hele kvoten må selges, men salgskvantumet kan fordeles på flere kjøpere.
- Man selger i utgangspunktet kvoten (gjennomsnittsmengden) uten inn-dragning. Det åpnes imidlertid for at en inndragningsprosent kan fastsettes dersom det er behov for å redusere produksjonen. Inndragningsprosenten fastsettes ut fra prognoser i god tid før det året avtale om handel skal skje.
- Forholdstall vil fortsatt være et virkemiddel for å redusere produksjonen.
- Kjøp og salg må foregå innenfor hvert enkelt fylke,
- Ordningen med direkte kjøp og salg igangsettes i 2002 for å få virkning fra kvoteåret 2003.

Det ble lagt til grunn at SLF må utrede nærmere (innen 1. november 2001) detaljene for gjennomføring av ordningen.

I forhandlingene ble dette spørsmålet utsatt og lagt til en arbeidsgruppe, jf. sluttprotokollen i vedlegg 1 og sitatene nedenfor. I protokollen heter det:

Ved kjøp- og salgsrunden i 2001 legges det opp til at oppkjøp ut over 20 mill. liter kumelk selges ut igjen til produsentene. Bevilgningen reduseres med 77,1 mill. kr til 20 mill. kr i 2002. Det legges opp til at det resterende behovet i 2002 finansieres av engangsmidler. For kjøp- og salgsrunden i 2002 settes prisen til kr 4,50 pr. liter for kvoter inntil 100 000 liter. Fra 100 000 liter til 200 000 liter settes prisen til kr 2,25 pr. liter.

Det vises til Innst. S. nr. 167 (1999-2000):

«Flertallet viser til at det er klare stordriftsfordeler i melkeproduksjonen og mener virkemidlene samlet må stimulere til en moderat strukturutvikling for å sikre en tilfredsstillende inntektsutvikling for produsenter som har melkeproduksjon som et viktig bidrag til sysselsetting og inntekt. Flertallet støtter departementets forslag om å utrede en ordning med mulighet for leiekvoter for å øke bygdas mulighet til å opprettholde sin andel av melkeproduksjonen og sørge for at enkelte meieridistrikter ikke tappes for for mye melkekvantum.»

For øvrig heter det i sluttprotokollen:

«Kvoteleie er med denne hensikt utredet i en partssammensatt arbeidsgruppe, men ikke funnet å være et hensiktsmessig virkemiddel i forhold til Stortingets mål.

²⁾ Aktiv kvote betyr at kvoten brukes. Bruk med aktiv kvote har melkeproduksjon i dag.

Partene er på denne bakgrunn enige om å utrede en ordning med kjøp og salg av melkekvoter direkte mellom produsenter nærmere. I gjennomgangen skal det foretas en vurdering av utredningen som er gjennomført av Statens landbruksforvaltning og vurderinger av tilsvarende ordninger i andre land. Også andre ordninger som kan øke fleksibiliteten kan vurderes. Arbeidet skal være avsluttet innen 15. februar 2002.»

Det settes ikke av melkekvote til omstilling fra sauehold til melkeproduksjon i rovdyrutsatte områder. Når det gjelder bruk av BU-midler ved tilpasning/ omlegging av driften i rovdyrutsatte områder, vises det til enighet mellom partene i St.prp. nr. 75 (1998-1999).

Geitemelk

All geitemelkkvote som kjøpes opp selges ut igjen til produsentene. Minimumskvoten økes fra 5 000 liter til 15 000 liter.

Samdrifter

Det gjennomføres følgende endringer i regelverket for samdrift i melkeproduksjon basert på at utbetaling av driftstilskuddet overføres til Statens landbruksforvaltning, (jf. også kap. 7.2.5 om tilskudd til samarbeidsformer og selskaper i andre produksjoner enn melk):

- Medlemmene i samdrifta søker separat om arealbaserte tilskudd. Alle tilskuddsenheter får beregnet bunnfradrag.
- Samdrifta søker samlet om tilskudd for alle dyr, både dyr i samdriftsfjøset og eventuelle dyr plassert på medlemmenes egne driftsenheter uansett husdyrslag, jf. forslag til generelt regelverk for samarbeid og selskaper. I tilskudd husdyr fastsettes det en egen toppavgrensning for samdrifter på 190 000 kroner.
- Det etableres et særskilt driftstilskudd i melkeproduksjon for samdrifter som erstatter de separate driftstilskudd til deltakerne. Det gis ett tilskudd pr. samdrift. For samdrifter med to og tre medlemmer fastsettes driftstilskuddet til hhv. 150 000 kr og 220 000 kr. For eksisterende samdrifter med fire eller flere medlemmer etableres det en overgangsordning, hvor disse blir gitt et ekstra tilskudd tilsvarende ett ordinært driftstilskudd pr. medlem utover tre. Dette tilskuddet avtrappes lineært over 4 år.
- Særskilt tilskudd til samdrifter under velferdsordningene avvikles. Samdrifter kan motta ordinært tilskudd til avløsning ved ferie og fritid, men uten krav til dokumentasjon.
- Det settes et øvre tak pr. samdrift på 500 000 liter.
- Avgrensingen i BU-forskriftens §6 blir videreført ved at det kan tildeles inntil 2 investeringstilskudd pr. fellestiltak.
- For samdrifter i geitemelkproduksjon og kumelk i Nord-Norge justeres satsene i strekpunkt 3 tilsvarende satsforskjellen i driftstilskudd pr. bruk til hhv. 162 000 kr og 238 000 kr.

Endringene vil normalt ikke få vesentlige økonomiske følger for samdrifter med inntil 3 medlemmer. For samdrifter med flere enn tre medlemmer vil det bli iverksatt en overgangsordning, jf. tredje strekpunkt.

Prisutjevningsordningen for melk

Partene er enige om å drøfte visse tekniske justeringer i målprisene, basert på materialet fra etterkontrollen. Fordeling av tilleggene i melkepris vurderes ut fra markedsforholdene i forhold til eksisterende priser. Fordelingen gjennomføres i fase II. Avtalepartene og markedsregulator drøfter oppfølging av prisbestemmelsene for melk høsten 2001.

Driftstilskudd til melkeproduksjon

Ordningen med driftstilskudd til melkeproduksjon legges om til et produksjonsnøytralt tilskudd pr. bruk, med en hensiktsmessig avtrapping av tilskuddet for de minste brukene. Avtrappingen beregnes ut fra antall melkekyr, jf. kap. 8.5.1. Utbetaling av tilskudd overføres til SLF og gjennomføres to ganger i året.

Tiltak for geiteholdet

Under fjorårets jordbruksoppgjør ble det vedtatt at et utviklingsprogram for geiteholdet skulle inngå som en del av verdiskapingsprogrammet for norsk matproduksjon. Ansvar for den videre oppfølging og konkretisering av tiltak, ligger således først og fremst hos næringa selv.

Under oppgjøret i 2000 ble det videre bestemt å etablere en ordning med tildeling av produksjonsrettigheter for geitemelk for lokal foredling. Utkast til regelverk er sendt på høring. Det legges til grunn at tildeling av produksjonsrettigheter kan skje i løpet av høsten 2001.

Over tiltaksfondet post 50.13 avsettes 4 mill. kroner til prosjektet «Fris-kere geiter», jf. jordbrukets krav.

7.7.4 Kjøtt og egg

I samsvar med Målprisgruppas forslag gjennomføres endringer og presiseringer av jordbruksavtalens målprispunkt for gris, fjørfekjøtt og egg, med tilhørende teknisk justering av målprisen.

Slaktegris uten hode og labber blir ny representantvare for varegruppen gris og det foretas en teknisk justering av målpris gjennom en økning med 2,10 kr pr. kg.

Engrosprisnoteringer i overskuddsområde nyttes som prisgrunnlag for egg og fjørfeslakt og noteringspunktet flyttes nærmere produsenten i verdikjeden. Samlet teknisk justering av målpris som følge av disse endringene, er en reduksjon på 1,74 kr/kg for egg og 2,72 kr/kg for kylling.

7.7.5 Frukt, grønt og potet

Frukt og grønt

Ved jordbruksoppgjøret i 2000 la partene til grunn at man oppnådde dispensasjon fra kravene i forskrift om prisopplysning for varer når det gjelder produktene blomkål, stangselleri, kinakål, brokkoli, agurk og purre. Unntaket for disse produktene skulle komme i tillegg til øvrige produkter hvor det foretas prisnotering pr. bunt. På bakgrunn av søknad fra Landbruksdepartementet har Konkurransetilsynet vedtatt at varig unntak for prisopplysning skal utvi-

des til å omfatte salat og kinakål. For de øvrige grønnsakene; blomkål, brokoli, stangselleri, agurk og purre, er det gitt midlertidig dispensasjon frem til 1. juli 2001. Dette følges opp med nødvendige tilpasninger i målprisene i fase II av jordbruksforhandlingene.

Potet

Ved jordbruksoppgjøret i 2000 ble partene enige om å foreta en nærmere spesifisering av noteringsgrunnlaget for potet basert på antall feilenheter. Partene er enige om at noteringsgrunnlaget knyttes til 12 feilenheter, og det benyttes en omregningsfaktor for å justere til målprisnivået.

8 Oversikt over postene på kapittel 1150 og 4150

8.1 Innledning

Nedenfor er det gitt en omtale av endringer i bevilgninger og regelverk for de enkelte poster og underposter på kap 1150 og 4150. For en samlet oversikt over utslag av årets jordbruksavtale og utslag på statsbudsjettet i 2001, vises det til kapittel 12.

8.2 Post 50 Fondsavsetninger

Forslagene innebærer en reduksjon i bevilgningen på posten på 16 mill. kr for kommende avtaleperiode. Bevilgningen på posten økes med 6,05 mill. kr i 2001.

8.2.1 Underpost 50.11 Tilskudd til Landbrukets utviklingsfond (LUF)

Etter LUFs vedtekter kan fondsmidlene benyttes til tiltak som tar sikte på å styrke og bygge ut næringsgrunnlaget på det enkelte bruk. Vedtektene for Landbrukets utviklingsfond er vedtatt av Stortinget. Landbruksdepartementet gis fullmakt til å fastsette vedtekter for LUF, jf. forslag til romertallsvedtak.

Landbrukets utviklingsfond hadde pr. 31.12 2000 en kapital på 2 561 mill. kr. Av kapitalen var 1 063 mill. kr inntestående beløp i statskassen og 1 498 mill. kr var i form av utlån. Det ble bevilget 620 mill. kr til LUF i 2000. Rammen for tilsagn ble satt til 925 mill. kr. Forbruket av midler var 967 mill. kr. Ansvar knyttet til innvilgede, ikke utbetalte tilskudd og investeringslån var pr. 31.12 2000 på 942,7 mill. kr. I tabell 8.1 er det bl.a. gitt en oversikt over bruken av LUF-midlene i 2000, vedtatt innvilgningsramme for 2001, samt forslag til innvilgningsramme for 2002.

Bevilgningen til LUF økes med 1 mill. kr fra 734 mill. kr til 735 mill. kr for 2002. Som et engangstiltak bevilges 20 mill. kr til styrking av LUF i 2001.

I tabell 8.2 er det foretatt en framføring av kapitalsituasjonen for Landbrukets utviklingsfond basert på en bevilgning på 735 mill. kr og en innvilgningsramme på 1 013,0 mill. kr fra og med år 2002.

Basert på forutsetninger om bevilgning, frafall i ansvar, renteinntekter, avdragsinnngang og innvilgningsramme viser oversikten en reduksjon i disponible midler på 72 mill. kr over fireårsperioden 2002-2005. Dette betyr at LUF må tilføres ytterligere midler fra 2002 dersom innvilgningsrammen skal opprettholdes.

Verdiskapingsprogrammet for norsk matproduksjon

Verdiskapingsprogrammet for norsk matproduksjon ble startet opp i januar 2001. I programmets første fase fram mot utgangen av 2002, er handlingsområdet «Nyskaping og bedriftsutvikling» prioritert sammen med handlingsområdene «Kompetanse» og «Mobilisering og nettverk». Det er pr. dato regis-

trert prosjektskisser/-søknader med et samlet søknadsbeløp som er dobbelt så stort som de disponible midlene. Samtidig er det ikke avsatt programmidler til den kompetansesatsingen som programmet legger til grunn.

Med utgangspunkt i interessen for verdiskapingsprogrammet og programmets ambisjonsnivå, økes bevilgningen til tiltaket med 40 mill. kr til 90 mill. kr i 2002.

Konkurransestrategiene for norsk mat

Konkurransestrategiene for norsk mat er en del av verdiskapingsprogrammet for norsk matproduksjon. I arbeidet med en tilpasning av konkurransestrategiene i tråd med verdiskapingsprogrammet er det lagt opp til en evaluering av disse i løpet av 2002. Det legges til grunn at konkurransestrategiene i 2001 samordnes med produkt- og bedriftsutvikling og kompetansesatsingen i verdiskapingsprogrammet. Bevilgningen til konkurransestrategiene reduseres med 9 mill. kr til 60 mill. kr i 2002. Evalueringen av konkurransestrategiene vil foreligge før jordbruksforhandlingene i 2002. Fordelingen av bevilgningen foretas i fase II forhandlingene.

BU-midlene

Bygdeutviklingsmidlene har som formål å fremme lønnsom næringsutvikling på bygdene innen og i tilknytning til landbruket. Tabell 8.3 gir en oversikt over bruken av BU-midler i 2000 og avsetningen i 2001, samt forslag for 2002. For 2002 foreslås en ramme på 518 mill. kr for de fylkesvise BU-midlene og 35 mill. kr for de sentrale BU-midlene. Dette er en reduksjon på 12 mill. kr sammenliknet med 2001. Det blir gitt en kvote til tradisjonelt landbruk og en kvote til utviklingstiltak til hvert fylke. Fra og med 2002 åpnes det for at 10 pst. av kvoten kan overføres til det formålet det er størst etterspørsel etter. Formålet med dette er å utnytte totalrammen best mulig. Det vises for øvrig til omtale i kapittel 7.3.

Sentrale BU-midler

Sentrale BU-midler innvilges ved SNDs hovedkontor til prosjekter av landsomfattende og fylkesovergripende karakter. Rammen for 2002 økes med 5 mill. kr, fra 30 mill. kr i 2001 til 35 mill. kr i 2002. Denne økningen er knyttet til at «tilskudd til unge bønder» avvikles og at 5 mill. kr blir overført til de sentrale BU-midlene og øremerket ledelses- og strategiutviklingsprogrammet Agro-FRAM. Agro-FRAM retter seg mot gården som bedrift og bonden som bedriftsleder, og er et pilotprosjekt med utprøving i flere fylker. Agro-FRAM har så langt vist meget gode resultater og tiltaket anses å ha god effekt på rekruttering, kompetanse og lønnsomhet i det tradisjonelle landbruket. Det øremerkes videre 10 mill. kr av de sentrale BU-midlene til Markedsførings-samarbeidet Landbruket - Norges Turistråd. Styringsgruppen for markedsførings-samarbeidet bør vurdere om flere aktører skal trekkes inn i markedsføringen av bygdeturismen. Det øremerkes også 5 mill. kr av de sentrale BU-midlene til å videreutvikle det næringsmessige potensialet i utmarksressursene, herunder arbeidet med «Lokal foredling av vilt- og fiskeressursene» og Norsk Hjortesenter på Svanøy.

Partene er enige om at det nedsettes en arbeidsgruppe for å utvikle en strategi for næringsutvikling i utmark. Arbeidsgruppen oppnevnes i samråd

med SND. SND skal være sekretariat for gruppen. Arbeidsgruppen skal blant annet:

- gjennomgå eksisterende satsing på utnytting av utmarksressursene
- kartlegging av flaskehalsene for økt utnytting av utmarka
- gi råd om hvordan SND best bør forvalte de sentrale BU-midlene avsatt til utmarksformål
- foreslå tiltak for å få til økt satsing på utmarksressursene framover

Det øremerkes videre 1 mill. kr fra de sentrale BU-midlene til Kystkulturmu-seet NORVEG i Rørvik (Nasjonalt senter for kombinasjonsnæringene fiske og landbruk). Midler til regionale prosjekter kan fortsatt prioriteres fra de sentrale BU-midlene (jf. kap 7.3). Gode prosjekter innen bioenergi må prioriteres innenfor rammen av de sentrale BU-midlene.

Fylkesvise BU-midler forvaltet av SND

Satsing på ny næringsutvikling har medført økt kapitalbehov. Evalueringen av BU-midlene viser at det ligger betydelig potensiale og et behov for økt verdiskaping og sysselsetting i nye næringer på gårdsbruk. Det må legges til rette for å utnytte dette potensialet gjennom tilgang på kapital i hele landet. Det er viktig å se BU-midlene i sammenheng med verdiskapingsprogrammene slik at primærprodusenter stimuleres til å handle i retning av målsettingene for verdiskapingsprogrammene. Rammen for utviklingstiltak settes til 185 mill. kr i 2002.

Rammen for BU-midler til tradisjonelt jordbruk økes med 21 mill. kr, fra 252 mill. kr i 2001 til 273 mill. kr i 2002. Denne økningen er knyttet til at «tilskudd til unge bønder» avvikles og 21 mill. kr blir overført til de fylkesvise BU-midlene for å få en mer målrettet satsing på unge bønder som ønsker å overta og drive gårdsbruk. 8 mill. kr som i 2000 ble lagt inn i BU-midlene for å støtte grøfting i Nord-Norge er videreført i avsetningen til tradisjonelt landbruk, og det kan fortsatt bevilges midler til grøfting i Nord- Norge innenfor rammen. Investeringsstøtten til det tradisjonelle landbruket må økes da nye forskrifter om hold av produksjonsdyr i landbruket gradvis trer i kraft fram mot 2005. Kravene som stilles i forskriftene medfører et betydelig behov for ombygging og utvidelse av husdyrrom. En kartlegging og undersøkelse av betongkonstruksjoner i landbruket har avdekket spesielt store behov for rehabilitering av gjødselkjellere og betongkonstruksjoner. Tilgang på tilfredsstillende finansieringsmuligheter i alle deler av landet er et viktig virkemiddel, både for å tilfredsstille kravene i forskriftene og for å sikre rekruttering av unge brukere. Økologisk landbruk skal prioriteres ved bruk av investeringsstøtte til tradisjonelt landbruk. Det åpnes for at de fylkesvise BU-midlene til tradisjonelt landbruk kan nyttes til dekning av saksomkostninger ved tvist om reinbeite. Dette er en oppfølging av næringskomiteens enstemmige innstilling, jf. Dokument nr. 8:26 (2000-2001) og Innst. S. nr 158 (2000-2001). Saken drøftes i fase II forhandlingene.

En partssammensatt arbeidsgruppe har gått gjennom BU-ordningen med tanke på forenkling. På bakgrunn av dette er avtalepartene enige om følgende endringer:

- Ordningen med arbeidskraftstøtte avvikles. Ordningen ble opprettet på en tid da etablererstipendordningen hadde et annet innhold. Slik etablerersti-

pendordningen i dag er utformet dekker den de opprinnelige intensjonene med arbeidskraftstøtten.

- Ordningen med tilskudd og investeringslån til kjøp av landbruksareal avvikles. Rapportering viser at ordningen har vært lite brukt, og effektene av ordningen er usikre.
- Det innføres ny avgrensning hva gjelder tilmåling av investeringsstøtte fra de fylkesvise BU-midlene. Investeringer kan støttes med inntil 20 pst. av kostnadsoverslaget i tilskudd, maksimalt 200 000 kr pr. bruk (230 000 kr i Nord-Norge og Namdalsregionen). Videre kan investeringer støttes med inntil 25 pst. av kostnadsoverslaget i BU-lån (rentefritt lån), maksimalt 500 000 kr pr. bruk (530 000 kr i Nord-Norge og Namdalsregionen). Det skal gjøres fratrekk for BU-tilskudd og BU-lån som er utbetalt til landbrukseiendommen de siste 5 årene. Avgrensningen gjelder uavhengig av om det er gitt støtte til tradisjonelt landbruk eller nye næringer tidligere.

Fylkesvise BU-midler forvaltet av Fylkesmannen

Rammen for midler til utredning og tilrettelegging fastsettes til 60 mill. kr i 2002. Innenfor bevilgningen er det en ramme til praktikantordningen på om lag 15 mill. kr. Departementet legger til grunn at SND og Landbruksavdelingene hos fylkesmannen kan bevilge BU-midler innenfor tildelt ramme til regionsamarbeid, slik det er gjort i Valdres og Nord-Gudbrandsdalen i 2000 og 2001. Avtalepartene inviteres til å drøfte bruken av BU-midlene til utredning og tilrettelegging i det enkelte fylke.

Tabell 8.1: Oversikt over LUF (mill.kr)

Ordning	Innvilg- nings- ramme 2000	Innvil- get 2000	Ansvar 01.01.0 1	Innvilg- nings- ramme 2001	Prog- nose 2001 ¹	For- slag 2002
Verdiskapingsprogram for matpro- duksjon				50,0	50,0	90,0
Konkurransestrategier for norsk mat				69,0	69,0	60,0
Kompetansetiltak				5,0	5,0	8,0
Bygdeutvikling						
Sentrale SND	50,0	44,4	56,2	30,0	55,0	35,0
SND fylker	463,0	473,1	314,8	455,0	494,3	458,0
Fylkesmannen	120,0	127,3	162,3	80,0	91,6	60,0
Sum bygdeutvikling	633,0	644,8	533,3	565,0	640,9	553,0
Spesielle miljøtiltak						
Investeringer i miljøtiltak	25,0	29,2	-	-	-	-
Særskilte k.landsk.m.	105,0	128,0	-	-	-	-
Miljø og ressursvern	3,0	3,0	-	-	-	-
Sentr. miljø- og k.landsk.m.	-	-	8,6	23,3	24,7	28,3
Fylkesv. miljø- og k.l.m.	-	-	342,4	119,7	132,3	113,7
Sum spesielle miljøtiltak	133,0	160,2	351,0	143,0	157,0	142,0
Skogbruk						

Tabell 8.1: Oversikt over LUF (mill.kr)

Skogbruksplanlegging	39,0	39,5	22,0	47,0	47,0	-
Viktige miljøkvaliteter	-	-	-	5,0	3,0	-
Vanskelige driftsområder	-	-	-	-	-	-
Kurs og opplæring	12,0	12,0	0,9	11,0	11,0	-
Skogkulturtiltak	12,0	12,0	-	13,0	13,0	-
Skogsbilveier	61,5	65,2	30,3	62,0	63,5	-
Org. virkesomsetning	3,5	3,5	-	3,5	3,5	-
BU-ordn. overført til LUF	25,0	24,4	2,2	11,5	13,0	-
Sum skogbruk	153,0	156,6	55,4	153,0	154,0	158,0
Frukttrefelt	4,0	3,7	3,0	-	-	-
Overføring til SUF	2,0	2,0	-	2,0	2,0	2,0
Sum	925,0	967,3	942,7	987,0	1 077,9	1 013,0

¹ Prognose for bruk av midler inkluderer ramme for 2001 pluss midler overført fra 2000

Tabell 8.2: Framføring av kapitalstusjonen i LUF (mill.kr)

	2001	2002	2003	2004	2005
Udisponert pr. 01.01	-49,7	-22,7	-40,7	-58,7	-76,7
Bevilgning	754,0 ¹	735,0	735,0	735,0	735,0
Frafall i ansvar	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0
Renteinntekter	45,0	45,0	45,0	45,0	45,0
Avdrag på lån	200,0	200,0	200,0	200,0	200,0
Disponibelt	964,3	972,3	954,3	936,3	918,3
Innvilgningsramme	987,0	1 013,0	1 013,0	1 013,0	1 013,0
Overført	-22,7	-40,7	-58,7	-76,7	-94,7

Betinget at innvilgningsrammen for 2002 beholdes til 2004 og at bevilgning til LUF videreføres på 2001-nivå.

¹ I 2001 er LUF tilført en ekstra bevilgning på 20 mill. kr.

Tabell 8.3: Fordeling av BU-midler på fylkesnivå, (mill.kr)

	Innvilgningsramme 2000	Innvilget 2000	Ansvar 01.01.01	Budsjett 2001	Forslag 2002
SND: Utviklingstiltak	223,0	223,9	162,0	203,0	185,0
herav: tilskudd		(150,5)			
investeringsslån		(73,4)			
SND: Trad. jordbruk	240,0	249,2	152,8	252,0	273,0
herav: tilskudd		(129,8)			
investeringsslån		(119,4)			
FMLA: Grøfting	40,0	40,7	38,3	-	-
FMLA: Utredn./Tilr.l.	80,0	86,6	124,0	80,0	60,0
Sum	583,0	600,4	477,1	535,0	518,0

Spesielle miljøtiltak

Av de sentrale miljø- og kulturlandskapsmidlene er utprøving av miljøplan og miljøprogram et ettårig prosjekt som går ut i 2002. Miljø- og ressursvern økes med 4,5 mill. kr. Dette skal gå til å styrke arbeidet til Norsk landbruksmuseum og økt satsing på genetiske ressurser. Til ordningen med tilskudd til erosjonsforebyggende tiltak er det ikke bevilget midler i 2002. Bevilgningen til programmet for våtorganisk avfall (ORIO) er økt med 1,5 mill. kr til 3 mill. kr i 2002.

Partene er enige om at inntil 1 mill.kr av overførte midler for Spesielle miljøtiltak kan benyttes til 3Q-programmet (tilstandsovervåking i landbrukets kulturlandskap) i tillegg til rammen over LUF på 4 mill.kr. Den ekstra bevilgningen skal dekke kostnader til analyser av nasjonal status og utviklingsprosjekter. Det forutsettes at miljøvernmyndighetene bidrar med om lag samme beløp som i dag til tilstandsovervåking.

De andre postene videreføres på samme nivå som for 2001. Tabell 8.4 gir oversikt over fordelingen av spesielle miljøtiltak.

Tabell 8.4: Spesielle miljøtiltak. Fordeling på sentrale og fylkesvise midler (mill. kr)

Ordning	Ramme 2000	Innvilget 2000	Ansvar 31.12.00	Ramme 2001	Forslag 2002
Sentrale miljø- og kulturlandskapsmidler:					
Informasjons- og utviklingstiltak ¹	21,9	20,2	7,9	15,8	15,8
Miljø- og ressursvern	3,0	3,0	0,4	5,0	9,5
Utvikl. av miljøplan og miljøprogr., prøveomr.				1,0	0,0
Erosjonsforebyggende tiltak	5,0	4,6	3,8	3,5	-
Progr. for gjenvinning av våtorganisk avfall				1,5	3,0
Sum sentrale				26,8	28,3
Fylkesvise miljø- og kulturlandskapsmidler:					
Midler til spesielle miljøtiltak	112,0	135,3	324,6	100,5	98,0
Informasjons- og utviklingstiltak	6,3	5,8	1,3	5,7	5,7
Områdetiltak	8,0	10,8	12,7	10,0	10,0
Sum fylkesvise				116,2	113,7
Totalt				143,0	142,0

¹ Regnskapstall for 2000 omfatter tidligere informasjons- og utviklingstiltak, prosjekter under Investeringsstøtte til miljøtiltak og prosjekter under endra jordarbeiding. Disse postene er slått sammen fra 2001.

Skogbruk

Rammen til skogbruk under LUF økes med 5 mill. kr til 158 mill. kr. Bevilgningsøkningen er forutsatt brukt til å styrke miljørelaterte tiltak i skogbruket. Partene skal fordele rammen til ulike skogbrukstiltak høsten 2001.

Det ble i forbindelse med behandlingen av Skogmeldingen i 1999, St.meld. nr. 17 (1998-99) Verdiskaping og miljø-muligheter i skogsektoren, dokumentert en bred politisk tilslutning til hovedlinjene i skogpolitikken:

- Verdiskapingen i skogsektoren skal økes
- Skogsektoren skal medvirke til å løse viktige miljøutfordringer

De midler som foreslås over jordbruksavtalen til skogbruksformål skal medvirke til et aktivt skogbruk og en tilfredsstillende planmessighet og miljøprofil i næringen.

Tilskudd til skogbruksplanlegging

Skogbruksplanene gir kunnskap om skogressursene og miljøverdiene på den enkelte eiendom. Planene skal bidra til at skogeierne skal kunne drive sin skog på en best mulig måte både når det gjelder verdiskaping, ressursforvaltning og ivaretagelse av miljøoppgaver. Som ledd i oppfølgingen etter miljøprosjektene *Levende Skog* og *Miljøregistreringer i skoger* det for 2001 avsatt 12 mill. kr til registrering av miljøverdier i skogen. Slike registreringer er nå kommet godt i gang. Det anses imidlertid som helt nødvendig å opprettholde denne aktiviteten også framover på om lag samme nivå som inneværende år.

Tilskudd til drift i områder med vanskelige driftsforhold og til ivaretagelse av viktige miljøkvaliteter

For å følge opp miljøregistreringene i skog ble det i forbindelse med drøftingene om fordelingen av den avsatte ramme til skogbruk med partene i 2000, besluttet at det skulle etableres en ordning med tilskudd til særlig tyngende miljøhensyn i skogbruket. Forskriften for dette tiltaket er nå ute til høring, og det tas sikte på at ordningen skal innføres i løpet av 2001. Det er avsatt 5 mill. kr til tiltaket i 2001. Økt vekt på å ta vare på det biologiske mangfoldet i skog gjør at det for 2002 legges opp til å øke rammen til dette tiltaket opp mot 10 mill. kr.

Det har i mange år vært en tilskuddsordning til drift i vanskelig terreng. Ordningen finansieres i dag, sammen med tilskudd til førstegangstynning og sekundærveger, over LUF.

Det vil fortsatt være nødvendig å drive skogbruk i områder med vanskelige driftsforhold fordi en stadig økende andel av den hogstmodne skogen står i dette terrenget. Drift i slike områder kan imidlertid ha negativ miljøeffekt.

På grunn av ressursituasjonen går partene inn for fortsatt å stimulere til drift i områder med vanskelige driftsforhold. Det forutsettes imidlertid at ordningen utformes slik at viktige miljøkvaliteter blir ivaretatt og at den i tillegg utvides til å kompensere for økte driftskostnader der veger ikke tillates bygd.

For 2001 antas et forbruk på om lag 7 mill. kr som tilskudd til drift i vanskelig terreng.

Tilskudd til kurs, opplæring og tiltak for økt skogkultursatsing

Det legges stor vekt på de opplæringstiltak som omfattes av ordningen. Slik opplæring er et viktig element i arbeidet for økt kvalitet i alle ledd av skogbruket, - ikke minst som følge av de store utfordringer næringen møter i tilknytning til miljøansvar, kvalitetsfremmende tiltak og annet. Omlag halvparten av

bevilgningsrammen på denne posten er knyttet opp til forskjellige kurs for skogeiere, bl.a. kurs innen «Aktivt Skogbruk». Den andre halvparten blir brukt til forskjellige lokale tiltak for å øke aktiviteten innenfor skogkultur. Tiltakene har vist seg å ha stor effekt.

Tilskudd til organisering av virkesomsetningen på Vestlandet og i Nord-Norge

Økonomisk støtte til skogeierforeningene på Vestlandet og i Nord-Norge har vært nødvendig for å sikre virkesavsetningen i disse områdene. På grunn av bortfall av direkte transportstøtte til vestlandsvirke, har skogeierforeningene på Vestlandet siden 1995 fått en ekstraordinær støtte over denne posten. Det er fortsatt nødvendig å opprettholde denne ekstraordinære støtten.

Tilskudd til skogsveger

Et tilfredsstillende skogsvegnett er avgjørende for skogbrukets konkurranseevne. Skogsvegbygging bidrar til økt hogst og generelt økt skogbruksaktivitet i de områder som blir berørt. Vegbyggingsaktiviteten er mer enn halvert de siste 8-10 årene. Samtidig er vegdekningen i mange skogområder dårlig. Det er derfor viktig å bidra til en fortsatt utbygging av skogsvegnettet i de skogområder der det økonomiske grunnlaget og hensynet til miljøverdier tilsier at det samlet sett er samfunnsmessig forsvarlig. Det er også nødvendig å sikre opprusting av det gamle og dårlige vegnettet.

Vegbygging kan ha negative miljøeffekter. Det er f.eks. et miljøpolitisk mål å bevare de områder som ligger lengst bort fra tekniske inngrep; de villmarkspregede områder. Det vil derfor ikke lenger bli gitt anledning til å gi statstilskudd til vegbygging som bidrar til å redusere slike områder. Det vil imidlertid bli etablert en tilskuddsordning for å kompensere for økte driftskostnader fra slike områder der veg ikke blir bygd, jf. kapitlet om tilskudd til drift i områder med vanskelige driftsforhold og til ivaretagelse av viktige miljøkvaliteter.

Bevilgningsforslaget innebærer at rammen til skogsvegbygging kan reduseres med om lag 5 mill. kr.

Tilskudd til mer kortsiktige tiltak (førstegangstynning og bygging av sekundærveger)

I forbindelse med overføringen av oppgaver og ressurser fra Statens Landbruksbank til SND ble de generelle BU-ordningene i skogbruket fra og med 2000 tilbakeført til ordinære LUF-ordninger. Denne posten kan i dag benyttes til tilskudd til drift i vanskelig terreng, tilskudd til førstegangstynning og tilskudd til bygging av sekundærveger i skogbruket. Med de endringer som er foreslått under ordningen *Tilskudd til drift i områder med vanskelige driftsforhold og til ivaretagelse av viktige miljøkvaliteter*, vil de avsatte midler under dette tiltaket begrense seg til førstegangstynning og sekundærveger.

8.2.2 Underpost 50.12 Tilskudd til Fondet for katastrofeordningen i planteproduksjon m.m.

Følgende ordninger dekkes over fondet:

- katastrofeordningen i planteproduksjon

- erstatning for svikt i honningproduksjon
- erstatning etter offentlige pålegg som følge av planteskadegjørere

Formålet med katastrofeordningen i planteproduksjon er å gi økonomisk støtte til jord- og hagebrukere med betydelig avlingssvikt forårsaket av klimatiske eller klimatisk avledede forhold. Formålet med erstatning for svikt i honningproduksjon er å gi økonomisk støtte til birøktere med birøkt som næring, som av klimatiske eller klimatisk avledede forhold har fått redusert honningproduksjonen betydelig. Formålet med erstatningsordningen etter offentlig pålegg som følge av planteskadegjørere er å gi økonomisk støtte for tap forårsaket av offentlige pålegg gitt for å motvirke og hindre spredning av planteskadegjørere.

Som ledd i arbeidet med forenkling av virkemiddelbruken avvikles ordningene med tilskudd til kjøp av grovfôr og tilskudd til fornying av frukttrefelt under katastrofeordningen i planteproduksjon.

Fondet for katastrofeordningen i planteproduksjon m.m. hadde pr. 01.01 2001 en kapital på ca. 95 mill. kr. Av dette var om lag 0,6 mill. kr bundet som ansvar. Bevilgningen til fondet reduseres med 15 mill. kr til 12,9 mill. kr i kommende avtaleperiode. Medregnet bevilgningen til fondet i 2001 kr vil det stå om lag 110 mill. kr til disposisjon for å møte avlingsskader i 2001.

8.2.3 Underpost 50.13 Tilskudd til Tiltaksfondet for småfe og fjørfe m.m

Formålet med fondet er å yte tilskudd til avlstiltak og faglig virksomhet for saue-, geite-, fjørfe-, kanin-, pelsdyr og kjøttfeholdet i landet. Midler kan også nyttes til tilskudd til fremme av beitebruken og til tiltak som tar sikte på å avgrense tap av sau og geit på utmarksbeite. Det kan også nyttes midler av Tiltaksfondet til delvis erstatning for særlig store tap i husdyrhold (alle produksjonsdyr) når eieren er uten skyld i skaden og det ikke blir gitt skadeerstatning på annen måte og det ikke har vært mulig for brukeren å forsikre seg mot økonomiske tap. Det kan nyttes midler av Tiltaksfondet til tiltak for å bekjempe husdyrsjukdommer (mædi, skrapesjuke, alveld). Udisponert fondskapital pr. 01.01 2001 var om lag 14 mill. kr.

I 2000 ble det innført en ordning med jordbruksfradrag som også gjelder næringsinntekt fra bihold. Prisen på honning omfattes ikke av målprissystemet, og ble dermed ikke omfattet av de målprisreduksjoner som jordbruksfradraget skulle være kompensasjon for. På denne bakgrunn avvikles produkttilskuddet til honning, slik at inntektene i denne produksjonen baseres på markedet og ordningen med jordbruksfradrag. Midler som tidligere er avsatt til tiltak i forbindelse med skrapesyke skal ikke omdisponeres til andre formål. Det avsettes 4 mill. kr til prosjektet «Friskere geiter». Det legges til grunn at styret tilpasser innvilgningen fra fondet ut fra hensynet til kapitalsituasjonen.

Bevilgningen til Tiltaksfondet reduseres med 2 mill. kroner fra 38,06 til 36,06 mill. kr i kommende avtaleperiode.

8.2.4 Underpost 50.14 Tilskudd til kornfondet

Markedsordningen for korn er med på å sikre grunnlaget for en produksjonsfordeling i norsk jordbruk i samsvar med de landbrukspolitiske målsetningene, og en effektiv innenlands kornomsetning. Prisnedskrivning av norsk korn sammen med prisutjevning på andre råvarer til kraftfôr er med på å regu-

lere prisene på korn og andre råvarer til kraftfôr slik at det norske kornet finner avsetning. Formålet med tilskuddet til matkorn er, sammen med prissystemet for importert matkorn, å sikre rimelige og mest mulig stabile priser på matkorn og matmel. Frakttilskuddene skal sikre at prisene på kraftfôr og kornvarer til menneskeføde i hovedsak blir på samme nivå i de ulike delene av landet.

Som en følge av innføring av ny markedsordning for korn, jf. kap. 7.7.2, vil kornfondet bli nedlagt med virkning fra 2002, og ordningene videreføres som ordinære tilskuddsordninger. Landbruksdepartementet vil komme tilbake til de budsjettmessige endringene av nedlegging av kornfondet i statsbudsjettet for 2002. Kvantumsjusteringer som gjelder prisnedskrivning norsk korn, tilskudd til matkorn og frakttilskudd foretas i forbindelse med statsbudsjettet for 2002.

Det gjennomføres ingen endringer i satser og regelverk for tilskudd til matkorn og prisnedskrivningstilskudd. Regelverket for frakttilskuddsordningene er fastsatt. Frakttilskuddsordningene videreføres innenfor samme ramme på 150 mill. kr, men med endringer når det gjelder innfrakt og mellomfrakt, jf. kap. 7.7.2.

Tabell 8.5: Tilskudd til kornfondet (mill. kr)

	Budsjett 2001
Prisnedskrivning norsk korn	432,6
Matkorntilskudd	222,0
Fraktordninger	150,0
Sum	804,6

8.3 Post 70 Markedsregulering

Forslagene innebærer at bevilgningen på posten økes med 2 mill. kr for kommende avtaleperiode. I 2001 reduseres bevilgningen på posten med 7 mill. kr.

8.3.1 Underpost 70.11 Avsetningstiltak

Dagens markedsreguleringskostnader dekkes ved bevilgninger til avsetningstiltak over jordbruksavtalen og gjennom omsetningsavgiften. Formålet med avsetningstiltakene er å bidra til oppnåelse av målpris for de ulike jordbruksprodukter, utjevning av hhv. produsentpris og pris til forbrukerne over hele landet, avsetning for produsert vare og bidra til å sikre forsyninger i alle forbruksområder.

Reguleringen består hovedsakelig av kvantumsregulering på tilbudssiden: produksjonskontroll og -prognosering, styring av varestrøm mellom overskudds- og underskuddsområder og mellom sesonger. I tillegg har reguleringsmidler vært brukt til å stimulere innenlandsk etterspørsel gjennom markedsføringstiltak, kvalitetsarbeid, klassifisering, opplysning og veiledning.

Delordningen med prisnedskrivning av frukt og grønt i skolen flyttes til underpost 77.15 Tilskudd til kvalitets- og salgsfremmende tiltak, under opplysningsarbeid om frukt, grønnsaker og poteter. Dette vil bli gjennomført i forbindelse med statsbudsjettet for 2002. Endringen vil bidra til en enklere forvalt-

ning av ordningene. De resterende tiltakene skal fortsatt forvaltes av Omsetningsrådet.

Videre foreslås det at bevilgede midler over delordningene avsetningstiltak hagebruk og potet og kollektiv dekning av omsetningsavgift hagebruk i sin helhet tilføres Fondet for omsetningsavgifter. På denne måten kan man bygge opp en kapital som er tilstrekkelig til i enkelte år å gjennomføre ekstraordinære avsetningstiltak på epler og potet. Man reduserer da samtidig behovet for hvert år å ta høyde for eventuelle ekstraordinære tiltak ved budsjetteringen av underposten. Det vil bli ført særskilt regnskap for disse midlene.

Tabell 8.6: Oversikt over avsetningstiltak (mill. kr)

Tiltak	Budsjett 2001	Budsjett 2001, etter avtale	Forslag 2002
Kollektiv dekning av omsetningsavgift hagebruk	15,4	15,4	10,0
Avsetningstiltak hagebruk og potet	8,0	8,0	3,9
Prisnedskrivning potetsprit	16,5	16,5	18,5
Skolemelkordningen	10,0	10,0	10,0
Kadaverhåndtering	5,0	5,0	5,0
Produsentsammenslutninger	1,0	1,0	1,0
Frukt og grønt i skolen	10,0	10,0	10,0
Økologisk jordbruk: avslutning av eldre prosjekter	0,5	0,5	-
Tilskudd til avfallshåndtering i Nord-Norge		8,0	-
Sum	66,4	74,4	58,4

Bevilgningen reduseres med 8 mill. kr fra 66,4 mill. kr til 58,4 mill. kr for kommende avtaleperiode. Tabell 8.6 viser fordelingen på de ulike tiltakene.

Det settes av 10 mill. kr til kollektiv dekning av omsetningsavgift for frukt, bær og grønnsaker. Det foreslås videre at bevilgningen til avsetningstiltak hagebruk og potet reduseres med 4,1 mill. kr fra 8 mill. kr til 3,9 mill. kr.

Prisnedskrivningstilskuddet til potetsprit økes med 2 mill. kr fra 16,5 mill. kr til 18,5 mill. kr. Bevilgningen til kadaverhåndtering kjøtt videreføres med 5 mill. kr, og bevilgningen til produsentsammenslutninger videreføres med 1 mill. kr.

Rammen for skolemelkordningen videreføres også med 10 mill. kr. Bevilgningen til prisnedskrivning av frukt og grønt i skolen videreføres med 10 mill. kr, og inntil 1,5 mill. kr kan benyttes til administrasjon og markedsføring. Ordningen med prisnedskrivning av frukt og grønt i skolen vil i forbindelse med statsbudsjettet for 2002 bli overført til underpost 77.15 Tilskudd til kvalitets- og salgsfremmende tiltak, under opplysningsarbeid om frukt, grønnsaker og poteter.

I 2001 reduseres bevilgningen til avsetningstiltakene med 12 mill. kr fra 66,4 til 54,4 mill. kr. Underposten reduseres med 20 mill. kr som erstattes med disponering av overført beløp på post 70 slik at budsjettrammen for tiltakene ikke påvirkes. Det gis et engangstilskudd til etablering av et anlegg for håndtering av animalsk avfall i Nord-Norge på 8 mill. kr. I Nord-Norge eksisterer det pr. i dag ikke kadaverhåndteringsanlegg som har tilstrekkelig kapasitet til

å ta imot det animalske avfallet som blir produsert i landsdelen. Dette medfører at deler av avfallsmengden blir transportert til Trøndelag for videre håndtering, noe som innebærer lang og kostbar transport. Andre deler av avfallet blir håndtert ved mindre destruksjonsanlegg i landsdelen eller deponert på avfallsdeponier. Tilskuddet finansieres ved å øke kapittel 4 150 med 8 mill. kr. Inntektsbevilgningen gjelder tilbakeførte midler fra tilskudd til reguleringsanlegg.

8.3.2 Underpost 70.12 Tilskudd til råvareprisordningen (RÅK-ordningen)

Formålet med RÅK-ordningen er å utjevne forskjeller i råvarekostnader mellom norske og importerte næringsmidler som omsettes i Norge, og å gjøre norske eksportprodukter innenfor ordningen konkurransedyktige på verdensmarkedet. Råvareprisutjevningen kan skje i form av; a) Toll på råvare delen av importerte ferdigvarer, b) Tilskudd ved eksport av ferdigvarer (eksportrestitusjon), og/eller c) Prisnedskrivning, ved at prisene på innenlandske jordbruksråvarer som benyttes til framstilling av ferdigvarer skrives helt eller delvis ned til verdensmarkedets prisnivå.

I statsbudsjettet for 2001 er det bevilget 138,1 mill. kr til RÅK-ordningen, herav 101,7 mill. kr til prisnedskrivning og 36,4 mill. kr til eksportrestitusjon.

Som følge av prisfall i Europa etter BSE og MKS foreslås det å øke prisnedskrivningssatsen for storfekjøtt og eksportstøttesatsen for både storfekjøtt og meieriråvarer. Det foreslås derfor en bevilgningsøkning på 10 mill. kr på underpost 70.12, fra 138,1 mill. kr til 148,1 mill. kr for kommende avtaleperiode. I 2001 økes bevilgningen med 5 mill. kr til 143,1 mill. kr.

8.3.3 Underpost 70.13 Eksportrestitusjon

Underposten dekker XRK-ordningen og Catering-ordningen. Formålet med ordningen med eksportrestitusjon til bearbeidede kjøttprodukter (XRK) er å gjøre det mulig for norsk næringsmiddelindustri å levere bearbeidede kjøttvarer til eksportmarkeder. Formålet med Catering-ordningen er at norske cateringsselskaper som leverer menyer til fly i utenriksfart skal kunne konkurrere med utenlandske selskaper når de benytter norske råvarer.

Det er i statsbudsjettet for 2001 bevilget 26 mill. kroner til ordningene. Bevilgningen opprettholdes uendret i kommende avtaleperiode.

8.3.4 Radioaktivitetstiltak

I 2000 var det et forbruk på 7,5 mill. kr til tiltak mot radioaktivitet. I beitesesongen 2000/2001 var antall nedfødte dyr ca. 48 600.

Tiltak mot radioaktivitet dekkes av overført beløp på post 70 i 2001 og gis fast bevilgning på 10 mill. kr på post 74 fra og med 2002.

8.4 Post 73 Pristilskudd

Forslagene innebærer at bevilgningen på posten økes med 7,2 mill. kr for kommende avtaleperiode. I 2001 økes bevilgningen med 3,6 mill. kr.

8.4.1 Underpost 73.11 Tilskudd til norsk ull

Tilskuddet skal bidra til å nå målene for inntekts- og produksjonsutvikling i saueholdet som ikke i tilstrekkelig grad kan sikres gjennom markedsprisuttak og andre tilskudd. Tilskuddet skal også bidra til en bedring av kvaliteten på norsk ull, samt sikre markedet norsk ull av god kvalitet. Norsk ull har ikke importbeskyttelse, og fordi det er lav pris på verdensmarkedet, er det nødvendig med en tilskuddsordning for norsk ull.

Tilskuddsgrunnlaget utvides til også å omfatte ullmengden på ulne skinn og pelsskinn. Ansvar for differensieringen av satsene legges til Statens landbruksforvaltning.

Bevilgningen til tilskudd til norsk ull videreføres uendret for kommende avtaleperiode med en gjennomsnittssats på 32 kr/kg og bevilgning på 165,8 mill. kr.

8.4.2 Underpost 73.13 Pristilskudd melk

Bevilgningen på posten dekker ordningene med grunntilskudd, distriktstilskudd melk og melkeprodukter, og tilskudd til små konsummelkmeierier, jf. Innst. S. nr. 224 (2000-2001).

Formålet med grunntilskuddet er å bidra til å nå målene for inntekts- og produksjonsutvikling i melkeproduksjonen som ikke i tilstrekkelig grad kan sikres gjennom markedsprisuttak. Grunntilskuddet skal videre bidra til rimeligere melk og melkeprodukter til forbruker. Formålet med distriktstilskuddet er å bidra til en inntekts- og produksjonsutvikling i melkeproduksjonen som medvirker til å opprettholde bosetting og sysselsetting i distriktene gjennom å jevne ut ulikheter i lønnsomheten i produksjonen. Distriktstilskuddet blir gitt med ulike satser for melk produsert i vanskeligstilte områder i Sør-Norge og for all melk i Nord-Norge. Formålet med tilskudd til små konsummelkmeierier er å lage rammebetingelser som gir et reelt grunnlag for konkurranse i denne sektoren.

Grunntilskuddet utbetales for inneværende avtaleår med 3,6 øre pr. liter melk for kumelk og 178 øre pr. liter for geitemelk. For kommende avtaleperiode videreføres en sats på 3,6 øre pr. liter for kumelk. Grunntilskuddet til geitemelk økes med 10 øre pr. liter til 188 øre pr. liter geitemelk.

Tabell 8.7 viser endringer i satsene fra 01.07 2001. For å bidra til å opprettholde melkeproduksjonen i Finnmark, er satsen i sone I og J økt med 10 øre pr. liter melk.

Tabell 8.7: Distriktstilskudd melk

	Sats kr/l	Satsendringer, kr/l
Sone	2000/2001	2001/2002
A	0,00	-
B	0,08	-
C	0,23	-
D	0,32	-
E	0,42	-
F	0,55	-

Tabell 8.7: Distriktstilskudd melk

G	0,80	-
H	1,01	-
I	1,49	+ 0,10
J	1,58	+ 0,10

Tilskudd til små konsummelkmeierier er en midlertidig ordning fram til 01.01 2003, og eksisterer kun for allerede etablerte meierier med egne leverandører. Det gis 75 øre pr. liter for mengde behandlet melk inntil 5 mill. liter og 80 øre pr. liter for mengde behandlet melk mellom 5 og 10 mill. liter.

Bevilgningen til underpost 73.13 økes med 4,5 mill. kr fra 533,6 mill. kr til 538,1 mill. kr for kommende avtaleperiode.

8.4.3 Underpost 73.15 Pristilskudd kjøtt

Underposten omfatter ordningene med grunntilskudd og distriktstilskudd for kjøtt samt distriktstilskudd for fjørfeslakt. Formålet med grunntilskuddet er å bidra til å nå målene for inntekts- og produksjonsutvikling i kjøttproduksjonen som ikke i tilstrekkelig grad kan sikres gjennom markedsprisuttak. Grunntilskuddet skal videre medvirke til rimeligere kjøtt og foredlede kjøttprodukter til forbruker. Grunntilskudd for kjøtt gis til slakt av storfe, kalv, sau/lam og geit/kje. Formålet med distriktstilskuddet er å bidra til en inntekts- og produksjonsutvikling i kjøtt- og eggproduksjonen som medvirker til å opprettholde bosetting og sysselsetting i distriktene gjennom å jevne ut ulikheter i lønnsomheten i produksjonen.

Det foreslås ingen endringer i satsene for grunntilskudd kjøtt og distriktstilskudd for fjørfeslakt for kommende avtaleperiode. For distriktstilskudd for kjøtt framgår forslag til nye satser av tabell 8.8 nedenfor.

Tabell 8.8: Distriktstilskudd for kjøtt

Sone	Dyreslag	Gjeldende sats	Satsendring
		kr/kg	kr/kg
1	Storfe, sau og geit	0	-
2	Storfe, sau og geit	4,05	-
3	Storfe, sau og geit	6,55	-
4	Storfe og geit	10,20	-
4	Sau	12,20	-
4	Gris	4,80	0,20
5	Storfe og geit	11,10	-
5	Sau	13,00	-
5	Gris	4,80	0,20
Vestlandet ¹	Gris	0,30	0,20
2	Kylling og kalkun	0,20	-

¹ Omfatter fylkene Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal.

² Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal og Trøndelag.

Det skal fortsatt utbetales både grunntilskudd og distriktstilskudd kjøtt til sau fra kontaktbesetninger med hensyn på skrapesyke.

For å stimulere til kvalitetsproduksjon av lammekjøtt skal det ikke lenger gis grunntilskudd for lam med slaktevekt lavere enn 13 kg. I siste års leveranser utgjorde lam under 13 kg samlet 0,7 mill. kg, som tilsvarer 1,8 mill. kr med gjeldende satser.

For å styrke økonomien i svineproduksjonen på Vestlandet og i Nord-Norge økes satsene med 20 øre pr. kg i disse områdene.

Samlet bevilgning til pristilskudd kjøtt økes til 911,3 mill. kr for kommende avtaleperiode. Bevilgning til grunntilskudd kjøtt er på 380,6 mill. kr, til distriktstilskudd kjøtt 529,6 mill. kr og til distriktstilskudd fjørfeslakt 1,1 mill. kr.

8.4.4 Underpost 73.16 Distriktstilskudd egg

Formålet med ordningen er å medvirke til en inntekts- og produksjonsutvikling i eggproduksjonen som medvirker til å opprettholde bosetting og sysselsetting i distriktene gjennom å jevne ut forskjeller i lønnsomheten i produksjonen.

For å styrke økonomien i eggproduksjonen økes satsen med 20 øre pr. kg. Dette medfører en økning av bevilgningen med 2,4 mill. kr til 4,9 mill. kr for kommende avtaleperiode.

8.4.5 Underpost 73.17 Distrikts- og kvalitetstilskudd for frukt, bær, grønnsaker og potet

Underpost 73.17 omfatter distrikts- og kvalitetstilskudd til frukt, bær og veksthusgrønnsaker, samt distriktstilskudd for potetproduksjon i Nord-Norge.

Formålet med distrikts- og kvalitetstilskuddet er å bedre inntekten for yrkesprodusentene innen grøntsektoren og sikre en geografisk spredt produksjon. Tilskuddet skal stimulere til kvalitetsproduksjon og ordnede omsetningsforhold. Tilskuddet er mengdebasert og blir avgrenset oppad ved et maksimalkvantum for ulike produktgrupper.

Det foretas en omlegging av ordningene slik at tilskuddene utbetales én gang pr. år på grunnlag av én søknadsomgang pr. 01.02. Dette vil spare både tilskuddsforvaltningen og omsetningsledd for merarbeid og tidspress fra forskrifter vedtas til utbetaling.

Videre avvikles muligheten for å foreta reduksjon i satsene tilsvarende andelen av epler og pærer som er levert til fabrikk, i ordningen med distrikts- og kvalitetstilskudd for frukt, bær og veksthusgrønnsaker. Omleggingen innebærer at de avtalte satsene vil gjelde uansett størrelsen på avlingene.

Gjeldende satser og samlet bevilgning på 54,77 mill. kr videreføres. Av dette utgjør distrikts- og kvalitetstilskudd for frukt, bær og veksthusgrønnsaker 51,77 mill. kr og distriktstilskudd til potetproduksjon i Nord-Norge 3 mill. kr.

8.4.6 Underpost 73.18 Frakttilskudd

Frakttilskuddene skal virke utjevnende på priser til produsent og forbruker. Formålet søkes nådd gjennom følgende ordninger:

- Frakttilskudd på kjøtt
- Tilskudd til innfrakt av dyr fra produsent til slakteri
- Tre ordninger for mellomfrakt / engrosomsetning (transport av helt slakt, transport av nedskjært vare og for kostnader knyttet til engrosomsetningen)
- Tilskudd for innfrakt av egg fra produsent til godkjent eggpakkeri
- Frakttilskudd på konserverblomkål

Bevilgningen til frakttilskudd videreføres med 79,7 mill. kr for kommende avtaleperiode. Det midlertidige frakttilskudd for konserverblomkål foreslås videreført for kommende avtaleperiode. Satsene for frakttilskuddsordningene fastsettes i fase II av jordbruks-forhandlingene.

Det vises til kap. 7.2.2 om gjennomgangen av virkemiddelbruken som bl.a. skal omfatte alle ordninger med transportstøtte til jordbruksprodukter.

Bevilgningen foreslås fordelt som vist i tabell 8.9.

Tabell 8.9: Frakttilskudd (mill. kroner)

Ordning	Fordeling 2001/2002 (mill. kr)
Frakttilskudd for slakt	74,5
Frakttilskudd for egg	5,0
Frakttilskudd konserverblomkål	0,2
Sum	79,7

8.5 Direkte tilskudd

Forslagene innebærer at bevilgningen på posten økes med 81,4 mill. kr for kommende avtaleperiode. I 2001 reduseres bevilgningen med 9,65 mill. kr.

8.5.1 Underpost 74.11 Driftstilskudd melkeproduksjon

Formålet med driftstilskuddet i melkeproduksjonen er å bidra til en inntekts- og produksjonsutvikling i melkeproduksjonen som medvirker til å jevne ut ulikheter i lønnsomhet mellom ulike bruksstørrelser generelt og mellom bruk i Sør-Norge og Nord-Norge.

Ordningen med driftstilskudd til melkeproduksjon legges om til et produksjonsnøytralt tilskudd pr. bruk, med en hensiktsmessig avtrapping av tilskuddet for de minste brukene. Avtrappingen beregnes ut fra antall melkekyr. Tilskuddet nedtrappes lineært for bruk med færre enn 5 melkekyr eller 27 melkegeiter. Dette innebærer at driftstilskudd melk samordnes med de øvrige produksjonstilskuddene, og at forvaltning og utbetaling av tilskuddet foretas av Statens landbruksforvaltning.

I den gjeldende ordningen for driftstilskudd melk foretar meieriselskapene månedlig utbetaling av tilskuddet. Denne ordningen skal virke ut år 2001, dvs. at meieriselskapene foretar siste utbetaling av driftstilskudd melk i desember 2001. Driftstilskuddssatsene for avtaleåret 2000-2001 videreføres ut år 2001.

Omleggingen til den nye ordningen medfører at produsenten selv søker om driftstilskudd melk. Det legges opp til en ordning der det kan søkes to ganger i året, dvs. ved søknad om produksjonstilskudd i august og januar.

Første utbetaling av driftstilskudd melk gjennom den nye ordningen foretas av Statens landbruksforvaltning i februar 2002, på grunnlag av dyretall pr. 31.07 2001. Andre utbetaling foretas i juni 2002 på grunnlag av dyretall pr. 31.12 2001. Driftstilskuddet for kumelk og geitemelk f.o.m. 2002 settes til hhv. kr. 60 000/66 000 og 66 000 pr. bruk med lineær avtrapping som vist i tabell 8.10 og 8.11.

Tabell 8.10: Driftstilskudd kumelk pr. bruk pr. år. Gjeldende fra og med 2002

	Ved 5 dyr eller	Ved 4 dyr	Ved 3 dyr	Ved 2 dyr	Ved 1 dyr
	mer pr. bruk	pr. bruk	pr. bruk	pr. bruk	pr. bruk
	Kr/bruk	Kr/bruk	Kr/bruk	Kr/bruk	Kr/bruk
Melkeku					
Sør-Norge	60 000	48 000	36 000	24 000	12 000
Melkeku					
Nord-Norge	66 000	52 800	39 600	26 400	13 200

Tabell 8.11: Driftstilskudd geitemelk per bruk pr. år. Gjeldende fra og med 2002.

	Ved 27 dyr eller flere pr. bruk	Ved færre enn 27 dyr pr. bruk Redusert utbetaling pr. dyr når færre enn 27
	Kr/bruk	Kr/dyr
Melkegeit	66 000	2 444

Den nye ordningen innebærer at driftstilskuddet gis som et tilskudd pr. bruk, og avtrappes dersom brukeren har færre enn 5 melkekyr og 27 melkegeiter, på grunnlag av antall melkedyr ved søknadstidspunkt. Som eksempel på tilskuddsberegning vises det til kumelk produsert i Sør-Norge der tilskuddssatsen er satt til 60 000 kr pr. bruk ved 5 eller flere melkedyr. Ved færre antall dyr foretas det et fratrekk i tilskuddet pr. bruk på 12 000 kr pr. dyr under 5 dyr.

Partene legger til grunn at man ikke etablerer noen form for oppstartsregelverk i den nye ordningen. Videre vektlegges det at man etablerer et kontrollsystem som kan sørge for at det kun er melkeproduksjon som er på et rimelig nivå i forhold til ku- eller geitantallet som blir tilskuddsberettiget. Dette gjennomføres bl.a. ved at man følger de gjeldende rutiner for kontroll av produsentens søknad om produksjonstilskudd. I tillegg skal søknaden kontrolleres opp imot produsentens gjeldende kvote og melkeleveranser.

Bevilgningen på underpost 74.11 reduseres med 15 mill. kr fra 1 316 mill. kr til 1 301 mill. kr. for kommende avtaleperiode. I 2001 reduseres bevilgningen med 9,65 mill. kr.

8.5.2 Underpost 74.14 Tilskudd til husdyr

Tilskuddet skal bidra til å styrke og jevne ut inntektene mellom ulike produksjoner og bruksstørrelser i husdyrholdet. Tilskuddet blir gitt pr. dyr, og blir avgrenset oppad ved en beløpsgrense. Beløpsavgrensningen økes fra 120 000 kr til 125 000 kr. Bevilgningen på underpost 74.14 Tilskudd til husdyr økes, ut fra endringene av satsene, med 42,052 mill. kr til 2 276,757 mill. kr for kom-

mende avtaleperiode. De intervaller og foreløpige satser som er fastsatt for avtaleåret 2001/2002 med grunnlag i dyretallene for 2000, framgår av tabell for underpost 74.14 i vedlegg 1.

Kompensasjon til jordbruket for tiltak mot BSE gir med full effekt av justerte satser for BSE følgende satser for storfe, svin og småfe:

Tabell 8.12: Nye satser for tilskudd til husdyr

	Intervall		Satser inkl. BSE-tiltak	Samlet økning BSE
	Fra	Til	kr / dyr	kr / dyr
Storfe	1	250	744	84
Sau / ammegeit	1	100	478	8
	101	250	158	8
	251	400	84	8
Avlsgris Sør-Norge	1	25	832	132
Avlsgris Nord-Norge	1	25	1 122	132
Avlsgris 26-70	26	70	832	132
Slaktegris	1	1 400	40	12

Melkeku og ammekyr er slått sammen til en tilskuddsgruppe med en tilpassing av satsene. Stimulans til spesialisert storfekjøtt-produksjon er godt i samsvar med markedssignalene.

Det vises til kap 7.7.3 for omtale av tilskudd husdyr til samdrifter. Departementet mener at som ledd i forenklingen av virkemiddelbruken bør distrikts- og struktur differensieringen samles på færre ordninger. Det er ikke grunnlag for å struktur differensiere tilskudd til beiting i utmark for å nå målene for ordningen. Som ledd i en slik tilpasning er struktur differensieringen av tilskuddet redusert i år med sikte på utflating av satsene neste år.

Innenfor sauenæringen er det problem knyttet til for dårlig kvalitet på vinterføra slaktelam. For å bidra til å redusere dette problemet fjernes tilskudd til sau som selges til slakt i perioden 1. januar til 1. mars.

Ved jordbruksoppgjøret 1999 og 2000 ble det vedtatt at det nye individregisteret i merkeordningen for storfe skal brukes som grunnlag for utbetaling av tilskudd pr. dyr (storfe). Det gjenstår utvikling av registeret før det kan benyttes til utbetaling av tilskudd. SLF og Statens Dyrehelsetilsyn skal utrede videre de nødvendige endringer i innholdet i individregisteret og leveranseregisteret, samt hvilke rutiner som må etableres. Utviklingsarbeidet finansieres innenfor rammen for ordningen. Regelverket for oppstart av husdyrhold i tilskudd husdyr fjernes, jf. kap 7.2.1-7.2.3. vedrørende forenkling og tilskuddsforvaltning.

8.5.3 Underpost 74.17 Areal- og kulturlandskapstilskudd

Følgende tilskuddsordninger inngår i underposten:

- Areal- og kulturlandskapstilskudd
- Driftsvansketilskudd for brattlendte bruk
- Tilskudd til seterdrift med melkeproduksjon
- Tilskudd til endret jordarbeiding

– Tilskudd til unge bønder

Driftsvansketilskudd for brattlendte bruk, tilskudd til seterdrift med melkeproduksjon og tilskudd til endret jordarbeiding flyttes til underpost 74.18 sammen med tilskudd til dyrking av fôr i fjellet. Etter endringen benevnes den nye underposten 74.18 «Andre arealbaserte tilskuddsordninger». Flyttingen vil bli gjennomført i forbindelse med statsbudsjettet for 2002.

Tilskudd til unge bønder avvikles og overføres til underpost 50.11 LUF med større ramme for direkte investeringsstøtte/etableringsstøtte.

Den samlede bevilgningen på underpost 74.17 Areal- og kulturlandskapstilskudd økes med 44,382 mill. kr fra 3 210,319 mill. kr til 3 254,701 mill. kr for avtaleperioden 2001/2002.

Areal- og kulturlandskapstilskuddet

Foreløpige satser for areal- og kulturlandskapstilskudd framgår av tabellene for tilskuddet i vedlegg 1.

Det gjennomføres en vurdering av beitetilskuddene med sikte på samordning. Saken følges opp i en egen arbeidsgruppe. I tilskudd til innmarksbeite innføres for kommende avtaleperiode et maksimalt beiteareal pr. beitedyr. Avgrensingen settes i fase II av jordbruksforhandlingene.

Bevilgningen til digital markslagskartlegging (DMK) opprettholdes på 5 mill. kr innenfor bevilgningen til areal- og kulturlandskapstilskudd. Det forutsettes at midler til DMK over jordbruksavtalen kun skal brukes til etablering og ajourføring av kart over jordbruksarealer, og at det også sørges for annen finansiering for å få en tilfredsstillende ferdigstillelse og oppdatering av DMK. Avtalepartene legger også til grunn at gjennom avsetningen til DMK over jordbruksavtalen, skal produsentene få rimelig tilgang til DMK-basert kartgrunnlag for sin landbrukseiendom. Dette ivaretas gjennom produktet «Gårdskart» fra Statens Kartverk.

Tilskudd til endret jordarbeiding

Tilskuddet har som mål å begrense omfanget av jordarbeiding om høsten og stimulere til tilsåing med vegetasjon for å redusere erosjon og arealavrenning. Tilskudd til endret jordarbeiding økes med 30 mill. kr til 153 mill. kr for kommende avtaleperiode. Satsene på ordningen er foreløpige og vil bli justert dersom søknadstilfanget overstiger avsetningen på ordningen.

Kostnader til områdetiltak, storskalaforsøk og overvåking/prosjekter som tidligere ble finansiert på denne underposten, er overført LUF fra 01.01 2001.

Det gjennomføres en omlegging av forvaltningen av ordningen, slik at den i hovedsak samordnes med forvaltningen av øvrige produksjonstilskudd. Søknadsfristen for tilskuddet blir uendret for inneværende år, men utbetaling av tilskuddet vil skje sammen med øvrig produksjonstilskudd i februar 2002. En slik samordning innebærer forenkling både for brukerne og forvaltningen.

Tilskudd til seterdrift med melkeproduksjon

Tilskuddet skal bidra til:

- å opprettholde og gjenoppta tradisjonell seterdrift med melkeproduksjon

- å vedlikeholde det tradisjonelle kulturlandskapet i seterområder gjennom beiting med husdyr

Tilskuddet blir gitt som en fast sats pr. seter. Tilskudd til seterdrift med melkeproduksjon videreføres med uendret ramme for kommende avtaleperiode.

Driftsvansketilskudd for brattlendte bruk

Tilskuddet skal kompensere for ulempene med jordbruksdrift i bratt terreng. Driftsvansketilskuddet for brattlendte bruk videreføres med uendret ramme for kommende avtaleperiode.

8.5.4 Underpost 74.18 Tilskudd til dyrking av fôr i fjellet

Tilskuddet skal kompensere for ekstra arbeids- og transportkostnader i forbindelse med dyrking av fôr i fjellet. Tilskuddet videreføres med uendret ramme for kommende avtaleperiode.

8.6 Post 77 Utviklingstiltak

Forslagene innebærer at bevilgningen på posten reduseres med 44,6 mill. kr for kommende avtaleperiode. Bevilgningen på posten videreføres uendret i 2001.

8.6.1 Underpost 77.11 Tilskudd til inseminering m.m.

Over denne underposten gis tilskudd til utjevning av kostnadene ved inseminering på storfe og svin. Disse tilskuddene utbetales til NRF og NORSVIN, og formålet er at kostnadene med inseminering skal kunne holdes på samme nivå i hele landet.

Tilskudd til nedskriving av utgifter til skyssgodtgjørelse og reisetillegg til veterinærer utbetales også over underposten. Formålet er å jevne ut kostnadene mellom husdyrbrukere som benytter veterinærtjenester (sjukebesøk og inseminering).

Det gis videre tilskudd for å fremme avlsarbeidet innen spesialisert storfe- og kjøttproduksjon. Tilskuddet utbetales til Norsk Kjøttfeavslag (NKA).

Bevilgningen på 69,8 mill. kr videreføres for kommende avtaleperiode. (Tabell 8.13)

Tabell 8.13: Fordeling av bevilgningen til inseminering og veterinære reiser (mill. kr)

Ordning	Fordeling 2002
NRF	24,2
Norsvin	5,8
Veterinære reiser	38,3
NKA	1,5
Sum	69,8

8.6.2 Underpost 77.12 Tilskudd til frøavl m.m.

Formålet med tilskuddet er å fremme dyrking og frøforsyning av gras, belgvekster, rotvekster og grønnsaker med klimatilpassede sorter. Det kan gis pristilskudd og arealtilskudd til statskontrollert frøavl av godkjente norske sorter av gras, engbelgvekster, rotvekster og grønnsaker. Lagringstilskudd kan gis til statskontrollert såvare som overlages fra en vekstsesong til den neste. Satsene for lagringstilskudd blir fastsatt på grunnlag av overlagret mengde og tilgjengelig bevilgning når pristilskuddene og arealtilskuddene er dekket.

Bevilgningen til tilskudd til frøavl m.m. videreføres på 7 mill. kr for kommende avtaleperiode.

8.6.3 Underpost 77.13 Tilskudd til forsøksringer og forskning

Underposten dekker tilskudd til forsøksringer og forskningsmidler over jordbruksavtalen. Bevilgningen på underpost 77.13 økes med 1 mill. kr til 59 mill. kr til 60 mill. kr for kommende avtaleperiode.

Forsøksringer

Formålet med avsetningen er å bidra til nødvendig kunnskapsoppbygging hos bønder ved å legge et økonomisk grunnlag for drift i forsøksringene, slik at disse ved hjelp av tilskuddet og egenfinansiering kan drive rådgivning som er lønnsom for sine medlemmer.

Avsetningen til forsøksringene reduseres med 2 mill. kr til 38 mill. kr. Av disse skal et nærmere fastsatt beløp avsettes til feltforsøk via Planteforsk. De resterende midlene forvaltes av Statens landbruksforvaltning og fordeles etter gjeldende forskrift. Fordeling mellom rammetilskudd, spesialsatsingstilskudd og avsetning til feltforsøk gjennomføres i fase II av jordbruksforhandlingene.

Administrasjonskostnader knyttet til ordningen har vært belastet underposten. Det foreslås at kroner 300 000 til dekning av administrasjonskostnader overføres fra kapittel 1150 underpost 77.13 til kapittel 1143 post 01 med virkning fra 2002. Dette vil bli gjennomført i forbindelse med statsbudsjettet for 2002.

Forskning

Fra 1991 har disse midlene blitt forvaltet av et eget styre. I styret har Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Landbruksdepartementet hver sitt medlem med departementets medlem som leder. Det er etablert et nært samarbeid med Norges Forskningsråd.

De vedtatte endringene i forskningsavgiften på visse landbruksprodukter innebærer at denne også vil omfatte forskning rettet mot primærleddet. Det er derfor behov for en vurdering av forholdet mellom disse midlene og forskningsmidlene over jordbruksavtalen.

Avsetningen til forskning er på 19 mill. kroner i 2001. Det foreslås å øke rammen med 3 mill. kr til 22 mill. kr for kommende avtaleperiode. Prosjekter vedrørende marginstudier på mat, evaluering av prisutjevningsordningen for melk og forenkling av virkemidler i landbrukspolitikken skal finansieres av

midlene. Det skal foretas en kritisk gjennomgang av prioriteringen innenfor posten.

8.6.4 Underpost 77.14 Tilskudd til pelsdyrfôrlag

Underposten omfatter tilskudd til pelsdyrfôrlag og tilskudd til pelsdyrfôr (fôrrefusjon). Formålet med tilskuddsordningen for pelsdyrfôrlag er å bidra til utjevning av fraktkostnadene ved innfrakt av råstoff til, og utfrakt av ferdigfôr fra fôrkjøkken. Ordningen skal innenfor denne rammen fremme en mest mulig rasjonell omsetning av pelsdyrfôr.

Formålet med refusjon av fôrkostnader i pelsdyrnæringen er å bidra til at norsk pelsdyrnæring er konkurransedyktig på verdensmarkedet. Refusjonsordningen skal medvirke til at næringens fôrkostnader, som følge av Norges høye prisnivå på korn og kraftfôr, blir likestilt med verdensmarkedets fôrkostnader.

Administrasjonskostnader knyttet til ordningen har vært belastet underposten. Det foreslås at kroner 300 000 til dekning av administrasjonskostnader overføres fra kapittel 1150 underpost 77.14 til kapittel 1143 post 01 med virkning fra 2002. Dette vil bli gjennomført i forbindelse med statsbudsjettet for 2002.

Bevilgningen reduseres med 1,5 mill. kr fra 38,0 mill. kr til 36,5 mill. kr for kommende avtaleperiode. Det foreslås en fordeling med 25 mill. kr i tilskudd til pelsdyrfôrlag og 11,5 mill. kr i tilskudd til pelsdyrfôr.

8.6.5 Underpost 77.15 Tilskudd til kvalitets- og salgsfremmende tiltak

Bevilgningen til kvalitets- og salgsfremmende tiltak økes med 3 mill. kroner fra 48,6 til 51,6 mill. kr for kommende avtaleperiode. Tabell 8.14 viser fordelingen av bevilgningen i 2001, samt forslag til fordeling i 2002.

Tabell 8.14: Kvalitets- og salgsfremmende tiltak (mill. kr)

Tiltak	Budsjett 2001	Forslag 2002
Utvikling av plantemateriale	9,7	9,7
Handlingsplan plantevernmidler	17,0	20,0
Statskontrollert settepotetavl	9,1	9,1
Opplysnings- og foredlingsarbeid i kornsektoren	4,9	4,9
Opplysningsarbeid frukt, grønnsaker og potet	7,9	7,9
Sum	48,6	51,6

Utvikling av plantemateriale

Formålet med avlsarbeidet og det offentlige engasjementet i dette, er å skaffe norsk hagebruk plantemateriale som er kontrollert for bestemte skadegjørere og med definerte egenskaper tilpasset norske forhold. Utstrakt bruk av slike kontrollerte planter bidrar til å begrense mulighetene for spredning av skadegjørere som er mer vanlig i andre land, og bidrar til redusert behov for bruk av plantevernmidler.

Avsetningen til utvikling av plantemateriale videreføres på 9,7 mill. kr.

Handlingsplan plantevernmidler

Arbeidsgruppen som evaluerer gjennomføringen og effekten av tiltak under handlingsplanen for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler mener at det er behov for å øke tilskuddet til handlingsplanen. Det vises spesielt til at det er behov for å utvikle en effektiv varslingstjeneste og at det er behov for forskning rettet mot alternative metoder i korn-, grønnsak- og bærproduksjon.

Det foreslås å øke tilskuddet til handlingsplanen med 3 mill. kr fra 17 mill. kr til 20 mill. kr.

Statskontrollert settepotetavl

Formålet med tilskuddsordningen er å stimulere til økt bruk av settepoteter av høy kvalitet gjennom den statskontrollerte settepotetavlen. Tilskuddene er delt i arealtilskudd, prisnedskrivningstilskudd, kvalitetstilskudd, distriktstilskudd, frakttilskudd og en garantiordning.

Det foreslås å videreføre tilskuddet på 9,1 mill. kr.

Opplysnings- og foredlingsarbeid i kornsektoren

Tilskuddsordningen omfatter opplysningsarbeid gjennom Brødfakta og foredlingsarbeid med norske kornsorter. Det foreslås ingen endringer i tilskuddet på 4,9 mill. kr.

Opplysningsarbeid om frukt, grønnsaker og potet

Formålet med tilskuddet til opplysningsarbeidet om frukt og grønnsaker er å stimulere til økt totalforbruk av frukt og grønnsaker på kort og lang sikt. Bruk av midler over jordbruksavtalen skal bl.a. bidra til profilering av norske produkter. For å fremme omsetningen av norskproduserte poteter kan det gis tilskudd til tiltak for å bedre potetkvaliteten og til produsentrettet informasjon om markedsforholdene.

Landbruksdepartementet foreslår å flytte ordningen med tilskudd til prisnedskrivning av frukt og grønt i skolen fra underpost 70.11 Avsetningstiltak til underpost 77.15. Departementet vil komme tilbake til de budsjettmessige endringene som en følge av denne flyttingen i statsbudsjettet for 2002.

Det foreslås at tilskuddet til opplysningsarbeid om frukt og grønnsaker videreføres på 5,5 mill. kr og at tilskuddet til opplysnings- og prosjektvirksomhet for poteter videreføres på 2,4 mill. kr.

8.6.6 Underpost 77.16 Tilskudd til økologisk jordbruk

Det vises til kapittel 7.5 for en omtale av utfordringer og prioriteringer innenfor satsingen på økologisk jordbruk.

Det foreslås å øke tilskuddet til økologisk jordbruk med 30 mill. kr til 105 mill. kr i 2002. I tillegg brukes innsparte midler på 20 mill. kr til prosjekter. Samlet ramme i 2002 blir etter dette 125 mill. kr.

I forbindelse med statsbudsjettet for 2002 vil 4,5 mill. kr til kontroll og informasjon bli overført til statsbudsjettets kapittel 1110.

Tabell 8.15: Fordeling av tilskudd til økologisk jordbruk

		Forslag 2002 (mill. kr)
77.16.1	Omleggingstilskudd	40,0
77.16.2	Husdyrtilskudd/Arealtilskudd	21,0
77.16.3	Tilskudd til forskning	8,0
77.16.4	Regional forankring, veiledning og informasjon (ny) ¹	28,0
77.16.5	Tilskudd til organisasjoner	3,5
77.16.6	Markedsstrategier (inkl premiering) ¹	20,0
	Kontroll og informasjon (ny)	4,5
Sum 77.16	Samlet ramme for 2002	125,0

¹ Består av ny satsing samt de tidligere postene 77.16.4 og 77.16.6. Her inngår 10 mill. kr i engangsbeløp.

² Her inngår 10 mill. kr i engangsbeløp.

8.6.7 Underpost 77.17 Tilskudd til fruktlager

Tilskudd til fruktlager skal fremme et forpliktende samarbeid om felles lagring, sortering, pakking og omsetning av frukt. Tilskuddet består av et fast driftstilskudd på 100 000 kr til hvert fruktlager etter visse vilkår. Den resterende del av tilskuddsrammen blir betalt ut til de samme godkjente fruktlagrene som en fast sats pr. kg.

Ordningen med tilskudd til fruktlager har vist seg å hindre en naturlig strukturutvikling av lagrene. Det foreslås å avvikle ordningen med virkning fra 01.07 2002, og at midlene omdisponeres til andre tiltak innenfor fruktsektoren.

Det foreslås å videreføre bevilgningen på 8,1 mill. kr for kommende avtaleperiode.

8.6.8 Underpost 77.18 Oppkjøp av melkekvoter

Ved kjøp- og salgsrunden i 2001 legges det opp til at ved oppkjøp under 20 mill. liter kumelk, trekkes alt inn. Ved oppkjøp over 20 mill. liter selges det overskytende ut igjen til produsentene. Det foreslås å redusere bevilgningen med 77,1 mill. kr til 20 mill. kr for kommende avtaleperiode. Det legges opp til at det resterende behovet i 2002 finansieres av engangsmidler.

8.7 Post 78 Velferdsordninger

Forslagene innebærer at bevilgningen på posten økes med 10 mill. kr for kommende avtaleperiode. I 2001 økes bevilgningen på posten med 15 mill. kr.

8.7.1 Underpost 78.11 Tilskudd til avløsning ved ferie og fritid

Tilskuddsordningen skal legge til rette for at husdyrbrukere skal kunne få ferie, ordnet fritid og hjelp til avlastning i onnetider gjennom å bidra til finan-

siering av innleie av arbeidskraft. Tilskuddet beregnes på grunnlag av satser pr. dyr.

Statens forhandlingsutvalg foreslo i tilbudet at dokumentasjonskravet for utgifter ved avløsning skulle avvikles og at ordningen ble et tilskudd til ferie og fritid. Dette ble foreslått av forenklingsårsaker både i relasjon til jordbruket og forvaltningen. I avtalen er partene enige om at kravet til dokumentasjon av utgifter ved avløsning opprettholdes. Bevilgningen på 1 231,319 mill. kroner videreføres uendret ut fra behovet med gjeldende satser. Satser framgår av tabell i vedlegg 1.

I samsvar med vedtak ved jordbruksoppgjøret 2000 er det gjennomført en endring av strukturen i tilskuddsintervallsatsene. Som for underpost 74.14 tilskudd husdyr fjernes det særskilte regelverket for tildeling av tilskuddet ved endringer i omfanget på husdyrholdet.

8.7.2 Underpost 78.12 Tilskudd til avløsning ved sykdom m.m.

Ordningen skal bidra til å finansiere avløsning på bruk med husdyrproduksjon eller helårs veksthusproduksjon når brukeren av «særlige grunner» og for et «kortere tidsrom» ikke kan delta i arbeidet på bruket. Ordningen bidrar også til å finansiere avløsning på driftsenheter med planteproduksjon eller honningproduksjon når brukeren som følge av sykdom ikke kan delta i arbeidet på driftsenheten i onnetiden.

Maksimalt refusjonsbeløp pr. dag fastsettes for husdyrbrukere ut fra beregnet maksimalt refusjonsbeløp i ordningen med refusjon av avløserutgifter for ferie og fritid. For veksthusprodusenter blir tilskuddet fastsatt ut fra veksthusarealet. For honningprodusenter blir tilskuddet fastsatt ut fra antall bikuber. Tilskudd blir gitt for faktiske utgifter til avløsning, opp til maksimal dagsats for det enkelte bruk.

Avtalepartene legger til grunn at ordningen med tilskudd til avløsning ved sykdom avvikles og overføres til Trygdeetaten. Ordningen erstattes med en tilskuddsordning. Dette gjennomføres med nødvendige regelverksendringer og en rammeoverføring fra jordbruksavtalen. Endelig vedtak gjøres når konsekvensene er endelig utredet. Dette vil representere en vesentlig administrativ forenkling.

For kommende avtaleperiode foreslås det ingen endringer i satsene for ordningen. Bevilgningen til underpost 78.12 økes med 10 mill. kr fra 184,8 til 194,8 mill. kr for kommende avtaleperiode. Økningen av bevilgningen på underposten gjennomføres i 2001.

8.7.3 Underpost 78.13 Medlemsavgift til folketrygden

Den enkelte bruker skal av den pensjonsgivende inntekten innenfor jordbruk, husdyrhold, hagebruk, gartneri og skogbruk betale en avgift til folketrygden som er lik den avgiften lønnsinntakere betaler. Forskjellen mellom den avgiften som er fastsatt for selvstendig næringsdrivende (10,7 pst.) og den avgiften som skal betales av den enkelte brukeren (7,8 pst.) blir finansiert over jordbruksavtalen. Bevilgningen er beregnet med utgangspunkt i pensjonsgivende inntekt i jord- og skogbruk. Midlene blir overført Folketrygdfondet.

Bevilgningen til dekning av medlemsavgift til folketrygden opprettholdes på 130,8 mill. kr.

8.7.4 Underpost 78.14 Tilskudd til sykepengeordningen i jordbruket

Den kollektive innbetalingen over jordbruksavtalen til sykepengeordningen dekker tilleggspremien for økning av syke- eller fødselspengene fra 65 til 100 pst. av inntektsgrunnlaget for sykdom utover 14 dager. Midlene overføres Folketrygden.

Bevilgningen til sykepengeordningen opprettholdes med 88 mill. kr.

8.7.5 Underpost 78.15 Andre velferdstiltak

Den samlede virkning av endringene på denne posten innebærer en reduksjon av bevilgningen på 5 mill. kr fra 93,6 mill. kr til 88,6 mill. kr for kommende avtaleperiode. Fordelingen av bevilgningen framgår av omtalen nedenfor. I 2001 videreføres underposten med uendret ramme.

Tilskudd til landbruksvikarordningen

Ordningen skal bidra til at kommunene ansetter landbruksvikarer for å bedre brukerens tilgang på avløser først og fremst ved akutte krisesituasjoner.

Bevilgningen til ordningen videreføres med 20,5 mill. kr.

Administrasjonstilskudd til avløserlag

Tilskuddsordningen skal legge til rette for at husdyrbrukere skal kunne få ferie, ordnet fritid og hjelp til avlastning i onnetider gjennom å bidra til finansiering av driften av avløserlag. Avløserlag har som formål å kartlegge, organisere og administrere all avløsning innenfor et område der det ligger til rette for slikt samarbeid. Godkjente avløserlag kan få tilskudd til dekning av administrasjonsutgifter etter en fast sats pr. medlem. Tilskuddet til det enkelte lag fastsettes på grunnlag av antall medlemmer i laget.

Avsetningen reduseres med 7 mill. kr fra 27 mill. kr til 20 mill. kr.

Tilskudd til samdrifter

Tilskudd til samdrifter avvikles. Samdrifter vil etter omleggingen kunne motta ordinært tilskudd til avløsning ved ferie og fritid, men uten krav til dokumentasjon. Samdriftene vil få kompensasjon for lavere satser og andre intervaller i de to tilskuddsordningene, gjennom det særskilte driftstilskuddet for samdrifter i melkeproduksjon, jf. kap. 7.7.3. Bevilgningen opprettholdes uendret og vil bli overført til underpost 74.11 driftstilskudd melkeproduksjon i forbindelse med statsbudsjettet for 2002.

Tilskudd til Landbrukshelsen

Landbrukshelsen er en ideell stiftelse opprettet i samarbeid mellom Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukerlag. Stiftelsen har som formål å organisere et effektivt og godt helse- og arbeidsmiljø i landbruket. Virksomheten skal gi et forebyggende tilbud for alle gardbrukere og ansatte i landbruket. Landbrukshelsen skal bidra til at gardbrukere selv tar ansvar for å forbedre sitt arbeidsmiljø, og til å skape en sikker og trivelig arbeidsplass samt et trygt oppvekstmiljø for barna.

Landbrukshelsen ble evaluert i 1999 og foreslås videreført ut fra resultatene av denne evalueringen. Bevilgningen til Landbrukshelsen økes med 3 mill. kr til 13,5 mill. kr.

Tilskudd til kursvirksomhet

Tilskuddet skal fremme gjennomføring av kortvarige, fagorienterte kurs for avløserer og landbruksvikarer, samt for daglige ledere og tillitsvalgte i avløserlag.

Tilskuddet reduseres med 1 mill. kr. I forbindelse med statsbudsjettet for 2002 vil ordningen bli overført til kompetansehevende tiltak på underpost 50.11 Landbrukets utviklingsfond.

8.7.6 Underpost 78.16 Tidligpensjonsordningen for jordbrukere

Tidligpensjonsordningen for jordbrukere skal bidra til å lette generasjonsoverganger i jordbruket for de som har hatt hoveddelen av sine inntekter fra jordbruk/gartneri og skogbruk.

Gjeldende satser i ordningen videreføres for kommende avtaleperiode. Bevilgningen økes med 5 mill. kr fra 69,935 mill. kr til 74,935 mill. kr for kommende avtaleperiode. Økningen av bevilgningen på underposten gjennomføres i 2001.

8.8 Saker for Fase II

- Avtaletekst for avtaleperioden 2001/2002, inkl. oppfølging av Målprisgruppas forslag.
- Målpriskurver, representantvarer og øvre prisgrense for poteter, grønnsaker og frukt for sesongen 2001/2002. Det legges til grunn at målprisene innenfor grøntsektoren og poteter kan tilpasses til markedet innenfor en omfordelt ramme på om lag 10 mill. kroner.
- Omregning til enhetspriser.
- Prisutjevningsordningen for melk: Drøfte visse tekniske justeringer i målprisene, basert på materialet fra etterkontrollen og fordeling av tilleggene i melkepris.
- Målprisbestemmelsene i den nye markedsordningen for korn - ny avtaletekst.
- Økologisk landbruk: Fordeling av økningen i husdyrtilskuddet og utforming av prosjektvirksomheten.
- Grunntilskudd for slakt: Fastsetting av tilskuddssatser.
- Fastsetting av satser for frakttilskudd for kjøtt, egg og konserverblomkål.
- Areal- og kulturlandskapstilskudd: Fastsetting av et forholdstall pr. dyreslag for maksimalt beiteareal pr. beitedyr.
- Forsøksringer, fordeling mellom rammetilskudd, spesialsatsingstilskudd og avsetning til feltforsøk.
- Oppfølging av Innst. S. nr. 158 (2000-2001) om at staten skal dekke også grunneiernes saksomkostninger i tvister om reinbeite.
- Hest i skogbruket.
- Fordeling av midler til Konkurreansestrategiene for Norsk Mat.

9 Miljø og næringstiltak i skogbruket

Kapittel 1142 post 50 Forvaltningsstøtte, utvikling og kunnskapsformidling i skogbruket

Norsk institutt for skogforskning (Skogforsk) ønsker å kjøpe en mindre aksjepost i selskapet Norwegian Forestry Group AS (NFG).

NFG har som formål å samle deler av norsk kompetanse innen skogbruk, naturressursforvaltning og skogbasert foredlingsvirksomhet for salg av tjenester utenfor landets grenser. Selskapet tilbyr konsulenttjenester, rådgivning, prosjektutvikling og prosjektgjennomføring for private og offentlige kunder. Departementet er gjort kjent med aksjonæravtalen som regulerer partenes rettigheter og plikter, både i forhold til hverandre og i forhold til virksomheten i NFG.

NFG har 5 aksjonærer fra før, bl. a. Norsk institutt for jord og skogkartlegging. Aksjene er likt fordelt på aksjonærene. Etter at Skogforsk trer inn i selskapet vil de to virksomhetene under Landbruksdepartementet disponere 33,32 pst. av aksjene i NFG.

Landbruksdepartementet har ikke noe å bemerke til at Skogforsk går inn som medeier i selskapet. Departementet forutsetter at aksjekjøpet dekkes innen vedtatt budsjett på kapittel 1142 post 50.

10 Omsetningsrådets virksomhet og regnskap for 1999 og 2000

10.1 Innledning

St.meld. nr. 48 (1997-98) Om Omsetningsrådets virksomhet og regnskap for 1995 og 1996, og Stortingets behandling av denne i Innst.S. nr. 15 (1998-1999), medførte at departementet for fremtiden skulle rapportere om virksomheten til rådet gjennom de årlige proposisjoner om jordbruksoppgjøret.

Denne rapporteringen om Omsetningsrådets virksomhet omfatter årene 1999 og 2000.

10.2 Markedssituasjonen m.v.

Sett i forhold til 1998 gikk den samlede produksjonen av kjøtt i 1999 opp med ca. 8 000 tonn til 227 100 tonn. Produksjonen av gris gikk opp med 2 820 tonn. Produksjonen av sau/lam økte med 450 tonn. Produksjonen av storfe/kalv gikk opp med 4 720 tonn. Fra 1999 til 2000 gikk den samlede produksjonen av kjøtt ned med 5 pst. til 216 500 tonn. Dette fordelte seg ved at produksjonen av gris gikk ned med 4 pst. til 102 000 tonn. Produksjonen av sau/lam økte med 2 pst. til 23 050 tonn og produksjonen av storfe/kalv gikk ned med 5 pst. til 90 200 tonn. Annet kjøtt utgjorde 900 tonn i 2000 som tilsvarte samme mengde som i 1999.

Markedsbalansen for 1999 viste et overskudd på om lag 16 000 tonn kjøtt. Dette fordelte seg i hovedsak med et overskudd på 9 550 tonn gris og 7 050 tonn storfe. For 2000 var det et overskudd på om lag 2 000 tonn kjøtt. Dette fordelte seg i hovedsak på 1 200 tonn for gris og 800 tonn for storfe/kalv.

Tabell 10.1: Satser for omsetningsavgift i 1999 og 2000.

	1999 (øre kg/liter)	2000 (øre kg/liter)
Storfe/kalv	200 - 300	120 - 200
Sau/lam	25 - 80	50 - 160
Svinekjøtt	100 - 250	100 - 250
Egg	80	60
Høns	0	0
Kylling	60	60
Kalkun	40	40
And og gås	0	0
Pelsdyrskinn	1,75 pst. av salgsbeløpet	1,75 pst. av salgsbeløpet
Melk	14 - 20	16 - 18

Avgiftssatsene har variert noe i perioden, jf tabell 10.1, som en følge av markedssituasjon for de ulike produktene. Dette for å møte svingningene i etterspørselen og dermed dempe reguleringsbehovet gjennom året.

Det var i hele 1999 og 2000 et markedsoverskudd av egg og dermed også behov for reguleringstiltak innen eggsektoren. Markedsoverskuddet før regulering ble i 1999 beregnet til ca. 2 000 tonn og i 2000 på ca. 3 000 tonn.

For fjørfekjøtt hadde man i 1999 en periode med underdekning av kylling i markedet. Årsaken til dette var i første rekke en kraftig økning i etterspørse- len både etter hel kylling og bearbeidet fjørfekjøtt. Ved utgangen av 1999 var det igjen markedsbalanse som en følge av blant annet økt produksjon. I 2000 økte reguleringslageret av fjørfekjøtt med 2 700 tonn, dette som en følge av en økning i produksjonen på om lag 17,6 pst. kombinert med en lavere salgsøk- ning en prognosert.

Omsetningsavgiften på pelsdyrskinn var for 1999 og 2000 på 1,75 pst. av salgsbeløpet. Midlene fra omsetningsavgiften er blant annet brukt til delvis dekning av kostnadene ved pelsdyrkontrollen, laboratoriedrift, produksjons- veiledning og ulike utviklingsprosjekt.

Melkeproduksjonen viste en nedgang i både 1999 og 2000. Som en følge av de senere års reduserte forbruk av melkeprodukter ble det i 1999 og 2000 behov for markedsreguleringstiltak. Hovedtyngden av markedsregulerings- kostnadene i meierisektoren var knyttet til reguleringseksport av hvitost og smør, reguleringstransport og prisnedskrivning av skolemelk.

Omsetningsavgiften på grønnsaker, frukt og bær betales kollektivt over jordbruksavtalen. I 1999 og 2000 ble det benyttet rundt 23 mill. kroner årlig til tiltak innen grøntsektoren.

10.3 Omsetningsrådets virksomhet

Omsetningsrådets virksomhet bygger på de midler som kommer inn fra omsetningsavgiften og bevilgninger over statsbudsjettet. Omsetningsrådet har sendt Landbruksdepartementet meldinger om virksomheten for 1999 og 2000. I meldingene er det gjort rede for organisasjon og administrasjon i rådet. Videre er det gjort rede for hvor mye omsetningsavgift som har kommet inn, og hvordan disse midlene sammen med bevilgningene fra staten er brukt.

10.4 Omsetningsavgiften

Resultatregnskapet for omsetningsavgiften og fordeling av resultat på de enkelte postene for 1999 og 2000 framgår av tabell 10.2.

Tabell 10.2: Resultatregnskap for omsetningsavgiften i 1999 og 2000

	1999 (1 000 kroner)	2000 (1 000 kroner)
Inntekter		
Mottatte omsetningsavgifter	831 205	778 760
Andre inntekter	23 650	14 654
Sum inntekter	854 855	793 414
Utgifter		
Avsetningstiltak	1 039 427	463 715

Tabell 10.2: Resultatregnskap for omsetningsavgiften i 1999 og 2000

Andre utgifter	150 228	170 734
Sum utgifter	1 189 655	634 449
Årsresultat overført til (fra) fondskapital	- 334 800	158 965
Fondskapital per 31.12.	241 377	400 342

10.5 Kontroll med Omsetningsrådets virksomhet

Tilsynsutvalget for Omsetningsrådet (oppnevnt i h.h.t. § 12 i Omsetningsloven) har på vanlig måte kontrollert Omsetningsrådets virksomhet. Tilsynsutvalget har verken i 1999 eller 2000 kommet over forhold i rådets virksomhet som gir grunnlag for merknader av betydning fra utvalgets side.

Statsautorisert revisor har revidert regnskapene for Omsetningsrådet og for midler over jordbruksavtalen for 1999 og 2000. Revisoren har ingen merknader til regnskapene.

11 Oppfølging av økonomiregelverket

Departementet har ved flere anledninger redegjort for innføringen av det nye økonomiregelverket for staten med hensyn til framdrift og behovet for tilpasninger. Det vises særlig til St.prp. nr. 67 (1997-98) Jordbruksoppgjøret 1998 kap. 4, hvor det bl.a. blir redegjort for departementets tilpasninger til kravene i økonomiregelverket. Det legges her særlig vekt på å begrunne hvorfor bruken av en rendyrket modell for mål- og resultatstyring ikke er hensiktsmessig ved oppfølging av en rekke tilskuddsordninger. Prinsipper og retningslinjer som her ble trukket opp er lagt til grunn i arbeidet med utvikling og forbedring av tilskuddsforvaltningen. For mange tilskuddsordninger innebærer dette at den viktigste resultatrapporteringen finner sted i proposisjonen om jordbruksoppgjøret, som en samlet rapportering basert på Budsjettmyndens grunnlagsmateriale. Videre ble det redegjort for at også deler av økonomiregelverkets øvrige krav er mindre hensiktsmessige for flere grupper av tilskuddsordninger. Dette skyldes at ordningenes karakter avviker vesentlig når det gjelder søknad, utbetaling, rapportering m.m.

Det vises også til redegjørelsen i St.prp. nr. 1 (2000-2001) for Landbruksdepartementet hvor det bl.a. ble orientert om framdrift og at oppfølgingen var omfattende. På de fleste områdene er regelverk og rutiner vurdert og forbedret. Arbeidet med å styrke og forbedre tilskottsforvaltninga vil fortsette med bl.a. utvikle gode oppfølgingskriterier der dette er hensiktsmessig, samtidig som rutineene for oppfølging og kontroll vil bli forbedret om nødvendig. Statens landbruksforvaltning vil ha en viktig rolle i arbeidet med å følge opp og utvikle forvaltningssystemene.

Arbeidet med å forbedre tilskuddsforvaltningen må ses som en kontinuerlig utviklingsprosess. Bl.a. vil administrative kostnader knyttet til oppfølging og kontroll, herunder krav til rapportering, måtte veies opp mot effekten og nytten av tiltakene. Arbeidet med forenkling av tilskuddsforvaltningen, jf. kap. 7.2 ovenfor, og regjeringens fornyelsesprogram vil være av stor betydning for oppfølgingen av tilskuddsordningene. Færre og enklere ordninger vil medvirke til at kravene i økonomiregelverket blir mindre ressurskrevende å følge opp, og på sikt vil det kunne bli mindre behov for særskilte tilpasninger. På den annen side vil ønsket om en mindre og mer kostnadseffektiv forvaltning måtte medføre at ressurser til oppfølging, kontroll og rapportering må prioriteres strengt opp mot nytte og risiko for feilbruk/misbruk.

12 Endringer i statsbudsjettet for 2001

I denne stortingsproposisjonen foreslås endringer i statsbudsjettet for 2001 som følger av de bestemmelser som inngår i den inngåtte jordbruksavtalen for avtaleperioden 2000-2001, 2. avtaleår. Prinsippene for beregningen av utslagene for budsjettet i 2001 er beskrevet nedenfor.

I jordbruksavtalen er det foreslått endringer som innebærer en økning i bevilgningene over kap. 1150 med 40,0 mill. kr. Inntektsbevilgningen på kap 4150 post 80 videreføres uendret på 134,0 mill. kr, men økes i 2001 med en engangsbevilgning på 8 mill. kr. De fleste av bevilgningsendringene i den inngåtte avtalen får først budsjettvirkning i 2002. Bruttobevilgningene i 2001 for kap. 1150 *Til gjennomføring av jordbruksavtalen*, vil bli økt med:

8 000 000	kr fra
12 555 008 000	kr til
12 563 008 000	kr

Brutto inntektsbevilgning for kap. 4150 *Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.*, vil bli økt med:

8 000 000	kr fra
134 000 000	kr til
142 000 000	kr

Virkningene på statsbudsjettets kap. 1150 av årets avtale blir som følger, i mill. kr:

Tabell 12.1: Endringer i statsbudsjettet for 2001 (mill. kroner).

Kapittel 1150:		Vedtatt	Endring	Utslag	Justert
Post	Benevnning	budsjett 01	avtalen	2001	2001
50.11	Tilskudd til LUF	734,000	1,000	20,000	754,000
50.12	Tilskudd til fondet for katastrofeordningen i planteproduksjon	27,900	-15,000	-13,950	13,950
50.13	Tilskudd til tiltaksfondet for småfe og fjørfe m.m.	38,060	-2,000	0,000	38,060
50.14	Tilskudd til kornfondet	804,600	0,000	0,000	804,600
50	Fondsavsetninger	1 604,560	-16,000	6,050	1 610,610
70.11	Avsetningstiltak	66,400	-8,000	-12,000	54,400
70.12	Tilskudd til råvareprisordningen m.v.	138,100	10,000	5,000	143,100
70.13	Eksportrestitusjon	26,000	0,000	0,000	26,000
70	Markedsregulering, kan overføres	230,500	2,000	-7,000	223,500
73. 11	Tilskudd til norsk ull	165,800	0,000	0,000	165,800

Tabell 12.1: Endringer i statsbudsjettet for 2001 (mill. kroner).

73.13	Pristilskudd melk	533,600	4,500	2,250	535,850
73.15	Pristilskudd kjøtt	911,000	0,300	0,150	911,150
73.16	Distriktstilskudd egg	2,500	2,400	1,200	3,700
73.17	Distrikts- og kvalitetstilskudd på frukt, bær og gr.sak.	54,770	0,000	0,000	54,770
73.18	Frakttilskudd	79,700	0,000	0,000	79,700
73	Pristilskudd (overslagsbevilgning)	1 747,370	7,200	3,600	1 750,970
74.11	Driftstilskudd, melkeproduksjon	1 316,000	-15,000	-9,650	1 306,350
74.14	Produksjonstilskudd, husdyr	2 234,705	42,052	0,000	2 234,705
74.17	Areal- og kulturlandskapstilskudd	3 210,319	44,382	0,000	3 210,319
74.18	Produksjonstilskudd til dyrking av for i fjellet	10,500	0,000	0,000	10,500
74.19	Tilskudd til tiltak mot radioaktivitet	0,000	10,000	0,000	0,000
74	Direkte tilskudd, kan overføres	6 771,524	81,434	-9,650	6 761,874
77.11	Tilskudd til inseminering m.m.	69,800	0,000	0,000	69,800
77.12	Lagringstilskudd på engfrø m.m.	7,000	0,000	0,000	7,000
77.13	Tilskudd til forsøksringer og forskning	59,000	1,000	0,000	59,000
77.14	Tilskudd til pelsdyrforlag	38,000	-1,500	0,000	38,000
77.15	Tilskudd til kvalitets- og salgsfremmende tiltak	48,600	3,000	0,000	48,600
77.16	Tilskudd til økologisk jordbruk	75,000	30,000	0,000	75,000
77.17	Tilskudd til fruktlager	8,100	0,000	0,000	8,100
77.18	Oppkjøp av melkekvoter	97,100	-77,100	0,000	97,100
77	Utviklingstiltak, kan overføres	402,600	-44,600	0,000	402,600
78.11	Refusjon av avløserutgifter for ferie/fritid	1 231,319	0,000	0,000	1 231,319
78.12	Refusjon av avløserutgifter for sykdom m.v.	184,800	10,000	10,000	194,800
78.13	Medlemsavgift til folketrygden	130,800	0,000	0,000	130,800
78.14	Tilskudd til sykepengeordningen i jordbruket	88,000	0,000	0,000	88,000
78.15	Øvrige velferdstiltak	93,600	-5,000	0,000	93,600
78.16	Tidligpensjonsordning	69,935	5,000	5,000	74,935
78	Velferdsordninger, kan overføres	1 798,454	10,000	15,000	1 813,454
SUM KAP. 1150		12 555,008	40,034	8,000	12 563,008
SUM KAP. 4150		134,000	0,000	8,000	142,000

Stortinget inviteres gjennom proposisjonen til å gjøre vedtak om de endringer i statsbudsjettet for 2001 som følger av årets jordbruksavtale, samt andre bestemmelser som det er nødvendig at Stortinget gjør vedtak om.

Arbeids- og administrasjonsdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om jordbruksoppgjøret 2001 - endringer i statsbudsjettet for 2001 m.m.

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r:

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak om jordbruksoppgjøret 2001 - endringer i statsbudsjettet for 2001 m.m. i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag til vedtak om jordbruksoppgjøret 2001 - endringer i statsbudsjettet for 2001 m.m.

I

I statsbudsjettet for 2001 gjøres følgende endringer:

Utgifter:

Kap	Post	Betegnelse	Kroner
1150		Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	
	50	Fondsavsetninger, økes med	6 050 000
		fra kr 1 604 560 000 til kr 1 610 610 000	
	70	Markedsregulering, <i>kan overføres</i> , reduseres med	7 000 000
		fra kr 230 500 000 til kr 223 500 000	
	73	Pristilskudd, <i>overslagsbevilgning</i> , økes med	3 600 000
		fra kr 1 747 370 000 til kr 1 750 970 000	
	74	Direkte tilskudd, <i>kan overføres</i> , reduseres med	9 650 000
		fra kr 6 771 524 000 til kr 6 761 874 000	
	78	Velferdsordninger, <i>kan overføres</i> , økes med	15 000 000
		fra kr 1 798 454 000 til kr 1 813 454 000	

II

Inntekter:

Kap	Post	Betegnelse	Kroner
4150	70	Tilbakebetaling av tilskudd til reguleringsanlegg, bevilges med	8 000 000

III

Stortinget samtykker i at Landbruksdepartementet i 2001 kan omdisponere inntil 10 mill. kroner av overført beløp på kap. 1150 post 70 til dekning av kostnader vedrørende radioaktivitet i kjøtt mv.

IV

Stortinget samtykker i at totalrammen for bruk av midler fra Landbrukets utviklingsfond, eksklusive administrasjonsutgifter, fastsettes til 1 013 mill. kroner for 2002 og forvaltes etter retningslinjene som er trukket opp i kapittel 7.3 og 8.2.1. Landbruksdepartementet gis fullmakt til omdisponeringer innenfor rammen hvis behovet for midler til ulike tiltak utvikler seg annerledes enn forutsatt.

V

Landbruksdepartementet gis fullmakt til å fastsette vedtekter for Landbrukets utviklingsfond.

VI

Stortinget samtykker i at Norsk institutt for skogforskning (Skogforsk) kjøper 16,66 pst. av aksjene i Norwegian Forestry Group.

Vedlegg 1

Jordbruksforhandlingene 2001 Sluttprotokoll fra forhandlingsmøte 18.-19. mai mellom Staten og Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag

Partene viser til Stortingets behandling av St.meld. nr. 19 (1999-2000) *Om norsk landbruk og matproduksjon*. Utformingen av de landbrukspolitiske virkemidler er basert på disse premisser.

1 Økonomisk ramme og fordeling

Partene er enige om de endringer i avtalepriser og bevilgninger over statsbudsjettet som framgår av fordelingsskjemaet i vedlegg 1 til sluttprotokollen. Avtalens økonomiske ramme framgår av tabell 1.1. Avtalens målpriser økes med 217 mill. kroner i avtaleåret 2001-2002. På årsbasis har dette en virkning på 300 mill. kroner. Bevilgningene over kapittel 1150 økes med 40 mill. kroner fra 1.1 2002, og kompensasjon for tiltakene mot kugalskap videreføres og utvides til helårsvirkning med 85 mill. kroner på årsbasis. Til sammen gir dette en varig ramme på 425 mill. kroner, jf. tabell 1.1. I tillegg disponeres 148 mill. kroner av frigjorte midler på avtalen til diverse tiltak, jf. tabell 1.2.

Tabell 12.1: Ramme for avtaleåret og på årsbasis, mill. kroner.

	Avtaleåret	Årsbasis
Målprisøkning fra 01.11 2001 (sau fra 01.09.01)	217	300
Bevilgningsendring, jordbruksavtalen fra 1.1 2002	40	40
Videreføring av BSE-tiltak til helårsbasis	85	85
Ramme, utenom engangsmidler	342	425
Kroner pr årsverk	4 700	5 800

Tabell 12.2: Disponering av engangsmidler innenfor avtalen, mill. kroner.

Prosjekter, økologisk landbruk	20
Radioaktivitet 2001	10
Oppkjøp melkekvoter	90
Tilføres Landbrukets utviklingsfond	20
Anlegg for animalsk avfall i Nord-Norge	8
SUM engangsmidler	148
Kroner pr årsverk	2 000

Videre omdisponeres til direkte inntektsgivende tiltak 89 mill. kroner (1 200 kroner pr årsverk). Fordeling på avtalepriser og tilskudd går fram av vedlagte fordelingsskjema (undervedlegg 1).

- Målprisene økes med i gjennomsnitt 2 prosent fra 1. november 2001, unntatt for korn og sau.
- For sau økes målprisen fra 01. september 2001.
- For korn gjennomføres en teknisk omlegging uten beregnet inntektsvirkning, jf. punkt 3.

- Det legges i tillegg til grunn at målprisene innenfor grøntsektoren og poteter kan tilpasses til markedet innenfor en ramme på om lag 10 mill. kroner. Det tas stilling til dette i fase II.
- Forskningsavgift på landbruksvarer skal trekkes fra oppnådd pris før sammenligning med målpris.

BFJs sekretariat har beregnet utslaget av rammen og fordelingen på referansebrukene. Disse beregningene er vist i vedlegg 2.

2 Melk

Kvoteordningen for melk

Ved kjøp- og salgsrunden i 2001 legges det opp til at ved oppkjøp under 20 mill. liter kumelk, trekkes alt inn. Ved oppkjøp over 20 mill. liter selges det overskytende ut igjen til produsentene. Bevilgningen reduseres med 77,1 mill. kr til 20 mill. kr i 2002. Det legges opp til at det resterende behovet i 2002 finansieres av engangsmidler. For kjøp- og salgsrunden i 2002 settes prisen til kr 4,50 pr liter for kvoter inntil 100 000 liter. Fra 100 000 liter til 200 000 liter settes prisen til kr 2,25 pr liter.

Det vises til Innst. S. nr. 167 (1999-2000):

«Flertallet viser til at det er klare stordriftsfordeler i melkeproduksjonen og mener virkemidlene samlet må stimulere til en moderat strukturutvikling for å sikre en tilfredsstillende inntektsutvikling for produsenter som har melkeproduksjon som et viktig bidrag til sysselsetting og inntekt. Flertallet støtter departementets forslag om å utrede en ordning med mulighet for leiekvoter for å øke bygdas mulighet til å opprettholde sin andel av melkeproduksjonen og sørge for at enkelte meieridistrikter ikke tappes for for mye melkekvantum.»

Kvoteteleie er med denne hensikt utredet i en partssammensatt arbeidsgruppe, men ikke funnet å være et hensiktsmessig virkemiddel i forhold til Stortingets mål.

Partene er på denne bakgrunn enige om å utrede en ordning med kjøp og salg av melkekvoter direkte mellom produsenter nærmere. I gjennomgangen skal det foretas en vurdering av utredningen som er gjennomført av Statens landbruksforvaltning og vurderinger av tilsvarende ordninger i andre land. Også andre ordninger som kan øke fleksibiliteten kan vurderes. Arbeidet skal være avsluttet innen 15. februar 2002.

Geitemelk

- All geitemelkkvote som kjøpes opp omfordeles. Minimumskvoten økes fra 5 000 liter til 15 000 liter.

Samdrifter

Det gjennomføres følgende endringer i regelverket for samdrift i melkeproduksjon basert på at utbetaling av driftstilskuddet overføres til Statens landbruksforvaltning, (jf. også forslag til regelverk for samarbeidsformer og selskaper i andre produksjoner):

- Medlemmene i samdrifta søker separat om arealbaserte tilskudd. Alle til-

- skuddsenheter får beregnet bunnfradrag.
- Samdrifta søker samlet om tilskudd for alle dyr, både dyr i samdriftsfjøset og eventuelle dyr plassert på medlemmenes egne driftsenheter uansett husdyrslag, jf. forslag til generelt regelverk for samarbeid og selskaper. I tilskudd husdyr fastsettes det en egen toppavgrensning for samdrifter på 190 000 kroner.
- Det etableres et særskilt driftstilskudd i melkeproduksjon for samdrifter. Det gis ett tilskudd pr. samdrift. For samdrifter med to og tre medlemmer fastsettes driftstilskuddet til hhv. 150 000 og 220 000 kr. For eksisterende samdrifter med fire eller flere medlemmer etableres det en overgangsordning, hvor disse blir gitt et ekstra tilskudd tilsvarende ett ordinært driftstilskudd pr. medlem utover tre. Dette tilskuddet avtrappes lineært over 4 år.
- Særskilt tilskudd til samdrifter under velferdsordningene avvikles. Samdrifter kan motta ordinært tilskudd til avløsning ved ferie og fritid, men uten krav til dokumentasjon.
- Det settes et øvre tak pr samdrift på 500 000 liter.
- Avgrensingen i BU-forskriftens §6 blir videreført ved at det kan tildeles inntil 2 investeringstilskudd pr fellestiltak.

Prisutjevningsordningen for melk

- Partene er enige om å drøfte visse tekniske justeringer i målprisene, basert på materialet fra etterkontrollen. Fordeling av tilleggene i melkepris vurderes ut fra markedsforholdene i forhold til eksisterende priser. Fordelingen gjennomføres i fase II.
- Avtalepartene og markedsregulator drøfter oppfølging av prisbestemmelsene for melk høsten 2001.

Driftstilskudd til melkeproduksjon

Ordningen med driftstilskudd til melkeproduksjon legges om til et produksjonsnøytralt tilskudd pr bruk, med en hensiktsmessig avtrapping av tilskuddet for de minste brukene. Avtrappingen beregnes ut fra antall melkekyr, jf. statens tilbud kap. 8.5.1. Utbetaling av tilskudd overføres til SLF og gjennomføres to ganger i året.

3 Korn

Det fastsettes målpriser i den nye markedsordningen, gjeldende fra 01.07 2001, som innebærer en teknisk justering av prisene i gjeldende ordning med 14 øre pr kg. De nye prisene blir som vist i tabell 1.3.

Tabell 12.3: Målpriser på korn i ny markedsordning.

	Kroner pr kg
Målpris hvete	2,31
Målpris rug	2,15
Målpris fôrkorn	1,85
Målpris oljevekster	4,44

- Intensjonsprisen på bygg fastsettes til kr 1,93 pr. kg. Intensjonsprisen på

- havre fastsettes til kr 1,71 pr. kg. Målprisen er basert på andel bygg og havre på h.h.v. 63 og 37 prosent.
- Målprisbestemmelsene i den nye ordningen inntas i ny avtaletekst i fase II.
 - Det innføres prisnedskrivningstilskudd til erter.
 - Justeringen kan innebære en økning i kraftfôrpris på 1 øre pr. kg.

4 Avsetningstiltak

Bevilgningen til avsetningstiltak reduseres med 8 mill. kr. Endringene framgår av tabell 1.4.

Tabell 12.4: Oversikt over avsetningstiltak (mill. kr)

Tiltak	Budsjett 2001	Forslag 2002
Kollektiv dekning av omsetningsavgift hagebruk	15,4	10,0
Avsetningstiltak hagebruk og potet	8,0	3,9
Prisnedskrivning potetsprit	16,5	18,5
Skolemelkordningen	10,0	10,0
Kadaverhåndtering	5,0	5,0
Produsentsammenslutninger	1,0	1,0
Frukt og grønt i skolen	10,0	10,0
Økologisk jordbruk: avslutning av eldre prosjekter	0,5	-
SUM	66,4	58,4

5 Landbrukets utviklingsfond

Det nedsettes en arbeidsgruppe for å utvikle en strategi for næringsutvikling i utmark, jf. jordbrukets krav, kap 7.1.4. Arbeidsgruppen oppnevnes i samråd med SND. SND får sekretariat for gruppa. Fordeling av LUF-midlene går fram av tabell 1.5.

Tabell 12.5: Fordeling av midlene på Landbrukets utviklingsfond, (mill. kroner)

	Innvilgnings- ramme 2001	Innvilgnings- ramme 2002
Verdiskapingsprogram for matproduksjon	50	90
Konkurransestrategier for norsk mat	69	60
Kompetansetiltak	5	8
BU: Sentrale SND	30	35
BU: SND fylker	455	458
BU: Fylkesmannen	80	60
SUM BU-midler	565	553
- Sentrale miljø- og kulturlandskapsmidler	26,8	28,3
herav informasjons- og utviklingstiltak	16,8	15,8
herav miljø- og ressursvern	5	9,5
herav erosjonsforebyggende tiltak	3,5	0

Tabell 12.5: Fordeling av midlene på Landbrukets utviklingsfond, (mill. kroner)

herav gjenvinning våtorganisk avfall	1,5	3
- Fylkesvise miljø- og kulturlandskapsmidler	116,2	113,7
herav spesielle miljøtiltak	100,5	98
herav informasjons- og utviklingstiltak	5,7	5,7
herav områdetiltak	10	10
SUM spesielle miljøtiltak	143	142
SUM skogbruk	153	158
Overføring til Samisk utviklingsfond	2	2
SUM LUF	987	1 013

De 458 mill. kroner til BU:SND fylker fordeles med 185 mill. kroner til utviklingstiltak, 273 mill. kroner til tradisjonelt jordbruk.

6 Velferdsordningene

- Kravet til dokumentasjon på avløsning ved ferie og fritid opprettholdes
- Bevilgningen til underpost 78.15 Øvrige velferdstiltak reduseres med 5 mill. kroner fra 93,6 mill. kr til 88,6 mill. kroner. Administrasjonstilskuddet til avløserlag reduseres med 7 mill. kroner til 20 mill. kroner. Tilskuddet til Landbrukshelsen økes med 3 mill. kroner til 13,5 mill. kroner. Tilskuddet til kursvirksomhet reduseres med 1 mill. kroner.
- Partene legger til grunn at ordningen med tilskudd til avløsning ved sykdom overføres til Trygdeetaten med nødvendige regelverksendringer og en rammeoverføring fra jordbruksavtalen. Endelig vedtak gjøres når konsekvensene er endelig utredet.

7 Økologisk landbruk

Bevilgningen til økologisk landbruk økes fra 75 mill. kr til 105 mill. kroner. I tillegg brukes innsparte midler på 20 mill. kr til prosjekter. Samlet bruk av midler i 2002 blir etter dette 125 mill. kroner. Bevilgningen fordeles som vist i tabell 1.6.

Tabell 12.6: Fordeling av midler til økologisk landbruk (mill. kroner).

Post	Tiltak	Innvilgnings- ramme 2001	Innvilgnings- ramme 2002
77.16.1	Omleggingstilskudd	27,2	40,0
77.16.2	Husdyrtilskudd/Arealtilskudd	20,5	21,0
77.16.3	Tilskudd til forskning	6,0	8,0
77.16.4	Regional forankring, veiledning og informasjon (ny) ¹	10,3	28,0
77.16.5	Tilskudd til organisasjoner	1,5	3,5
77.16.6	Markedsstrategier (inkl premiering) ²	10,0	20,0
	Kontroll og informasjon (ny)		4,5
Sum 77.16		75,5	125

¹ Består av ny satsing samt de tidligere postene 77.16.4 og 77.16.6. Her inngår 10 mill. kroner i engangsbeløp.

² Her inngår 10 mill. i engangsbeløp

- a) Omleggingstilskuddet økes fra 650 til 750 kroner pr dekar for innmeldte arealer fra og med våren 2001.
- b) Det innføres kombinert husdyrtilskudd og arealtilskudd til grovfôrarealer. Satsene fordeler seg med 55 kr/daa i arealtilskudd. Husdyrtilskuddene økes innenfor en ramme på 10% ut fra en halvering av nivåene fastsatt i fjorårets jordbruksoppgjør. Fordelingen av husdyrtilskuddet fastsettes i fase II.
- c) Tilskudd til forskning økes med 2 mill. kr til 8 mill. kr.
- d) Det avsettes 28,0 mill. kr på post 77.16.4. Økningen er knyttet til styrket veiledning, kompetanseheving, innføring av fadderordning og gjennomføring av prosjekter fordelt på regioner og produksjoner, inkl. urteproduksjon. Prosjektene skal gå over flere år. Utformingen av prosjektvirksomheten fastsettes i fase II, jf. jordbrukets krav og statens tilbud.
- e) Det avsettes kr 3,5 mill. kr i støtte til de økologiske organisasjonene OIKOS og Biologiskdynamisk forening for 2002. Av dette tildeles OIKOS 3,3 mill. kr i etableringsstøtte og Biologiskdynamisk forening kr 0,2 mill. Støtte til organisasjoner i 2003 settes til kr 3,0 mill.
- f) Det avsettes 20 mill. kr til gjennomføring av markedsstrategier inklusive oppretting av en midlertidig premieringsordning som utbetales på foredlingsleddet. Formålet med premieringsordningen er i hovedsak økt omsetning av økologisk kjøtt.
- g) Det avsettes kr 4,5 mill. til kontroll og informasjonstiltak i regi av Debio. Bevilgningen overflyttes til kapittel 1 110 fra og med 01.01 2002.

8 Forenkling av virkemiddelbruken

Det vises til statens tilbud med følgende justeringer og presiseringer:

Mandat for gjennomgang av virkemiddelbruken

Partene er enige om at det innen jordbruksoppgjøret i 2002 foretas en utredning av virkemiddelbruken over jordbruksavtalen med sikte på forenklinger. Det legges til grunn at utredningen skal skje innenfor de hovedmålsettinger som gjelder for landbrukspolitikken, jf. St.meld. nr. 19 (1999-2000) og Stortingets behandling av den. Avtalepartene er enige om at hovedansvaret for utredningen legges til NILF som evt. koordinerer deler av arbeidet mot andre forskningsinstitusjoner med relevant kompetanse. Avtalepartene skal ta aktiv del i arbeidet gjennom referansegrupper for ulike deler av prosjektet.

Utredningen skal omfatte følgende elementer:

- Et enklere og mer helhetlig virkemiddelsystem målrettet mot enheter hvor jordbruksproduksjonen gir et viktig bidrag til sysselsetting og inntekt, samtidig som mål for bosetting og pleie av kulturlandskapet kan oppfylles. Det bør også særskilt vurderes om enkelte av dagens ordninger kan målrettes mer gjennom et større lokalt/regionalt ansvar i forhold til spesielle ordninger og politiske mål. Det må foretas en konsekvensvurdering av foreslåtte endringer, der det fokuseres på effekter for struktur og sysselsetting i landbruksnæringa.
- En gjennomgang av alle ordninger med transportstøtte med henblikk på

en bedre total ressursallokering og mindre miljøbelastninger. Det skal vurderes konsekvenser av ulike prioriteringer mellom transportstøtte og direkte distriktsdifferensiert støtte til produsentene. Konsekvensvurderingen må også ta med eventuelle effekter for struktur og sysselsetting i omsetnings- og foredlingsledd. Ved vurdering av fraktordningene skal gjeldende forutsetninger for regional produksjonsfordeling ligge til grunn. Det vises i denne forbindelse til St.meld. nr. 19 (1999-2000) og Stortingets behandling.

- Det utredes mulige forenklinger av katastrofeordningene. Det bør blant annet utredes muligheter for - og konsekvenser av at mer ansvar for å sikre seg mot inntektstap som følge av naturgitte forhold overføres til næringsutøverne selv. Det bør i den forbindelse vurderes flere alternativer. Et alternativ er at deler av forvaltningen overføres til andre instanser (forsikringsselskaper etc.), kollektive forsikringsordninger og private forsikringsordninger.
- En gjennomgang av miljøvirkemidlene med sikte på bedre samordning, større formålseffektivitet, økt regional handlefrihet og redusert byråkrati.

Utredningene skal også vurdere kompleksiteten i målstrukturen og virkemiddelbruken i forhold til både næringsmessige- og samfunnsmessige mål for landbruket, samt i lys av WTO-forpliktelsene.

Forenklinger i årets oppgjør

Forslagene i Statens tilbud gjennomføres med følgende endringer:

- Dokumentasjonskravet i tilskudd til avløsning ved ferie og fritid opprettholdes.
- Under katastrofeordningen opprettholdes erstatning for tap i honningproduksjon.
- Særskilt tilskudd til samdrifter i melkeproduksjonen fjernes. Selskaper kan motta ordinært avløsertilskudd, uten krav til dokumentasjon på avløsning. For samdrifter i melkeproduksjon for øvrig, jf. punkt 2.
- Markedsbearbeidingsprosjektet skissert i statens tilbud kap. 6.3 gjennomføres ikke.

Partene er videre enige om at regelverket for produksjonstilskuddene endres slik at det åpnes for å kunne gi produksjonstilskudd til alle samdrifter/formelle samarbeid organisert i ulike selskapsformer. Nærmere detaljer fastsettes ved justering av gjeldende forskrift etter samråd med jordbruksorganisasjonene.

9 Mandat for arbeidsgruppe

I Innst. S. nr. 167 (1999-2000) er det framholdt at for å sikre at landbruket skal kunne utføre de mangesidige samfunnsoppgavene som næringen er tildelt, må næringen tilbys inntektsmuligheter og sosiale vilkår som sikrer rekrutteringen til næringen. Det er videre framholdt at god utnytting av markedsmulighetene, økt mangfold, et balansert marked, strukturelle endringer og fornuftige kostnadstilpasninger i økende grad vil få betydning for at en slik inntektsutvikling kan oppnås. Det er også pekt på at det er viktig å sikre inntektsmulighetene på bruk hvor selve næringsdriften har betydning for rekrutteringen.

De retningslinjer som er trukket opp stiller mange og kryssende krav til utforming av virkemidler og øvrige næringspolitiske rammevilkår i landbruket. Det er særlig krevende å utforme virkemidlene slik at det blir mest mulig sammenheng mellom rammevilkårene for næringen samlet og for den enkelte bruker.

Partene er enige om å sette ned en arbeidsgruppe som skal foreta en gjennomgang av aktuelle virkemidler, slik at landbruket i større grad kan bidra til å løse de mangesidige samfunnsoppgavene, slik Stortinget har trukket opp. Arbeidet må ses i sammenheng med forenklingsprosjektet, jf. sluttprotokollens punkt 8.

10 Innmarksbeite

- Det gjennomføres en vurdering av beitetilskuddene med sikte på samordning. Saken følges opp i en egen arbeidsgruppe.
- I tilskudd til innmarksbeite innføres for kommende avtaleperiode et maksimalt beiteareal pr beitedyr. Avgrensingen settes i fase II.

11 Tiltaksfondet for småfe og fjørfe m.m.

- Bevilgningen til tiltaksfondet for småfe og fjørfe m.m. reduseres med 2 mill. kr til 36,06 mill. kroner.
- Det avsettes 4 mill. kroner til prosjektet «Friskere geiter», jf. jordbrukets krav
- Produkttilskudd honning avvikles

12 Tilskudd til fruktlager

Partene er enige om at tilskudd til fruktlager avvikles fra 01.07.02. Midlene omdisponeres til andre tiltak innenfor fruktsektoren.

13 Radioaktivitetstiltak

Tiltak mot radioaktivitet dekkes av overført beløp på post 70 i 2001 og gis fast bevilgning på post 74 f.o.m. 2002.

14 Tilskudd til norsk ull

Tilskuddsgrunnlaget utvides til også å omfatte ullmengden på ulne skinn og pelsskinn. Ansvar for differensieringen av satsene legges til Statens landbruksforvaltning.

15 Endret jordarbeiding

Det avsettes 153 millioner kroner til ordningen med tilskudd til endret jordarbeiding. Satsene på ordningen er foreløpige og vil bli justert dersom søknadstilfanget overstiger avsetningen på ordningen.

16 Digital markslagskartlegging

Bevilgningen til digital markslagskartlegging opprettholdes på 5 mill. kr innenfor bevilgningen til areal- og kulturlandskapstilskudd.

17 Forsøksringer, forskning og veiledning

- Bevilgningen til forsøksringer reduseres med 2 mill. kr.
- Bevilgningen til forskning økes med 3 mill. kr. Partene er enige om at prosjektene som foreslås gjennomført i statens tilbud dekkes over bevilgningen. Det foretas en kritisk gjennomgang av prioriteringene innenfor posten.
- Partene viser til arbeidet i arbeidsgruppen som vurderer tiltak for å utvikle en mer kostnads- og formålseffektiv veiledningstjeneste. I det videre arbeidet legges det til grunn et nært samarbeid mellom avtalepartene og andre berørte aktører.

18 Handlingsplan plantevern

Handlingsplan for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler følges opp i 2002 gjennom en økt avsetning fra 17 til 20 mill. kr. Midlene fordeles på de ulike tiltakene etter drøftinger i arbeidsgruppen for oppfølging av planen.

19 Saker til fase II

Det vises til statens tilbud, jordbrukets krav og saker omtalt i denne sluttprotokollen.

20 Øvrige saker

For saker som ikke er tatt opp i denne protokollen legges statens tilbud til grunn.

Oslo 19. mai 2001		
Kirsten Indgjerd Værdal	Per Harald Grue	Arne Vinje

JORDBRUKSAVTALEN 2001-2002, FORDELING PÅ PRISER OG TILSKUDD

Tabell 12.7:

	Kap. 1150, Jordbruksavtalen, utgifter	40,0
-	Kap. 4150, Jordbruksavtalen, inntekter	0,0
=	Nettoeffekt av tilskudd	40,0
	Avtalepriser på årsbasis	300,0
	Sum avtalepriser og tilskudd	340,0

Tabell 12.8:

Avtalepriser			Målpris-	
fra 01.11.01			endring	Total

Tabell 12.8:

	Kvantum	Verdi	Kr. pr.	endring
Produkt	Mill. l/kg	Mill. kr	l/kg	mill. kr
Melk, ku	1 542,0		0,07	103,7
Melk, geit	20,3		0,07	1,4
Storfe	84,4		0,50	42,2
Gris ¹	105,5		0,55	58,0
Sau, fra 01.09.01	23,4		0,80	18,7
Egg ¹	46,9		0,30	14,1
Fjorfekjøtt ¹	38,2		0,75	28,7
Poteter	225,1		0,05	11,3
Grønnsaker		976,9	2,0 %	19,9
Frukt		100,1	2,0 %	2,0
Norsk matmel	190,0		0,00	0,0
Sum avtalepriser på årsbasis				300,0

¹ Videreføring av de ekstraordinære forhandlinger om kompensasjon for kostnader ved tiltak mot kugalskap innebærer en økning av målprisene for gris med kr 0,20, fjørfe 0,35 og egg kr 0,15

Tabell 12.9:

Endringer på kap. 1150 og 4150		Endring	Budsjett 2001
Post		mill. kr	mill. kr
50	Fondsavsetninger	-16,000	1 604,560
70	Markedsregulering	2,000	230,500
73	Pristilskudd	7,200	1 747,370
74	Direkte tilskudd	81,434	6 771,524
77	Utviklingstiltak	-44,600	402,600
78	Velferdsordninger	10,000	1 798,454
SUM kap. 1150		40,034	12 555,008
KAP. 4150 Post 80		0,000	134,000

Tabell 12.10:

Kapittel 1150:		Endring*	Budsjett 2001
Post	Benevning	mill. kr	mill. kr
50.11	Tilskudd til LUF*	1,000	734,000
50.12	Tilskudd til fond for katastrofeordning	-15,000	27,900
50.13	Tilskudd til tiltaksfondet for småfe og fjørfe	-2,000	38,060
50.14	Tilskudd til kornfondet	0,000	804,600
50	Fondsavsetninger	-16,000	1 604,560
70.11	Avsetningstiltak*	-8,000	66,400
70.12	Tilskudd til råvareprisordningen m.v.	10,000	138,100

Tabell 12.10:

70.13	Eksportrestitusjon	0,000	26,000
70	Markedsregulering, kan overføres	2,000	230,500
73.11	Tilskudd til norsk ull	0,000	165,800
73.13	Pristilskudd melk	4,500	533,600
73.15	Pristilskudd kjøtt	0,300	911,000
73.16	Distriktstilskudd egg	2,400	2,500
73.17	Distrikts- og kvalitetstilskudd på frukt, bær og gr.sak.	0,000	54,770
73.18	Frakttilskudd	0,000	79,700
73	Pristilskudd (overslagsbevilgning)	7,200	1 747,370
74.11	Driftstilskudd, melkeproduksjon *	-15,000	1 316,000
74.14	Produksjonstilskudd, husdyr	42,052	2 234,705
74.17	Areal- og kulturlandskapstilskudd*	44,382	3 210,319
74.18	Produksjonstilskudd til dyrking av for i fjellet	0,000	10,500
74.19	Tilskudd til radioaktivitet	10,000	
74	Direkte tilskudd, kan overføres	81,434	6 771,524
77.11	Tilskudd til inseminering m.m.	0,000	69,800
77.12	Lagringstilskudd på engfrø m.m.	0,000	7,000
77.13	Tilskudd til forsøksringer og forskning	1,000	59,000
77.14	Tilskudd til pelsdyr	-1,500	38,000
77.15	Tilskudd til kvalitets- og salgsfremmende tiltak*	3,000	48,600
77.16	Tilskudd til økologisk jordbruk	30,000	75,000
77.17	Tilskudd til fruktlager	0,000	8,100
77.18	Oppkjøp av melkekvoter	-77,100	97,100
77	Utviklingstiltak, kan overføres	-44,600	402,600
78.11	Refusjon av avløserutgifter for ferie/fritid*	0,000	1 231,319
78.12	Refusjon av avløserutgifter for sykdom m.v.	10,000	184,800
78.13	Medlemsavgift til folketrygden	0,000	130,800
78.14	Tilskudd til sykepengeordningen i jordbruket	0,000	88,000
78.15	Øvrige velferdstiltak*	-5,000	93,600
78.16	Tidligpensjonsordning	5,000	69,935
78	Velferdsordninger, kan overføres	10,000	1 798,454
SUM kap. 1150		40,034	12 555,008

* Endring ekskl. teknisk flytting av bevilgninger mellom poster.

Tabell 12.11:

Markedsordningen for korn				
	Kvantum	Pris	Inntektsutslag	
	1 000 tonn	Kr/kg	Kr/kg	Mill. kr
Prisendringer norsk korn				

Tabell 12.11:

Hvete, matkorn	223,0	2,17	0,00	0,0
Hvete, fôrkorn	57,8		0,00	0,0
Rug, matkorn	4,4	2,01	0,00	0,0
Rug, fôrkorn	1,9		0,00	0,0
Rughvete	3,5		0,00	0,0
Bygg	562,4	1,78	0,00	0,0
Havre	358,7	1,59	0,00	0,0
Såkorn	72,4		0,00	0,0
Sum norsk korn	1 284,1		0,00	0,0
Oljevekster	9,9	4,30	0,00	0,0
Sum korn og oljevekster	1 294,0		0,00	0,0
Anslag endring i kraftfôrpris, inkl korn og protein, kr/kg				0,01

Tabell 12.12:

Kap 1150 Post 50.14 Kornfondet	Kvantum	Sats	Endring	Endring
	1 000 tonn	Kr/kg	Kr/kg	Mill. kr
Prisnedskrivning norsk korn	1 211,7	0,3	0,00	0,0
Prisnedskrivning norsk oljefrø	9,9	1,550	0,00	0,0
Innfrakt				0,0
Mellomfrakt				0,0
Stedsfrakt				0,0
Prisnedskrivning matkorn	385,0	0,527	0,00	0,0
Sum				0,0

Tabell 12.13:

Kap. 4150 Post 80 Kornfondet	Kvantum	Sats	Endring	Endring
	1 000 tonn	Kr/kg	Kr/kg	Mill. kr
Sildemel	30,0	0,83	0,00	0,0
Soyamel	64,0	1,24	0,00	0,0
Urea	3,3	4,50	0,00	0,0
Fôrhvete	1,0	1,25	0,00	0,0
Andre fôrstoffer	0,0	0,00	0,00	0,0
Mel av hvitfiskavfall (refusjon)	-5,7	1,94	0,00	0,0
Sum				0,0

Tabell 12.14:

Post 73.11 Tilskudd til norsk ull			Sats-	Total
	Kvan- tum	Sats	endring	end- ring
	Mill. kg	Kr/kg	Kr/kg	mill. kr
Ull ¹	5,245	32,00	0,00	0,0

¹ Kvantum skal inkludere ullmengden på ulne skinn og pelsskinn.

Tabell 12.15:

Post 73.13 Pristilskudd, melk		Gjeld.	Sats-	Total
	Kvan- tum	sats	endring	end- ring
	Mill. l.	Kr/l	Kr/l	mill. kr
Grunntilskudd:				
Ku	1 536,0	0,036	0,000	0,0
Geit	20,1	1,780	0,100	2,0
Sum	1 556,1		0,001	2,0
Distriktstilskudd:				
Sone A og 0	155,2	0,00	0,00	0,0
Sone B	330,5	0,08	0,00	0,0
Sone C	246,7	0,23	0,00	0,0
Sone D	535,8	0,32	0,00	0,0
Sone E	120,4	0,42	0,00	0,0
Sone F	53,9	0,55	0,00	0,0
Sone G	62,3	0,80	0,00	0,0
Sone H	4,1	1,01	0,00	0,0
Sone I	12,5	1,49	0,10	1,3
Sone J	12,2	1,58	0,10	1,2
Sum	1 533,6		0,00	2,5
Sum post 73.13 Pristilskudd, melk				4,5

Tabell 12.16:

Post 73.15 Pristilskudd, kjøtt		Gjeld.	Sats-	Total
	Kvan- tum	sats	endring	end- ring
	Mill. kg	Kr/kg	Kr/kg	mill. kr
Grunntilskudd, kjøtt				
Okse, ku, kalv	84,3	2,92	0,00	0,0
Gris	105,5	0,00	0,00	0,0

Tabell 12.16:

Sau ¹	23,4	4,90	0,00	-1,8
Geit	0,3	5,15	0,00	0,0
Sum grunntilskudd, kjøtt	213,5			-1,8
Distriktstilskudd, kjøtt/egg				
Sone 1	21,8	0,00	0,00	0,0
Sone 2	55,8	4,05	0,00	0,0
Sone 3	18,8	6,55	0,00	0,0
Sone 4	7,1	10,20	0,00	0,0
Sone 5	1,0	11,10	0,00	0,0
Sau, sone 4	2,8	12,20	0,00	0,0
Sau, sone 5	0,6	13,00	0,00	0,0
Gris Vestlandet	5,7	0,30	0,20	1,1
Gris, sone 4 og 5	5,0	4,80	0,20	1,0
Kylling og kalkun, Vestl./Trl.	8,0	0,20	0,00	0,0
Sum distriktstilskudd, kjøtt	126,6			2,1
Sum post 73.15				0,3

¹ Effekt av fjerning av grunntilskudd lam <13 kg er minus 1,8 mill. kr

Tabell 12.17:

Post 73.16 Distriktstilskudd, egg		Gjeld.	Sats-	Total
	Kvan- tum	sats	endring	end- ring
	Mill. kg	Kr/kg	Kr/kg	mill. kr
Sone	11,9	0,20	0,20	2,4
Sum				2,4

Tabell 12.18:

Post 74.11 Driftstilskudd, melk		Antall	Sats kr/l	Sats-	Nye sats-	End-
		bruk	kr/bruk	endring	kr/bruk	ring
<i>Kumelk Sør-Norge</i>	under 30 000 liter	945	2,00	0,00		0,0
	over 30 000 liter	17 535	60 000	0	60 000	0,0
<i>Kumelk Nord-Norge</i>	under 30 000 liter	150	2,20	0,00		0,0
	over 30 000 liter	2 210	66 000	0	66 000	0,0
<i>Geitmelk, hele landet</i>	under 15 000 liter	67	4,40	0,00		0,0
	over 15 000 liter	597	66 000	0	66 000	0,0
<i>Justert bevilgningsbehov, gjeldende satser</i>						-15,0

Tabell 12.18:

<i>Sum</i>		21 504				-15,0
------------	--	--------	--	--	--	-------

Tabell 12.19:

Post 74.14 Produksjonstilskudd, husdyr (full effekt av justerte satser for BSE kommer i tillegg)								
		Intervall		Antall	Sats	Endring	Nye satser	Endring
		Fra	Til	dyr	kr/dyr	kr/dyr	kr/dyr	mill. kr
<i>Mjølkeku</i>		1	16	258 792	3 330	0	3 330	0,0
		17	25	29 612	2 000	0	2 000	0,0
		26	50	8 464	1 000	0	1 000	0,0
	Sum			296 868				0,0
<i>Storfe</i>		1	140	640 043	702	0	702	0,0
		141	250	1 616	502	200	702	0,3
	Sum			641 658				0,3
<i>Mjølkegeit</i>		1	125	49 728	1 195	0	1 195	0,0
		126	250	489	725	0	725	0,0
	Sum			50 217				0,0
<i>Ammekyr på melkebruk</i>		1	16	1 646	1 400	1 930	3 330	3,2
		17	25	2 459	1 400	600	2 000	1,5
		26	50	2 040	1 400	-400	1 000	-0,8
		50	100	245	1 400	-1 400	0	-0,3
	Sum			6 390				3,5
<i>Ammekyr, utenf. melkebruk</i>		1	16	28 543	2 700	630	3 330	18,0
		17	25	3 391	2 700	-700	2 000	-2,4
		26	50	1 569	2 700	-1 700	1 000	-2,7
		50	100	217	2 700	-2 700	0	-0,6
	Sum			33 720				12,4
<i>Sau/ammegeit</i>		1	100	1 001 251	474	0	474	0,0
		101	250	108 998	154	0	154	0,0
		251	400	4 193	80	0	80	0,0
	Sum			1 114 442				0,0
<i>Avlsgris Sør-Norge</i>		1	25	41 120	766	0	766	0,0
<i>Avlsgris Nord-Norge</i>		1	25	2 805	1 056	0	1 056	0,0
<i>Avlsgris 26-70</i>		26	70	13 102	766	0	766	0,0
	Sum			57 027				0,0
<i>Slaktegris</i>		1	1 400	1 277 091	34	0	34	0,0

Tabell 12.19:

Vernehøner S-Norge		1	1 000	1 098 645	16	0	16	0,0
Vernehøner N-Norge		1	1 000	57 682	30	0	30	0,0
Vernehøner, landet		1 001	5 000	1 667 229	16	0	16	0,0
	Sum			2 823 556				0,0
Hest		1	40	22 106	400	0	400	0,0
Kanin		1	200	2 961	68	-68	0	-0,2
Utmarksbeite:							0	
Kyr, storfe, hest				233 517	250	0	250	0,0
Sau, lam, geit		1	100	1 362 012	95	-13	82	-17,7
		Over	100	703 964	35	30	65	21,1
	Sum			2 299 493				3,4
Beløpsavgrensing, utenom utmarksbeite					120 000	5 000	125 000	0,0
Bunnfradrag, pensjonisttrekk m.v. ¹				64 750		1 000		22,7
Sum				6 320 858				42,1

¹ Bunnfradraget kalkuleres med 65 pst. på underpost 17 og 35 pst. på underpost 14

Tabell 12.20:

Post. 74.17 Areal- og kulturlandskapstilskudd		Sats	Endring	Ny sats	Endring
	Ant.	kr/daa	kr/daa	kr/daa	Mill. kr
Bunnfradrag, pensjonisttrekk m.v. ¹	64 750		1 000		42,1
Tilskudd til bønder > 35 år, KVINNER	4 388	5 000	-5 000	0	-21,9
Tilskudd til bønder > 35 år, MENN	5 658	4 000	-4 000	0	-22,6
Tilskudd til brattlendte bruk	159 407	210	0	210	0,0
Seterdrift (pr. bruk)	1 673	13 000	0	13 000	0,0
Endret jordarbeiding					30,0
AK-tilskudd, grovfôr	6 147 718				0,0
AK-tilskudd, korn	3 374 688				16,9
AK-tilskudd, potet	149 384				0,0
AK-tilskudd, grønnsaker	51 646				0,0
AK-tilskudd, frukt, bær og planteskoleareal	51 316				0,0
Sum	9 774 752				44,4

¹ Bunnfradraget kalkuleres med 65 pst. på underpost 17 og 35 pst. på underpost 14

Tabell 12.21:

Arealtilskudd, grovfôr				Sats	Endring	Ny sats	Endring	
				Ant. daa	kr/daa	kr/daa	kr/daa	Mill. kr
Sone 1		0 - 200		278 959	288	0	288	0,0
		201 - 400	dekar	29 425	190	0	190	0,0
		over 400	dekar	5 875	0	0	0	0,0
	Sum			314 259				0,0
Sone 2		0 - 200	dekar	282 255	213	0	213	0,0
		201 - 400	dekar	43 742	150	0	150	0,0
		over 400	dekar	3 468	0	0	0	0,0
	Sum			329 465				0,0
Sone 3		0 - 200	dekar	453 338	312	0	312	0,0
		201 - 400	dekar	51 660	190	0	190	0,0
		over 400	dekar	3 345	0	0	0	0,0
	Sum			508 343				0,0
Sone 4		0 - 200	dekar	470 472	312	0	312	0,0
		201 - 400	dekar	53 512	190	0	190	0,0
		over 400	dekar	3 494	0	0	0	0,0
	Sum			527 478				0,0
Sone 5		0 - 200	dekar	3 304 405	405	0	405	0,0
		201 - 400	dekar	261 182	220	0	220	0,0
		over 400	dekar	12 033	0	0	0	0,0
	Sum			3 577 620				0,0
Sone 6		0 - 200	dekar	644 709	440	0	440	0,0
		201 - 400	dekar	110 236	220	0	220	0,0
		over 400	dekar	6 791	0	0	0	0,0
	Sum			761 736				0,0
Sone 7		0 - 200	dekar	103 395	470	0	470	0,0
		201 - 400	dekar	22 547	220	0	220	0,0
		over 400	dekar	2 875	0	0	0	0,0
	Sum			128 817				0,0
Sum alle soner				6 147 718				0,0

Tabell 12.22:

Arealtilskudd, korn					Sats	Endring	Ny sats	Endring
				Ant. daa	kr/daa	kr/daa	kr/daa	Mill. kr
Sone 1				1 456 836	237	5	242	7,3
Sone 2		0 - 400	dekar	42 936	295	5	300	0,2
		over 400	dekar	435	237	5	242	0,0
	Sum			43 371				0,2
Sone 3		0 - 400	dekar	1 138 228	295	5	300	5,7
		over 400	dekar	110 921	237	5	242	0,6
	Sum			1 249 149				6,2
Sone 4		0 - 400	dekar	401 457	392	5	397	2,0
		over 400	dekar	9 169	237	5	242	0,0
	Sum			410 626				2,1
Sone 5		0 - 400	dekar	208 060	392	5	397	1,0
		over 400	dekar	2 037	237	5	242	0,0
	Sum			210 097				1,1
Sone 6		0 - 400	dekar	4 213	392	5	397	0,0
		over 400	dekar	34	237	5	242	0,0
	Sum			4 247				0,0
Sone 7		0 - 400	dekar	362	392	5	397	0,0
		over 400	dekar	0	237	5	242	0,0
	Sum			362				0,0
Sum alle soner				3 374 688				16,9

Tabell 12.23:

Post 78.11 Avløserordningen, ferie og fritid			Maksimalbeløp kr 50 000 pr. enhet			
		Inter- vall	Antall	Sats	Endring	Ny Sats
	Fra	Til	dyr	kr/dyr	kr/dyr	kr/dyr
Melkeku	1	8	153 838	3 360	-560	2 800
	over 8 dyr		128 704	1 207	693	1 900
Storfe	1	25	472 787	437	-32	405
	over 25 dyr		141 433	332	73	405
Melkegeit	1	40	25 419	765	-100	665

Tabell 12.23:

	over 40 dyr		23 987	314	131	445
<i>Ammekyr</i>	1	25	37 747	573	-55	518
<i>på/utenfor melkebruk</i>	over 25 dyr		2007	458	60	518
<i>Sau/ammegeit</i>	1	100	996 922	252	-9	243
	over 100 dyr		116 896	168	75	243
<i>Avlsgris</i>	1	15	30 056	814	-14	800
	over 15 dyr		26 676	793	7	800
<i>Slaktegris</i>	1	200	577 449	33	-5	28
	over 200 dyr		697 006	24	4	28
<i>Verpehøner</i>	1	1 000	1 119 653	8	-1	7
	over 1 000 dyr		2 050 039	6	1	7
<i>Hester</i>	alle dyr		21 885	931	0	931
<i>Kaniner</i>	1	50	2 854	229	-29	200
	over 50 dyr		54	150	50	200
<i>Gjess/kalkuner</i>	1	2 500	169 510	2,9	-0,5	2,4
	over 2 500 dyr		447 404	2	0,4	2,4
<i>Ender/livkyllinger</i>	1	10 000	508 779	0,7	-0,1	0,6
	over 10 000 dyr		1 738 126	0,5	0,1	0,6
<i>Slaktekyllinger</i>	1	17 500	8 097 034	0,4	-0,1	0,3
	over 17 500 dyr		25 012 162	0,3	0	0,3
<i>Revtisper</i>	1	100	50 994	252	-30	222
	over 100 dyr		28 894	168	54	222
<i>Mink-/ildertisper</i>	1	330	33 388	75	-10	65
	over 330 dyr		30 992	55	10	65

SLUTTPROTOKOLL JORDBRUKSFORHANDLINGENE 2001

Tabell 12.24: Fullt utslag av pris- og tilskuddsendringer på referansebrukene på årsbasis Vederlag i kr til arbeid og egenkapital pr. årsverk à 1 875 timer

		2001	Fullt
REF.		m. utslag	utslag av
BRUK		av skatt	avtalen ¹
1	Melk og storfeslakt 14,7 årskyr	142 200	5 300
2	Korn. 271 dekar korn	170 100	9 100
3	Sau. 103 vinterføra sauer	102 000	5 500
4	Melkeproduksjon geit. 75,5 årsgeiter	158 700	5 600
5	Svin og korn. 28,0 avlssvin + 256 dekar korn	146 100	21 500

Tabell 12.24: Fullt utslag av pris- og tilskuddsendringer på referansebrukene på årsbasis Vederlag i kr til arbeid og egenkapital pr. årsverk à 1 875 timer

6	Egg og korn. 2 100 høner + 175 dekar korn	114 200	19900
7	Poteter og korn. 86 daa poteter + 284 daa korn	210 300	9 400
8	Storfeslakt/ammeku. 14 ammekyr	51 200	12 800
9	Frukt/bær og sau/geit. 37 daa frukt + 16 v.f.sauer	89 300	2 600
10	Melk og storfeslakt > 15 årskyr (11,4)	131 800	3 100
11	Melk og storfeslakt < 15 årskyr (21,4)	154 000	7 500
12	Melk og storfeslakt 17,8 årskyr, Østl. flatbygde.	135 900	7 500
13	Melk og storfeslakt 13,8 årskyr, Østl. andre bygder	145 000	4 600
14	Melk og storfeslakt 22,5 årskyr, Jæren	167 300	8 000
15	Melk og storfeslakt 12,9 årskyr, Agder/Rog. andre bygder	124 300	5 000
16	Melk og storfeslakt 13,1 årskyr, Vestlandet	140 900	4 200
17	Melk og storfeslakt 14,1 årskyr, Trøndelag flatbygde	138 800	5 200
18	Melk og storfeslakt 15,2 årskyr, Trøndelag andre bygder	147 700	5 300
19	Melk og storfeslakt 13,3 årskyr, Nord-Norge	149 300	4 000
20	Korn. > 400 dekar korn (222 dekar), Østlandet	141 400	8 300
21	Korn. < 400 dekar korn (522 dekar), Østlandet	219 900	6 900
22	Korn og korn/svin (250 daa + 18 avlsg., Trøndelag	171 900	18 200
23	Sau (de 25 største brukene) 166 v.f.sau	126 200	11 300
24	Sau. 75 vinterfôra sauer Vestlandet	80 000	3 600
25	Sau. 106 vinterfôra sauer Nord-Norge	100 600	5 400

¹ Medregnet utslag av kompensasjon for tiltak mot BSE

Vedlegg 2**Jordbruksforhandlingene 2001 Referat fra møte 18.
- 19. mai 2001***Til stede:*

Fra jordbruket:	Værdal, Spanne, Wettre, Milli, Agerup, Skorge, Huus, Vinje, Fossen, Furuberg Gjedtjernet, Svardal, Godli, Sollid, Løvstad
Fra staten:	Grue, Leirpoll, Skjeflo, Fossum, Sagelvmo, Gunnarson, Flåthen, Helgen, Gjølberg, Vasaasen, Gulliksen

Partene fortsatte sonderinger på grunnlag av en sonderingsskisse som staten la fram 15. mai.

Partene ble enige om å nedlegge følgende styrever, råd og utvalg: Styringsgruppa for kvoteordningen for melk, Styret for Fondet for katastrofeordningen i planteproduksjon, Fraktnemnda for slakt, Rådet for ullomsetning og Styret for tidligpensjonsordningen i jordbruket. Partene legger til grunn at det blir holdt kontaktmøter mellom SLF og jordbruksorganisasjonene for å fange opp synspunkter og erfaringer fra kontakten med forvaltningen.

I plenumsmøte 19. mai kl. 09:00 kom partene fram til enighet om ramme og fordeling og skrev under sluttprotokoll om jordbruksavtalen for 2000-2002, 2. avtaleår.

Værdal og Vinje meddelte at det framforhandlede resultat ville bli lagt fram for organisasjonenes respektive styrever, og anbefalt vedtatt. Svar ville bli gitt senest 23.05.01.
